

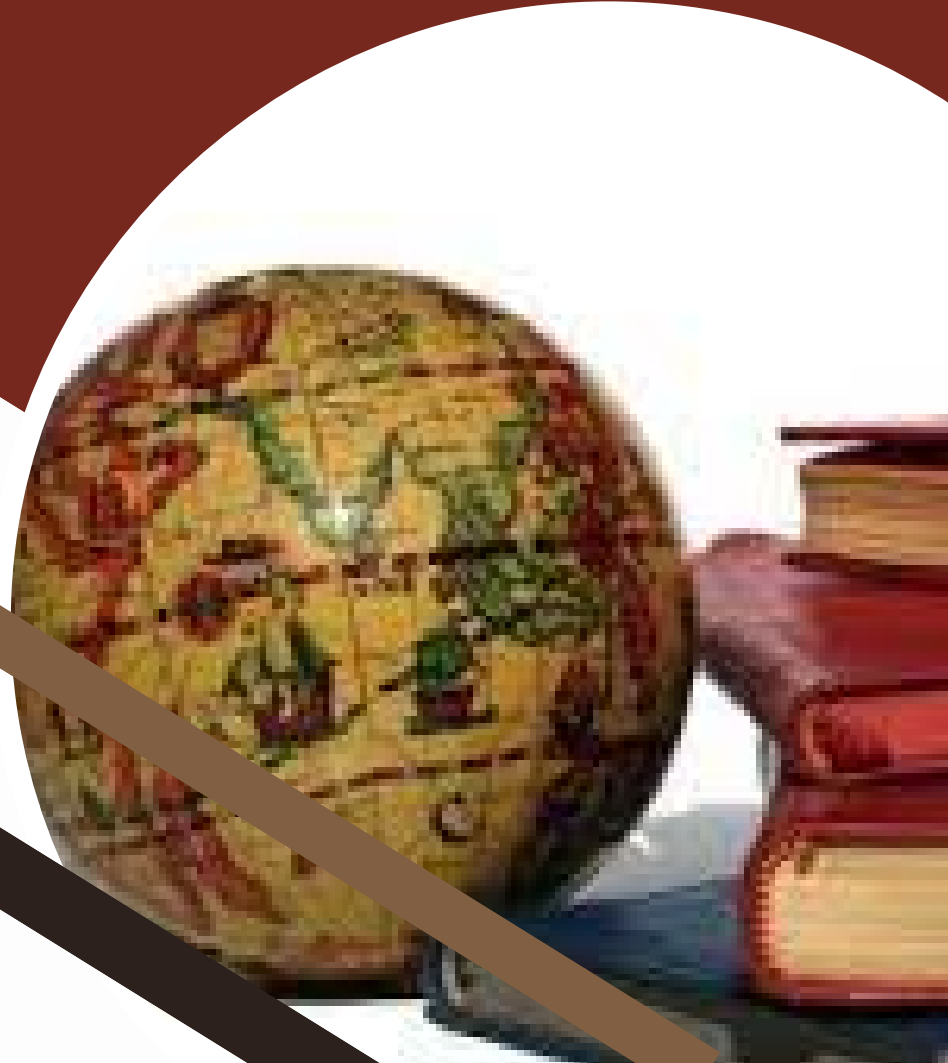
EURASIA INTERNATIONAL CONGRESS OF LANGUAGE, HISTORY AND CULTURE

April 7-8, 2023
Sanliurfa, Türkiye

PROCEEDINGS BOOK

Editor:
Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

ISBN: 978-625-367-049-8

**EURASIA INTERNATIONAL CONGRESS
OF LANGUAGE, HISTORY AND
CULTURE**

April 7-8, 2023 / Sanliurfa, Türkiye

PROCEEDINGS BOOK

Edited by

Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

All rights of this book belong to Iksad Global- 2023.
Without permission can't be duplicate or copied. Authors of
chapters are responsible both ethically and juridically.

Iksad Global- 2023 ©

Issued: 17.04.2023

ISBN: 978-625-367-049-8

CONGRESS ID

EURASIA INTERNATIONAL CONGRESS OF LANGUAGE, HISTORY AND
CULTURE

DATE-PLACE

April 7-8, 2023

Sanliurfa, Türkiye

EDITOR

Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process

PARTICIPANT COUNTRIES (6):

Türkiye, Azerbaijan, Pakistan, South Africa, Bulgaria, Indonesia

CONFERENCE ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Pınar AYVAZOĞLU DEMİR - Kafkas University

Prof. Dr. Turabdjanov Sadritdin MAKHAMEDDINOVICH - Tashkent State Technical University

Prof. Dr. Mutalov Shukhrat KHMADJONOVICH - Tashkent Institute of Chemistry-Technology

Prof. Dr. Gappar RAKHMANBERDIEV - Tashkent Institute of Chemistry-Technology

Assoc. Prof. Dr. Tavaldieva Gulbaxar Nishanovna - Tashkent Institute of Chemistry-Technology

Assoc. Prof. Dr. T. Meral OLTULU - Atatürk University

Assoc. Prof. Dr. T. Hakan EYGÜ - Atatürk University

Assoc. Prof. Dr. T. Kenese JUSIPOV - Kazak İletişim Akademisi

Assoc. Prof. Dr. T. Seyithan SEYDOŞOĞLU - Siirt University

Assoc. Prof. Dr. T. Şükrü BİNGÖL - Hakkari University

Assoc. Prof. Dr. T. Nilgün ULUTAŞDEMİR - Gümüşhane University

Dr. Tien Dung Nguyen - Tay Nguyen University of Agriculture and Forestry, Thainguayen

Dr. Upendra N Rai - National Botanical Research Institute

Dr. Muhammad Faisal - Islamic University of Sindh Madressatul, Karachi, Pakistan

Dr. Almaz AHMETOV - Azerbaijan Medical University

Elvan CAFAROV - Azerbaijan State Pedagogical University

Alina AMANZHLOVA - Coordinator

CONFERENCE SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Osman ERKMEN
Prof. Dr. Hülya ÇİÇEK
Prof. Dr. Fatih ÖZOGUL
Prof. Dr. Cengiz TATAR
Prof. Dr. Safarov Ismoil IBROHIMOVICH
Prof. Dr. Dodaev Kuchkar ODILOVICH
Prof. Dr. Mehmet KARAKİLCİK
Prof. Dr. Fedâ ÖNER
Prof. Dr. Sema SALGIN
Prof. Dr. Taryel ISMAILOV
Prof. Dr. Upendra N Rai
Prof. Dr. Veli UZ
Prof. Dr. Naim DEREBAŞI
Prof. Dr. Uğur SALGIN
Prof. Dr. Temel ÖZTÜRK
Prof. Dr. Recai KUŞ
Prof. Dr. Mehmet SÜTYEMEZ
Prof. Dr. Pınar AYVAZOĞLU DEMİR
Doç. Dr. Betül APAYDIN YILDIRIM
Doç. Dr. İbrahim GÜNEŞ
Doç. Dr. Ali ÖZER
Doç. Dr. Faik PAŞAYEV
Doç. Dr. Şenay ÇETİNKAYA
Doç. Dr. Nuran YÖRÜKEREN
Doç. Dr. Tuğay AYAŞAN
Doç. Dr. Erdal YABALAK
Doç. Dr. ÖZGÜR CENGİZ
Doç. Dr. Ayşe Feyda NURSAL
Doç. Dr. Seyithan SEYDOŞOĞLU
Doç. Dr. Nilgün ULUTAŞDEMİR
Doç. Dr. MEHTAP DÜZ
Doç. Dr. Cafer TÜRKMEN
Doç. Dr. Muhammet UZUN
Doç. Dr. Figen ÇİLİNGİR
Doç. Dr. Nurlan ELEBESOVİÇ MAMATOV
Doç. Dr. DENİZ İZLEN ÇİFÇİ
Doç. Dr. Aysel GÜVEN
Doç. Dr. Hakan EYGÜ
Doç. Dr. Meral OLTULU
Doç. Dr. Fatih Mehmet ÖZKAL
Dr. Selim ŞENGÜL
Dr. Ercan ÇATAK
Dr. Tien Dung NGUYEN
Dr. Aysel KEKİLLİOĞLU
Dr. Almaz AHMETOV
Dr. Aykut BURĞUT
Dr. Neslihan ŞAHİN
Dr. Sevim MAZLUM
Dr. Selim KAYA
Dr. Muntazir MEHDI
Dr. Zeynep KARAÇOBAN
Dr. Yalçın KANBAY
Dr. Hüseyin GÖKÇE
Dr. Didar ÜÇÜNCÜOĞLU
Dr. Yılmaz UÇAR
Dr. Semih KALE
Dr. Murat Eyvaz
Dr. Şenol YAVUZ
Dr. Cem YAMALI
Dr. Mehtap TUĞRAK
Dr. Mohamed El MALKI
Dr. Mehmet Cemal ADIGÜZEL
Dr. Muhammad Faisal

PHOTO GALLERY

EURASIA INTERNATIONAL CONGRESS OF LANGUAGE, HISTORY AND CULTURE

April 7-8, 2023 / Sanliurfa, Türkiye

Congress Program

Meeting ID: 868 0134 2708
Passcode: 070707

<https://us02web.zoom.us/j/86801342708?pwd=R0hHWGhrb1krS2R0R1Z6YWc1d2N1dz09>

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ❖ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- ❖ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ❖ The Zoom application can be used without registration.
- ❖ The application works on tablets, phones and PCs.
- ❖ The participant must be connected to the session 15 minutes before the presentation time.
- ❖ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ❖ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- ◆ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ◆ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ◆ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ◆ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.
- ◆ Before you login to Zoom please indicate your name_surname and HALL number, **exp. Hall-1, Ali ÖZDEMİR**

ONLINE PRESENTATIONS

07.04.2023 / Hall-1

Meeting ID: 868 0134 2708

Passcode: 070707

ANKARA LOCAL TIME

10 00 : 12 00

HEAD OF SESSION: Dr. Mehmet ASLAN

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Kadir ERMAN Seda GÜL Burcu PAKALIN Sercan PAKALIN	-	SWOT ANALYSIS IN INSTITUTIONS
Şeyda ÜNAL Doç. Dr. Fatih ARICI	Sakarya University, Sakarya, Türkiye	HISTORICAL AND CULTURAL TOURISM POTENTIAL OF DEMIRKÖY DISTRICT (KIRKLARELI)
Dr. Mehmet ASLAN	Van Yüzüncü Yıl University	EFL PREPARATORY STUDENTS' OPINIONS ABOUT THE USAGE OF MOBILE DEVICES IN LANGUAGE LEARNING
Dr. Gökçen Kapusuzoğlu	Karamanoğlu Mehmetbey University, Karaman, Türkiye	SHENCE ARMY AND GESHU HAN DURING TANG DYNASTY PERIOD
Prof. Dr. Fatma ÜNAL Burcu GÜNAY	Bartın University, Bartın, Türkiye	DISASTER PREPAREDNESS LEVELS OF HIGHSCHOOL STUDENTS
İlhan KAROĞLU	Martyr Teacher Gürhan Yardım Secondary School	REŞAT NURİ GÜNTEKİN'S ANADOLU NOTLARI WITHIN THE CONTEXT OF THE FOLK CONTACT OF INTELLECTUAL IN THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC
Dr. Mehmet BULUT	TC Millî Eğitim Bakanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni	NATIONAL STRUGGLE IN EAST TURKISTAN IN THE 1930S AND ITS REFLECTION ON LITERATURE
Merve Şepitçi Sarıbaş	Bağımsız Araştırmacı	THE LEVEL OF INCLUDING OUT-OF- SCHOOL LEARNING ENVIRONMENTS IN THE ACTIVITIES IN THE PRESCHOOL EDUCATION PROGRAM ACTIVITY BOOK
Məmmədov Əbülfəz Xəlil oğlu	Sumqayıt State University	ZƏNGƏZUR VƏ TARİXİ HƏQİQƏTLƏR

ONLINE PRESENTATIONS

07.04.2023 / Hall-2

Meeting ID: 868 0134 2708

Passcode: 070707

ANKARA LOCAL TIME

10⁰⁰ : 12⁰⁰

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Afidah Rozi ANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ali MUHTAROM SUSMININGSIH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia	ISLAMIC ECONOMIC REVIEW ABOUT E-MONEY
Karina OKTAVIANI Hendri Hermawan ADINUGRAHA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia	(CASE STUDY OF SMES SELLING INDIVIDUAL RICE BOXES) ANALYSIS OF THE APPLICATION OF SIMPLE FINANCIAL STATEMENT PREPARATION FOR SMES
OKTAFIA SAFINA Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia	PRESERVATION OF REGIONAL CULTURE IN INDONESIA
Hana Dwi HANDAYANI Hendri Hermawan ADINUGRAHA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia	INTEREST IN READING STUDENTS AT SD NEGERI 3 LIMBANGAN
Polya YORDANOVA	University of Veliko Tarnovo "St. St. Cyril and Methodius", Bulgaria	THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF CULTURAL HERITAGE AS A STRATEGIC ECONOMIC RESOURCE IN THE DEVELOPMENT OF CROATIA'S CREATIVE CITIES(ON THE EXAMPLE OF ZAGREB AND ILICA)
Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka	University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Creative Arts, South Africa	CREATION OF METAPHORS AND PROVERBIAL LANGUAGE WITHIN TRADITIONAL HEALING CONTEXT IN THE BAPEDI CULTURE AND THE ROLE OF MUSIC IN THE DIVINATION PROCESS
Vafa Mahmudova	Baku	ABOUT THE BONE OBJECTS RECORDED FROM PAŞATEPA MONUMENT (JALILABAD DISTRICT OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN)
MUHAMMAD FAISAL	Director (HRIMS), Ministry of Human Rights Commission, Pakistan	PAKISTAN ENGAGED JAM-PACKED THE PROFICIENT WORK FORCE FOR IT AND AI SPECIALIZATION

CONTENT

CONGRESS ID	1
SCIENTIFIC COMMITTEE	2
PHOTO GALLERY	3
PROGRAM	4
CONTENT	5

PROCEEDINGS BOOK

Burecu GÜNAY & Fatma ÜNAL <i>DISASTER PREPAREDNESS LEVELS OF HIGHSCHOOL STUDENTS</i>	1
Şeyda ÜNAL & Fatih ARICI <i>HISTORICAL AND CULTURAL TOURISM POTENTIAL OF DEMİRKÖY DISTRICT (KIRKLARELİ)</i>	14
Gökçen KAPUSUZOĞLU <i>SHENCE ARMY AND GESHU HAN DURING TANG DYNASTY PERIOD</i>	29
Seda GÜL, Kadir ERMAN & Burecu PAKALIN, Sercan PAKALIN <i>SWOT ANALYSIS IN INSTITUTIONS</i>	35
Mehmet BULUT <i>NATIONAL STRUGGLE IN EAST TURKISTAN IN THE 1930S AND ITS REFLECTION ON LITERATURE</i>	47
Hana Dwi HANDAYANI & Hendri Hermawan ADİNUGRAHA <i>INTEREST IN READING STUDENTS AT SD NEGERI 3 LIMBANGAN</i>	49
OKTAFIA SAFINA, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA & Ade GUNAWAN, Ria Anisatus SHOLİHAH <i>PRESERVATION OF REGIONAL CULTURE IN INDONESIA</i>	50
Karina OKTAVIANI & Hendri Hermawan ADİNUGRAHA <i>(CASE STUDY OF SMES SELLING INDIVIDUAL RICE BOXES) ANALYSIS OF THE APPLICATION OF SIMPLE FINANCIAL STATEMENT PREPARATION FOR SMES</i>	51
Afidah Rozi ANTI, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA & Ali MUHTAROM, SUSMININGSIH <i>ISLAMIC ECONOMIC REVIEW ABOUT E-MONEY</i>	52
Məmmədov Əbülfəz Xəlil oğlu & Qasımoğlu Nailə Zaman qızı <i>ZƏNGƏZUR VƏ TARİXİ HƏQİQƏTLƏR</i>	53
Polya YORDANOVA <i>THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF CULTURAL HERITAGE AS A STRATEGIC ECONOMIC RESOURCE IN THE DEVELOPMENT OF CROATIA'S CREATIVE CITIES (ON THE EXAMPLE OF ZAGREB AND ILICA)</i>	59
İlhan KAROĞLU <i>REŞAT NURİ GÜNTEKİN'S ANADOLU NOTLARI WITHIN THE CONTEXT OF THE FOLK CONTACT OF INTELLECTUAL IN THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC</i>	65

Morakeng Edward Kenneth Lebaka <i>CREATION OF METAPHORS AND PROVERBIAL LANGUAGE WITHIN TRADITIONAL HEALING CONTEXT IN THE BAPEDI CULTURE AND THE ROLE OF MUSIC IN THE DIVINATION PROCESS</i>	66
Mehmet ASLAN <i>EFL PREPARATORY STUDENTS' OPINIONS ABOUT THE USAGE OF MOBILE DEVICES IN LANGUAGE LEARNING</i>	67
Vafa Mahmudova <i>ABOUT THE BONE OBJECTS RECORDED FROM PAŞATEPA MONUMENT (JALILABAD DISTRICT OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN)</i>	68
MUHAMMAD FAISAL <i>PAKISTAN ENGAGED JAM-PACKED THE PROFICIENT WORK FORCE FOR IT AND AI SPECIALIZATION</i>	73
Merve Şepitçi Sarıbaş <i>THE LEVEL OF INCLUDING OUT-OF-SCHOOL LEARNING ENVIRONMENTS IN THE ACTIVITIES IN THE PRESCHOOL EDUCATION PROGRAM ACTIVITY BOOK</i>	74

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN AFET HAZIRBULUNUŞLUK DÜZEYLERİ
DISASTER PREPAREDNESS LEVELS OF HIGHSCHOOL STUDENTS

Burcu GÜNAY

Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Bartın, Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6315-1728>

Prof. Dr. Fatma ÜNAL

Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Bartın, Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1829-2999>

ÖZET

Dünyamız, varoluşundan günümüze değin geçen süre zarfında insanlar tarafından çeşitli tahribatlara maruz kalmıştır. Tabiat dengesini zorlayıcı eylemlerde bulunan ve tabii kaynakları hoyratça tüketen insanoğlu dolaylı yoldan da olsa afetleri tetikleyici bir rol oynamıştır. Doğal afetlerin yeri ve zamanı her ne kadar meteorolojik ve jeomorfolojik tahminlere dayalı olarak öngörülebiliyor olsa bile afetlerin ani gelişen yapısı, bireylerin afet öncesinde alınabilecek önlemler ve afet sonrasında izlenecek yol hususunda bilinçlendirilmeleri gerekliliğini doğurmaktadır. Afete hazırbulunuşluk, genellikle bir olaydan önce, müdahale ve kurtarma için acil durum planları geliştirerek, bu planların hızlı ve etkili bir şekilde uygulanması ve tehlikeler ve riskler konusunda halkın sürekli farkındalığı yoluyla toplumu veya insanları hazırlayarak doğal afetlerin şiddetini azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yardımcı olabilecek önlemler olarak ifade edilir (Rañsesa vd., 2018, s.420). Bu amaçla afet hazırbulunuşluğu, toplum örgütlenmesinin çekirdeğini oluşturan aileden başlamak kaydıyla küresel nitelikte tüm insanlığa ulaştırılması gereken bir kavramdır.

Bu çalışma lise öğrencilerinin afet hazırbulunuşluk düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. 2023 yılında Bartın ili örnekleminde Merkez ve Ulus ilçesinde yer alan iki lisede mikro düzeyde uygulanan bu çalışma, katılımcıların yaşadıkları bölgede karşılaşma ihtimallerinin yüksek olduğu sel, heyelan, deprem gibi genel afetleri içermesi ve ülkemizin içinde bulunduğu doğal afet süreci ile eşzamanlı yürütülmesi bakımından önem arz etmektedir. Bartın İl Merkezi ve Ulus ilçesinde yer alan ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan toplam 100 öğrenci çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak öğrencilere Şentuna ve Çakı'nın (2020) "Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği" uygulanmış ve görüşmeler yapılmıştır. Bunun yanında aynı öğrencilere örnek olay metinleri verilerek bu olayların sonuçlarını tamamlamaları ve gerekçelendirmeleri istenmiştir. Ölçme aracı, zamandan tasarruf sağlanması ve kolay ulaşılabilir olması amacıyla katılımcılara online form halinde sunulmuştur. Araştırma verilerinin analizinde SPSS programı kullanılmıştır, betimsel istatistikler ve demografik değişkenlere göre karşılaştırma analizleri yapılmıştır. Nitel verilerde ise betimsel analiz yapılmıştır. Araştırma sonucunda özellikle bölgede sıklıkla yaşanan sel afetine ilişkin hazırbulunuşluk durumu ortaya konmuş ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afet, Doğal Afet, Hazırbulunuşluk

ABSTRACT

From its existence to present our world has exposed to different destructions by mankind. Mankind who consumed natural resources roughly and took actions that compel the natural balance played a role in triggering disasters albeit indirectly. Although the place and time of natural disasters can be predicted based on meteorological and geomorphological forecasts, the sudden developing nature of disasters does necessitates the awareness of individuals about the precautions that can be taken before the disaster and the way to be followed after the disaster. Disaster preparedness is defined as measures that can help reduce or eliminate the severity of natural disasters usually before an event by developing contingency

plans for response and recovery preparing the community or people through the rapid and effective implementation of these plans and the continued public awareness of hazards and risks (Rañesesa vd., 2018, s.420). For this purpose, disaster preparedness is a concept that should be conveyed to all humanity in a global manner starting with the family, which is the core of social organization.

This study aims to measure the disaster preparedness levels of highschool students. This study, which was applied at a micro level in two high schools in Ulus and in the sample of Bartın province, the center in 2023, is important in that it includes general disasters such as floods, landslides, earthquakes that the participants are likely to encounter in the region they live in, and that it is carried out simultaneously with the natural disaster process in our country. A total of 100 students studying in secondary education institutions in the Ulus district of Bartın province were aimed as a study group. As a data collection tool Şentuna and Çakı's (2020) "Disaster Readiness Scale" was applied and interviews were conducted. In addition, the same students were given case studies and asked to complete and justify the results of these events. The measurement tool was presented to the participants in an online form in order to save time and be easily accessible. SPSS program is used in the analysis of the ongoing research data and comparison analyzes are made according to descriptive statistics and demographic variables. On the other hand, descriptive analysis is made for qualitative data. As a result of the research, the state of readiness for the flood disaster, which is frequently experienced in the region, is revealed and suggestions are presented.

Keywords: Disasters, Natural Disasters, Readiness.

GİRİŞ

Doğal afetler genel olarak can ve mal kayıpları ile sonuçlanan, insanlara zarar verici etkileri beraberinde getiren ve çoğunlukla kontrol edilemeyen doğal olaylar biçiminde tanımlanmaktadır (Keskiner, 2019). Doğal afetler; içinde yeri ve zamanı önceden tahmin edilemeyen, aniden gelişen türleri (deprem, sel, çığ, heyelan vb.) barındırdığı gibi etkileri zaman içerisinde kendisini gösteren türleri (kuraklık vb.) de kapsamaktadır. İnsanoğlunun doğrudan yahut dolaylı biçimde dahilini olduğu doğal afetlerin gizil etkileri, olayın meydana geldiği alandaki nüfusa, yayılım alanının genişliğine, maddi ve manevi tahribat miktarına göre değişiklik arz etmektedir. Doğal afetler dört ana başlıkta kategorize edilmektedir. Bunlar: jeolojik doğal afetler, meteorolojik doğal afetler, teknolojik afetler ve insan kökenli afetlerdir.

Jeolojik doğal afetler denildiğinde yer kabuğu ile bağlantılı olarak gerçekleşen depremler, yanardağ patlamaları, heyelan vb. afetler kastedilmektedir. Meteorolojik doğal afetler; kaynağını hava olaylarından alan sel, çığ, hortum, fırtına, orman yangınları ve kuraklık gibi felaketlerdir. Teknolojik afetler; sınırlı patlamalar, baraj patlamaları ve nükleer santral kazalarını oluşturmaktadır (Bingörl Üniversitesi, 2019). İnsan kökenli afetler, yangınlar, ulaşım kazaları ve çevre kirliliği olarak sıralanabilmektedir.

İnsanlığın var olduğu günden bugüne değin geçen zamanda canlı türleri arasındaki tabii dengeli bozan faaliyetleri, doğal afetleri tetikleyici ya da zararlarını artırıcı bir rol üstlenmiştir. Bununla birlikte insanlık, doğal afetlerin maddi ve manevi zararlarından olabildiğince az hasarla kurtulmanın yollarını aramış ve doğal afetlerin olumsuz etkilerinin önlemlerle azaltılmasının peşine düşmüştür. Bu istek ve zorunluluk da afet hazırbulunuşluğu kavramını doğurmuştur. Afet hazırbulunuşluğu, olası bir felaket durumunda can ve mal kayıpları ile risk ve tehlikelerin yaratabileceği yıkımları azaltmayı amaçlayan bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Şentuna ve Çakı, 2020).

Afetlerin önlenmesi ve oluşabilecek zararlarının en aza indirgenmesi, afet sonrasında meydana gelen olaylara vaktinde, hızlı ve aktif olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen insanlar için güvenilir ve gelişmiş yeni bir yaşam alanı oluşturulabilmesi için tüm kurum ve kuruluşlarla, imkân ve kaynakların yaşamsal öncelikler ve önemli hedefler doğrultusunda kullanılmasını gerektiren, çok yönlü, çok disiplinli, dinamik ve karmaşık bir yönetim süreci güdülmelidir (Şenol, 2021). Bu bağlamda araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin afet hazırbulunuşluk düzeylerini belirlemektir. Araştırma sonuçlarının, öğretim programı ile ilgili yapılacak çalışmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Araştırmada özellikle sel afetinin sıklıkla yaşandığı Bartın-Ulus İlçesi'nde öğrenim gören lise öğrencilerinin afete hazır olma durumu incelenmiştir. Araştırmanın alt problemleri ise şunlardır:

1. Öğrencilerin, afete hazır olma durumu ne düzeydedir?
2. Öğrencilerin, afet fiziksel koruma, afet planlama, afet yardım, afet uyarı ve sinyaller boyutlarında afete hazır olma durumu ne düzeydedir?
3. Öğrencilerin afete hazır olma durumlarında cinsiyete ve sınıf düzeyine göre anlamlı fark var mıdır?
4. Öğrencilerin doğal afetlere ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Türkiye’de sel afetinin sıklıkla yaşandığı bir yerde öğrenim gören lise öğrencilerinin afete hazır olma durumunu belirlemeye yönelik yapılan bu araştırma için, betimleyici bir yapıya sahip olan tarama yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Tarama araştırma yöntemi nesnelerin, toplumların, kurumların yapısını ve olayların işleyişini tanımlamak amacıyla kullanılır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007, 207; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Veri toplama sürecinin bir seferde gerçekleştirildiği tarama türüne kesitsel tarama adı verilir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2011, 394). Bu çalışmada kesitsel tarama ile öğrencilerin mevcut durumuna yönelik betimleme yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmanın katılımcılarını, Türkiye’de sel afetinin sıklıkla yaşandığı bir yer olan Bartın-Ulus İlçesi’nde öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen ve görüşme sorularına da cevap veren 100 lise öğrencisi ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada seçilen yerdeki tüm öğrencilere ulaşılacak için çaba gösterilmiş olsa da araştırmaya gönüllü katılım göstermek istemeyen öğrenciler, veri toplama araçlarındaki tüm maddelere cevap vermeyen öğrenciler ve devamsız öğrenciler araştırma kapsamı dışında kalmıştır. Araştırmada uygun örnekleme (convenient sampling) yöntemi seçilmiştir. Uygun örnekleme yöntemi, örneklemin rahat ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Nakip, 2003).

Araştırma kapsamında yer alan öğrencilerin cinsiyet ve sınıf düzeyine göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1:Cinsiyet ve sınıf düzeyine göre öğrencilerin dağılımı

Katılımcı özellikleri		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	72	72
	Erkek	28	28
Sınıf düzeyi	9.sınıf	22	22
	10.sınıf	19	19
	11.sınıf	27	27
	12.sınıf	32	32
Toplam		100	100

Tablo 1’e göre, öğrencilerden 72’si (%72) kız ve 28’i (%28) erkektir. Katılımcıların 22’si (%22) 9.sınıf, 19’u (%19) 10.sınıf, 27’si (%27) 11.sınıf, 32’si (%32) 11.sınıf ve 32’si (%32) 12.sınıfta öğrenim görmektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşları 15 ile 18 arasında değişmektedir. Araştırmaya katılan toplam öğrenci sayısı 100’dür.

Öğrencilerin, anne eğitim, baba eğitim ve aylık toplam gelirin ilişkili dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Anne-baba eğitim düzeyi, aylık toplam gelir dağılımı

Katılımcı özellikleri	Frekans (f)	Yüzde (%)
Anne eğitim düzeyi	İlkokul	60
	Ortaokul	20
	Lise	17
	Üniversite	3
Baba eğitim düzeyi	İlkokul	37
	Ortaokul	25
	Lise	32
	Üniversite	6
Ailenin aylık toplam geliri	Düzenli gelir yok	6
	1000-5000 TL	15
	5001-10000 TL	43
	10000 TL ve üstü	36
Toplam	100	100

Tablo 2’de görüleceği üzere öğrencilerin anne eğitim düzeyi %60 oranında ilkokul seviyesindedir, baba eğitim düzeyi ise % 37 oranında ilkokul seviyesindedir. Ailenin aylık toplam geliri %43 oranında orta gelir düzeyi 5001-10000 TL aralığındadır.

Veri Toplama Araçları ve Uygulama

Araştırmanın amacına uygun veri toplayabilmek amacıyla kişisel bilgi formu, Şentuna ve Çakı (2020) tarafından geliştirilen “Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği” ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilen kişisel bilgi formunda cinsiyet, sınıf düzeyi, , anne ve baba eğitim düzeyi, ailenin toplam aylık geliri, doğal afetle karşılaşma durumu, doğal afetten zarar görme durumu, doğal afetlerle ilgili bilgi durumu, yaşanan yerde doğal afet olma ihtimali durumuna ilişkin sorularına yer verilmiştir. Veriler betimsel analiz yöntemiyle yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan ölçeğe ilişkin yazarlarından kullanım izni ve gerekli izinler alınmıştır. Araştırmacılar tarafından uzman görüşü alınarak hazırlanan görüşme formu ile birlikte tüm veri toplama araçları gönüllü katılımcılara ulaştırılarak gönüllülük ve gizlilik esası ile uygulanmıştır. Bu nedenle, ölçme araçlarının üzerine isim, adres ya da telefon numaralarını yazmamaları belirtilmiştir. Ölçme araçlarının tarafsız doldurulması amacıyla form doldurmada belirli bir gün ve saat kısıtı olmadığı konusunda bilgi verilmiştir. Ölçme araçlarının doldurulması 15-20 dakika sürmüştür.

Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği, Şentuna ve Çakı (2020) tarafından afete hazır olma durumunu belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 15 maddeden ve dört boyuttan (afet fiziksel koruma, afet planlama, afet yardım, afet uyarı ve sinyaller) oluşmaktadır. Ölçekte açıklanan toplam varyans %59,99’dur. Ölçeğin maddelerinin temel bileşenler analizi için uygunluğunun bir ölçütü olan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) indeksi 0.84 (p = .00) olarak- iyi uyum düzeyinde- bulunmuştur. Ölçeğin tamamı için güvenilirlik katsayısı .82’dir. Ölçeğin madde-toplam korelasyon puanları .40 ile .84 arasında değişmektedir. Ölçek, “kesinlikle hayır (1), hayır (2), evet (3), kesinlikle evet (4) şeklinde 4’lülükert tipinde hazırlanmıştır. Çalışmada ölçeğin yeterli uyum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (p = ,000; $\chi^2/sd = 4,91$; SRMR = ,05; RMSEA = 0,05; CFI = ,94; GFI = ,96; AGFI = ,94). Yapılan bu çalışmada ölçeğin güvenilirlik analizi tekrar yapılmış ve .87 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin nicel analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Betimsel istatistikler ve demografik değişkenlere göre karşılaştırma analizleri yapılmıştır. Nitel verilerin analizinde ise betimsel analiz yapılmıştır. Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. İstatistiksel verilerin derlenmesi ve analizi için IBM SPSS 22.0 yazılımı kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından elde edilen sonuçlar doğrultusunda betimsel veriler düzenlenmiştir. Verilerin

normallik değerleri Kolmogorov- Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile yapılmıştır. Normallik testi sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Normallik testi sonuçları

Ölçek	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Sd	p	İstatistik	sd	p
	,106	100	,028*	,967	100	,013*

* p<.05

Tablo 3'te görüldüğü gibi, yapılan analizler sonucunda ölçek ile elde edilen verilerin normal dağılım göstermediği görülmüştür (p<.05). Gruplar normal dağılım göstermediğinden dolayı analizlerde, non-parametrik testlerden olan Kruskal Wallis H-Testi, Mann Whitney U-Testi kullanılmıştır. Karşılaştırmalar sonrasında anlamlı bir fark çıkması sonucunda Mann Whitney U-Testi ve Bonferroni düzeltmesi kullanılarak farkın kaynağı tespit edilmiştir. Likert tipi ölçek sonuçlarının yorumlamasında derecelere ilişkin ortalama puanlar dikkate alınmıştır. Verilerin yorumlanmasında anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Türkiye'de sel doğal afetinin sıklıkla yaşandığı bir yerde öğrenim gören lise öğrencilerinin afete hazır olma durumunu ve afetlere ilişkin deneyimleri doğrultusunda görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırmaya ilişkin bulgular alt problemlere göre sunulmuştur.

Araştırmanın ilk alt problemi ile ilgili olarak öğrencilerin, doğal afetle (deprem, sel, heyelan vb.) karşılaşma durumuna, doğal afetlerden zarar görme durumu, doğal afetlerle ilgili bilgi durumuna, yaşanan yerde doğal afet olma ihtimaline ilişkin dağılım Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4:Doğal afetleri yaşama durumuna/ihtimaline ilişkin dağılım

Durum	Kategori /cevap veren sayısı			
Doğal afetle karşılaşma durumu	Hiç (28)	1 defa (32)	2 defa (32)	3 ve fazla (8)
Doğal afetlerden zarar görme durumu	Hiç (66)	Küçük zarar (29)	Büyük zarar (3)	Can kaybı (2)
Doğal afetlerle ilgili bilgi durumu	Hiç (13)	Biraz (74)	Çok (13)	Cevap yok(-)
Yaşanılan yerde doğal afet olma ihtimali	Yok (5)	Küçük ihtimal (56)	Büyük ihtimal (39)	Bilmiyor m (-)
Doğal afet risk haritalarını inceleme	Kesinlikle hayır (4)	Hayır (60)	Evet (30)	Kesinlikle evet (6)

Tablo 4'de görüleceği üzere öğrencilerin %72'si en az bir defa doğal afetle karşılaşmıştır. Öğrencilerin %34'ü doğal afetlerden küçük veya büyük de olsa zarar gördüğünü beyan etmiştir. Öğrencilerin yaşadıkları yerde doğal afet olma ihtimaline olasılık vermeyen kitle %5'tir bu nedenle öğrencilerin %95'i afet ihtimalinin olduğuna inanmaktadır. Öğrencilerin yalnızca %36'sı doğal afet risk haritalarını incelemektedir. Bu bağlamda doğal afet farkındalıklarının düşük olduğu söylenebilir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin "Afet durumunda ihtiyaç duyacağınız malzemeleri içeren afet çantanız mevcut mu?" maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Cinsiyete göre öğrencilerin “Afet durumunda ihtiyaç duyacağınız malzemeleri içeren afet çantanız mevcut mu?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Afet durumunda ihtiyaç duyacağınız malzemeleri içeren afet çantanız mevcut mu?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	8	0	8
2.Hayır	58	26	84
3. Kesinlikle hayır	6	2	8
Toplam	72	28	100

Tablo 5’de görüleceği üzere olası bir afet durumunda ihtiyaç duyacakları malzemeleri içeren afet çantaları mevcut olan sekiz öğrenci vardır. Bu çok düşük bir sayıdır. Afet öncesi bilgilendirme ve farkındalık kazandırmanın önemini vurgulayan bir madde olduğu görülmektedir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Afet durumunda kullanmak üzere stokladığınız su ve gıda ürünleriniz var mı?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyete göre öğrencilerin “Afet durumunda kullanmak üzere stokladığınız su ve gıda ürünleriniz var mı?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Afet durumunda kullanmak üzere stokladığınız su ve gıda ürünleriniz var mı?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	12	2	14
2.Hayır	55	24	79
3. Kesinlikle hayır	5	2	7
Toplam	72	28	100

Tablo 6’da görüldüğü üzere olası bir afet durumunda su ve gıdaya erişebilecek öğrenci sayısı 14’tür. 86 öğrenci olası bir afet durumunda su ve gıda ürünlerine erişemeyecektir. Bu yönüyle çalışmanın önemini destekler nitelikte bir madde olduğu görülmektedir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Evinizde devrilebilecek eşyalara karşı önlem aldınız mı?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Cinsiyete göre öğrencilerin “Evinizde devrilebilecek eşyalara karşı önlem aldınız mı?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Evinizde devrilebilecek eşyalara karşı önlem aldınız mı?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	15	5	20
2. Kesinlikle evet	2	1	3
3. Hayır	52	22	74
4.Kesinlikle hayır	3	0	3
Toplam	72	28	100

Tablo 7’de görüldüğü üzere önlem alan öğrenci sayısı 23’tür. Önlem almayan öğrenci sayısı 77’dir. Afet öncesinde muhtemel risk durumu farkındalığını örnekleyebilecek bir madde olduğu görülmektedir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Evinizde ilkyardım malzemeleri ve ilaçları içeren bir çanta ya da dolap mevcut mu?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Cinsiyete göre öğrencilerin “Evinizde ilkyardım malzemeleri ve ilaçları içeren bir çanta ya da dolap mevcut mu?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Evinizde ilkyardım malzemeleri ve ilaçları içeren bir çanta ya da dolap mevcut mu?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	27	7	34
2. Kesinlikle evet	2	1	3
3. Hayır	40	18	58
4.Kesinlikle hayır	3	2	5
Toplam	72	28	100

Tablo 8’de görüldüğü üzere ilkyardım malzemelerini bulunduran öğrenci sayısı 37’dir. İlkyardım malzemelerini bulundurmayan öğrenci sayısı ise 63’dür. Öğrencilerin afet sonrasında ilkyardımın önemini kavrayamadıkları görülmektedir. Ayrıca cinsiyete dayalı bir fark görülmemektedir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Önemli evraklarınıza ilişkin önlem aldınız mı?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Cinsiyete göre öğrencilerin “Önemli evraklarınıza ilişkin önlem aldınız mı?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Önemli evraklarınıza ilişkin önlem aldınız mı?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	13	5	18
2. Kesinlikle evet	0	0	0
3. Hayır	56	21	77
4.Kesinlikle hayır	3	2	5
Toplam	72	28	100

Tablo 9’da görüldüğü üzere olası bir afet durumunda önemli evraklarını korumaya alan öğrenci sayısı kızlarda 13, erkeklerde 5 kişi ile sınırlıdır. 82 öğrenci olası bir afet durumunda önemli evraklarına dair bir önlem almamıştır. Afet sonrası uygulamalarına yönelik bilgilendirmelerin gerekliliğini ortaya koyan bir maddedir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Evinizi doğal afetlere karşı sigortalattınız mı?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Cinsiyete göre öğrencilerin “Evinizi doğal afetlere karşı sigortalattınız mı?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Evinizi doğal afetlere karşı sigortalattınız mı?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	12	5	17
2. Kesinlikle evet	3	0	3
3. Hayır	56	22	78
4.Kesinlikle hayır	1	1	2
Toplam	72	28	100

Tablo 10’da görüldüğü üzere çalışmaya katılan öğrencilerden 80’inin evi doğal afetlere karşı sigortalatılmamıştır. Afet sonrası süreçler ve hasar tespitinin önemini kavratılması hususunda gereklilik olduğunu kanıtlayan bir maddedir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Yaşadığımız semtin sakinleri ile muhtemel bir afet durumunda yapılabilecek işler hususunda herhangi bir toplantıya /eğitime katıldınız mı?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Cinsiyete göre öğrencilerin “Yaşadığımız semtin sakinleri ile muhtemel bir afet durumunda yapılabilecek işler hususunda herhangi bir toplantıya/eğitime katıldınız mı?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Yaşadığımız semtin sakinleri ile muhtemel bir afet durumunda yapılabilecek işler hususunda herhangi bir toplantıya/eğitime katıldınız mı?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	13	2	15
2. Kesinlikle evet	2	1	3
3. Hayır	53	22	75
4.Kesinlikle hayır	4	3	7
Toplam	72	28	100

Tablo 11’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan öğrencilerden 82’sinin muhtemel bir afet durumunda yapılabilecek işler konusunda toplantı ya da eğitime katılmadığı bu konuda bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda bölgede afet eğitim ve toplantılarının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Afet durumunda aile üyesinin birbirinden kopma ihtimaline karşı ortak bir buluşma yeri belirlediniz mi?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Cinsiyete göre öğrencilerin “Afet durumunda aile üyesinin birbirinden kopma ihtimaline karşı ortak bir buluşma yeri belirlediniz mi? ” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Afet durumunda aile üyesinin birbirinden kopma ihtimaline karşı ortak bir buluşma yeri belirlediniz mi?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	15	4	19
2. Kesinlikle evet	0	0	0
3. Hayır	54	22	76
4.Kesinlikle hayır	3	2	5
Toplam	72	28	100

Tablo 12’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan öğrencilerden 81’inin muhtemel bir afet durumunda aile üyelerinin birbirinden kopma ihtimaline karşı belirledikleri ortak bir buluşma yeri bulunmamaktadır. Afet sonrasında dair planlama eksikliklerinin varlığını kanıtlamaktadır.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Afet durumu için aile içinde herhangi bir planlama yaptınız mı?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Cinsiyete göre öğrencilerin “Afet durumu için aile içinde herhangi bir planlama yaptınız mı?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Afet durumu için aile içinde herhangi bir planlama yaptınız mı?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	13	4	17
2. Kesinlikle evet	3	0	3
3. Hayır	48	23	71
4.Kesinlikle hayır	8	1	9
Toplam	72	28	100

Tablo 13’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan öğrencilerden 20’sinin afet durumunda aile içinde belirledikleri planlamaları bulunmaktadır. 80 öğrenci ise afet sonrasında dair aile içinde herhangi bir planlama yapmamıştır. Afet hazırbulunuşluğuna yönelik cinsiyete göre bir fark yoktur.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Yaşadığımız bölgede önemli bir doğal afet yaşanması durumunda nerede toplanılacağını ailenizde herkes biliyor mu?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Cinsiyete göre öğrencilerin “Yaşadığımız bölgede önemli bir doğal afet yaşanması durumunda nerede toplanılacağını ailenizde herkes biliyor mu?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Yaşadığımız bölgede önemli bir doğal afet yaşanması durumunda nerede toplanılacağını ailenizde herkes biliyor mu?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	20	6	26
2. Kesinlikle evet	3	2	5
3. Hayır	47	19	66
4.Kesinlikle hayır	2	1	3
Toplam	72	28	100

Tablo 14’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan öğrencilerden 31’inin olası bir afet durumunda aile içinde belirledikleri planlamaları bulunmaktadır. 69 öğrenci ise afet sonrasında dair aile içinde herhangi bir planlama yapmamıştır.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Doğal afet durumunda yardım talep edebileceğiniz acil durum numaralarını ailenizde herkes biliyor mu?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Cinsiyete göre öğrencilerin “Doğal afet durumunda yardım talep edebileceğiniz acil durum numaralarını ailenizde herkes biliyor mu?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

Doğal afet durumunda yardım talep edebileceğiniz acil durum numaralarını ailenizde herkes biliyor mu?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	38	15	53
2. Kesinlikle evet	10	2	12
3. Hayır	21	11	32
4.Kesinlikle hayır	3	0	3
Toplam	72	28	100

Tablo 15’de görüldüğü üzere toplam 65 öğrencinin ailesinin doğal afet durumunda yardım talep edeceği acil durum numaralarına hakim oldukları beyan edilmiştir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “15 yaş ve üzeri tüm aile üyeleriniz evinizdeki elektrik, su ve doğalgaz servislerini nasıl kapatacaklarını biliyor mu?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Cinsiyete göre öğrencilerin “15 yaş ve üzeri tüm aile üyeleriniz evinizdeki elektrik, su ve doğalgaz servislerini nasıl kapatacaklarını biliyor mu?” maddesine yönelik cevaplarının dağılımı

15 yaş ve üzeri tüm aile üyeleriniz evinizdeki elektrik, su ve doğalgaz servislerini nasıl kapatacaklarını biliyor mu?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	38	17	55
2. Kesinlikle evet	11	4	15
3. Hayır	17	6	23
4.Kesinlikle hayır	6	1	7
Toplam	72	28	100

Tablo 16’da görüldüğü üzere toplam 70 öğrencinin 15 yaş ve üzerindeki aile üyelerinin evlerindeki elektrik, su ve doğalgaz servislerini nasıl kapatacaklarına hakim oldukları beyan edilmiştir. Afet sonrasında önemli rol oynayan bu faktörün bilincinde olduklarını göstermektedir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Aile üyeleriniz içinde ilk yardım bilgilerine sahip herhangi bir kimse var mı?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Cinsiyete göre öğrencilerin “Aile üyeleriniz içinde ilk yardım bilgilerine sahip herhangi bir kimse var mı?” maddesine yönelik cevapların dağılımı

Aile üyeleriniz içinde ilk yardım bilgilerine sahip herhangi bir kimse var mı?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	18	7	25
2. Kesinlikle evet	4	0	4
3. Hayır	43	19	62
4.Kesinlikle hayır	7	2	9
Toplam	72	28	100

Tablo 17’de görüldüğü üzere toplam 71 öğrencinin aile üyelerinden birinin ya da birkaçının ilkyardım bilgilerine sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Afet sonrası uygulamalarına yönelik bilgilendirmelerin gerekliliğini ortaya koyan bir maddedir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Yaşadığımız semtte doğal afetlere karşı herhangi bir uyarı sistemi olup olmadığını biliyor musunuz?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Cinsiyete göre öğrencilerin “Yaşadığımız semtte doğal afetlere karşı herhangi bir uyarı sistemi olup olmadığını biliyor musunuz?” maddesine yönelik cevapların dağılımı

Yaşadığımız semtte doğal afetlere karşı herhangi bir uyarı sistemi olup olmadığını biliyor musunuz?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	9	11	20
2. Kesinlikle evet	2	0	2
3. Hayır	58	13	71
4.Kesinlikle hayır	3	4	7
Toplam	72	28	100

Tablo 18’de görüldüğü üzere toplam 78 öğrencinin yaşadığı semtte doğal afetlere karşı herhangi bir uyarı sistemi olup olmadığını bilmedikleri tespit edilmiştir. Afet sinyalizasyon ve uyarı sistemlerine dair bilgilendirmelerin gerekliliğini ortaya koyan bir maddedir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Doğal afet uyarı sinyallerinden hangilerinin ne anlama geldiğini ailenizde herkes biliyor mu?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Cinsiyete göre öğrencilerin “Doğal afet uyarı sinyallerinden hangilerinin ne anlama geldiğini ailenizde herkes biliyor mu?” maddesine yönelik cevapların dağılımı

Doğal afet uyarı sinyallerinden hangilerinin ne anlama geldiğini ailenizde herkes biliyor mu?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	20	6	26
2. Kesinlikle evet	3	0	3
3. Hayır	44	21	65
4.Kesinlikle hayır	5	1	6
Toplam	72	28	100

Tablo 19’da görüldüğü üzere toplam 72 öğrencinin aile üyelerinin doğal afet uyarı sinyallerinin ne anlama geldiğini bilmedikleri tespit edilmiştir. Afet sinyalizasyon ve uyarı sistemlerine dair bilgilendirmelerin gerekliliğini ortaya koyan bir maddedir.

Cinsiyete göre, öğrencilerin “Yaşadığımız bölgenin doğal afet risk haritalarını takip ediyor musunuz?” maddesine verdikleri cevaplara ilişkin dağılım Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Cinsiyete göre öğrencilerin “Yaşadığımız bölgenin doğal afet risk haritalarını takip ediyor musunuz?” maddesine yönelik cevapların dağılımı

Yaşadığımız bölgenin doğal afet risk haritalarını takip ediyor musunuz?	Cinsiyet		
	Kız	Erkek	Toplam
	f	f	f
1.Evet	22	8	30
2. Kesinlikle evet	3	3	6
3. Hayır	44	16	60
4.Kesinlikle hayır	3	1	4
Toplam	72	28	100

Tablo 20’de görüldüğü üzere toplam 64 öğrencinin yaşadıkları bölgenin doğal afet risk haritalarını takip etmediği bu konudaki duyarlılıklarının artırılması gerekliliği tespit edilmiştir.

Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin betimsel değerler Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Afet Hazırbulunuşluk Ölçeğine ilişkin betimsel değerler

Boyutlar	N	\bar{X}	Ss
1.Afet Fiziksel Koruma	100	2,16	,310
2.Afet Planlama	100	2,21	,486
3.Afet Yardım	100	2,58	,565
4.Afet Uyarı ve Sinyaller	100	2,22	,473
Ölçek Geneli	100	2,26	,348

Tablo 21’e göre, öğrencilerin afet hazırbulunuşluk ölçeğine ilişkin ortalamaları dikkate alındığında; en yüksek ortalamanın “afet yardım” ($\bar{X}= 2,58$) boyutunda en düşük ortalamanın ise “afet fiziksel koruma” boyutunda ($\bar{X}= 2,16$) olduğu görülmektedir. Afet Hazırbulunuşluk ölçek geneli ortalamasının orta değer (2,26) biraz üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin; ölçek boyutları dikkate alındığında ortalamasının biraz üzerinde olduğu kendilerini afetten fiziksel korunma, afetlere yönelik planlama,

afetlerde yardım, afet uyarı ve sinyal sistemlerine ilişkin kendilerinin yeterince hazır olmadıklarını düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilerin afete hazır olma durumlarında cinsiyete göre anlamlı fark olup olmadığına ilişkin Mann-Whitney U testi analiz sonuçları Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Cinsiyete göre Mann-Whitney U Testi sonuçları

Ölçek	Grup	N	$\bar{X}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	Z	p	Anlamlı fark*
Afet	Kız	72	50,98	3670,50	973,500	-,266	,791	-
Hazırbulunuşluk	Erkek	28	49,27	1379,50				

Tablo 22’ye göre, cinsiyete göre afete hazır olma(U=973,5; Z= -,266; p>0,05) durumlarında anlamlı bir fark yoktur. Kız ve erkek öğrencilerin durum ve görüşlerinin benzer olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin afete hazır olma durumlarında sınıf düzeyine göre anlamlı fark olup olmadığına ilişkin Kruskal Wallis Htestianaliz sonuçları Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 23. Öğrenim gördüğü sınıf düzeyine göre Kruskal Wallis H Testi sonuçları

Ölçek	Sınıf	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
	9.sınıf	22	53,52	3	3,800	,284
Afet	10.sınıf	19	46,50			
Hazırbulunuşluk	11.sınıf	27	43,33			
	12.sınıf	32	56,84			

p>.05

Tablo 23’de görüldüğü gibi, öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeyine göre afet hazırbulunuşluk($X^2_{(3)}=3,800$; p>.05)durumlarında anlamlı bir fark yoktur. Öğrencilerin aynı yerde, aynı afete (sel) sıklıkla her yıl en az bir defa maruz kalması bu benzerliğin nedeni olabilir.

Öğrencilerin doğal afetlere ilişkin görüşlerini ortaya koymak için yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veri toplanmıştır. Yöneltilen sorular;

1.Doğal afet bilinci olan bir vatandaşın sahip olması gereken özellikler nelerdir?

2. Afet sonrası süreci denildiğinde ne anluyorsunuz?

3. Deprem, sel, heyelan gibi doğal afetler ile karşılaşıldığında başvurulması gereken kurumlar hangileridir? Açıklayınız.

4. Daha önce can veya mal kaybı ile sonuçlanan bir doğal afet yaşadınız mı? Açıklayınız.

5. Doğal afet bilincinin arttırılması ve afetlere hazırlıklı yaşamak için neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz? şeklindedir. Sorulara verilen yanıtlar ise;

- 1.soruya en sık verilen cevaplar arasında; ilkyardım bilmelidir, sakin olmalı ve soğukkanlılığını korumalıdır, etrafındaki insanlara bildiklerini anlatmalıdır vb. bulunmaktadır.
- 2.soruya en sık verilen cevaplar arasında; toparlanma süreci, psikolojik sıkıntılar, hasar tespiti vb. bulunmaktadır.
- 3.soruya en sık verilen cevaplar arasında; AFAD, Kızılay ve 112 bulunmaktadır.
- 4.soruya en sık verilen cevaplar arasında; sel ve heyelan bulunmaktadır.
- 5.soruya en sık verilen cevaplar arasında; eğitimler verilmeli, afet eğitimi dersi adıyla yeni bir dersin okutulması, köylerde seminerler düzenlenmeli bulunmaktadır.

SONUÇ

Dünyamız ve özellikle de ülkemiz doğal afetleri sıkça yaşamaktadır, gelecekte de yaşamaya devam edecektir. Doğal afetlerin insan eliyle önleneme payı çok az olsa da gelecekte yaşanma ihtimali olan

doğal afetlere yönelik toplumsal bir bilinçlendirme çalışmasının yapılması ilk etapta ülke genelinde daha sonrasında ise küresel ölçekte afetlerin olumsuz tesirlerini en aza indirgeyecektir. Bu çalışmada amaçladığımız lise öğrencilerinin hazırbulunuşluk düzeylerinin belirlenmesi noktasında; öğrencilerin olası afetlere ilişkin afet öncesi tedbirler hakkında bilgi sahibi olmadıklarına, afet sonrası planlamalara dair hem çekirdek ailelerinde hem de yaşadıkları bölgede herhangi bir çalışma yürütülmediğine, afet anında uyulması gereken kurallara kısmen hakim olduklarına ulaşılmıştır. Bununla beraber yapılandırılmış görüşme formuna verdikleri yanıtlar dikkate alındığında doğal afet bilincinin artırılması hususunda dikkat çekici önerilerde bulunmuşlardır.

Araştırma sonucunda, öğrencilerin afetten korunma konusunda net bilgilere sahip olmadığı, afet uyarı ve sinyal sistemlerine ilişkin yetersiz bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir. Afet öncesi ve sonrasında yaşanan sorunların tekrarlanmaması adına elde edilen veriler ışığında, ortaöğretim programlarına zorunlu Afet Eğitimi konularının eklenmesi önerilmektedir. Kamu bilinçlendirme faaliyetlerinin, toplantı ve eğitimlerin il merkezleri - ilçe merkezleri gibi büyük gruplardan ziyade, köy ve mahalleler gibi daha küçük ölçekli/gruplar şeklinde uygulanması önemlidir.

KAYNAKLAR

- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5 (2), 368-388.
- Bingöl Üniversitesi, (2019). *Doğal afetler ve alınacak önlemler*. Erişim adresi: (https://www.bingol.edu.tr/documents/AssetFiles/AFETLER%20VE%20ALINACAK%20C3%96NLEMLER_3cd0fc1d-b671-4f44-8470-a4c187ae597e.pdf).
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. (6. Baskı). London: Routhledge.
- Fraenkel, J.R., Wallen, N. E. & Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education*. (8. Baskı). New York: McGraw-Hill.
- Keskiner, Ö. (2019). *Doğal afetlerin tanımı ve türleri*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Akademik Veri Yönetim Sistemi. Erişim adresi: <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/omur.keskiner/139722/Do%20C4%9Fafal%20Afetlerin%20tan%20C4%B1m%C4%B1%20ve%20t%C3%BCrleri.docx>
- Nakip, M. (2003). Pazarlama araştırmaları teknikler ve spss destekli uygulamalar. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Rañsesa, K., Chang-Richardsa, A., Richardsb, J., Bubb, J. (2018, Kasım). Afet riskinin azaltılmasında politika ve uygulamaları bilgilendirmek için bilimsel bilgiyi kullanmak. Auckland'daki afete hazırlık seviyesinin ölçülmesi. 7th International Conference on Building Resilience konferansında bildiri, Bangkok, Tayland. Erişim adresi: <https://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/137304.pdf>
- Şenol, O. (2021). *Afet Yönetimi Bilgi Kitapçığı*. TMMOB İnşaat mühendisleri odası Ankara şubesi. Erişim adresi: https://imop.imo.org.tr/resimler/dosya_ekler/76bb2697ef75e44_ek.pdf
- Şentuna, B., Çakı, F. (2020). Balıkesir Örneğinde Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 31(11), 1959–1983.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

DEMİRKÖY İLÇESİNİN (KIRKLARELİ) TARİHİ VE KÜLTÜREL TURİZM
POTANSİYELİ¹

HISTORICAL AND CULTURAL TOURISM POTENTIAL OF DEMİRKÖY DISTRICT
(KIRKLARELİ)

Şeyda ÜNAL

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Coğrafya Anabilim Dalı, Serdivan, Sakarya.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4272-6291>

Doç. Dr. Fatih ARICI

Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,

Coğrafya Bölümü, Serdivan, Sakarya.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8274-5844>

ÖZET

Turizm dünya genelinde ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel değerlerini etkileyerek kalkınmayı sağlayan önemli bir sektördür. Teknolojik gelişim, küreselleşme ve bireylerin turizme bakışındaki değişim ile birlikte son dönemlerde daha farklı ve yaygın turistik faaliyetler gelişim göstermiştir. Önceki dönemlerde tatil olarak sadece kıyı turizmi algılansa da zamanla bu algı değişmiş ve çeşitli alternatif turizm türleri ortaya çıkmıştır. Bu durumda turist sayısının artışı, turist isteklerindeki değişim ve turistik kaynaklardaki çeşitlenme etkili olmuştur. Dolayısıyla artık alternatif turizm türleri hızla gelişim kaydetmektedir. Bu alternatif turizm türlerinden biri de kırsal turizmdir. Doğası gereği kırsal alanlarda yürütülen bu faaliyet, kırsal alanların kendine özgü çekicilikleri ile şehir yaşantısının itici ortamından kaçmak isteyenler için önemli bir destinasyon alanı olmuştur. Doğal ortam, kırsal yaşantı, kültür ve tarih gibi kırsal alanlardaki turistik çekicilikler günümüzde çok sayıda insanın tercihi haline gelmiştir. Kırsal ekonomiye katkı sağlayan bu faaliyet türünün giderek gelişmesi, bu alanlardaki turizm potansiyelinin belirlenmesi çalışmalarını da önemli hale getirmiştir.

Bu çalışmada; tarih, doğa ve kültür açısından turizmin gelişim potansiyeline sahip olan ancak henüz tam olarak keşfedilememiş Kırklareli ili Demirköy ilçesi ele alınmıştır. İlçenin kırsal niteliğini koruyup olması, doğal ve kültürel zenginliklere sahip olması, 2023 Türkiye Turizm Stratejisi Trakya Kültür Koridoru içerisinde yer alması, aynı zamanda Milli Park ve Sit alanlarına sahip olması nedeniyle araştırma alanı olarak seçilmiştir. Çalışmanın amacı ise yörenin mevcut doğal turizmine ek olarak tarihsel ve kültürel turistik kaynaklarının da belirlenmesidir. Böylece yörede mevcut turizm kaynaklarında çeşitlenme oluşturularak, ilçenin turizm potansiyelinde gelişme sağlanması amaçlanmaktadır.

Çalışma, ilçenin tarihsel ve kültürel turizm potansiyelinin belirlenmesinin yanı sıra daha sürdürülebilir ve korumalı bir kırsal turizm faaliyetinin yürütülebilmesi göz önünde bulundurularak yürütülmüştür. Çalışmada ilk etapta yöre turizmi üzerine hazırlanmış araştırma ve raporlar irdelenmiştir. Sonrasında arazi çalışmaları yapılarak turistik potansiyeli olan kaynaklar yerinde tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca yöre halkı ile görüşmeler de yapılarak amaca uygun veriler toplanmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilerek öneriler geliştirilmiştir. İnceleme sahasına ait haritaların yapımında ise ArcGIS 10.5 programı kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Tarihi ve Kültürel Turizm, Kırsal alan, Demirköy

¹ Bu çalışma devam etmekte olan "Demirköy (Kırklareli) İlçesinin Kırsal Turizm Potansiyeli ve Yerel Halkın Turizmde Bakışı" adlı Yüksek Lisans tez çalışmasının bir bölümüdür.

ABSTRACT

Tourism is an important sector that provides development by affecting the socio-economic and cultural values of countries around the world. Due to the technological development, globalization and the change in the view of individuals to tourism, different and widespread touristic activities have developed in recent years. Although it was perceived as coastal tourism only in the summer months in the previous periods, various alternative types of tourism have emerged over time. This case has been affected by the increase in the number of tourists, the change in tourist demands and the diversification in touristic resources. For this reason, alternative types of tourism are developing rapidly today. One of these alternative types of tourism is rural tourism. This activity, which is carried out in rural areas due to its nature, has become an important destination area for those who want to escape from the suffocating environment of city life with the unique charms of rural areas. Tourist attractions in rural areas such as the natural environment, rural life, culture and history have become the choice of many people today. The gradual development of this type of activity, which contributes to the rural economy, has made it important to determine the tourism potential in these areas.

In this study; Demirköy district of Kırklareli province, which has an important tourism potential in terms of historical, natural and cultural aspects but has not yet been fully discovered, has been discussed. It has been chosen as a research area because the district preserves its rural character, has natural and cultural riches, is located in the 2023 Tourism Strategy Thrace Cultural Corridor, and also has National Parks and Protected areas. The aim of the study is to determine the historical and cultural touristic resources of the region in addition to the existing natural tourism. Thus, it is aimed to create diversification in the existing tourism resources in the region and to develop the tourism potential of the district.

The study was carried out by taking into account the determination of the historical and cultural tourism potential of the district as well as the ability to carry out a more sustainable and protected rural tourism activity. In the study, research and reports prepared on local tourism were examined in the first place. Afterwards, field studies were carried out and resources with touristic potential were tried to be determined on the spot. In addition, interviews were conducted with local people and appropriate data were tried to be collected. Recommendations were developed by evaluating the obtained data. ArcGIS 10.5 program was used to make the maps of the inspection site.

Keywords: Tourism, Historical and Cultural Tourism, Rural area, Demirköy

GİRİŞ

Turizm, en sade anlamıyla “bir yerden başka bir yere dinlenmek ve tatil geçirme amacıyla yolculuğa çıkmak” olarak tanımlanmaktadır. Turizmin olgusunun gerçekleşebilme yaşanan yerin dışına seyahat yapılması, turizm işletmelerden mal veya hizmet talep edilmesi ve konaklamanın bir yıldan kısa yani geçici olması gerekmektedir (Özgüç, 2015, s.13). Dünyada yaşanan küreselleşme, ulaşım koşullarındaki iyileşmeler ve yaşam standartlarının yükselmesi ile birlikte insanların yeni yerler görme ve keşfetme arzusu giderek artmıştır. İnsanların turizme karşı çeşitli güdülere sahip olması ve turizme dair yaşanan talep aynı zamanda ülkelerin potansiyeli olan alanları geliştirmesi ve kalkındırması açısından yararına olmuştur. Turizm, bir ülkenin dünyaya tarihi ve kültürel kaynaklarını tanıtmayı, sosyal ve ekonomik anlamda kalkınmanın sağlanması adına önemli bir bileşendir. Doğal çevre ve bununla birlikte altyapının geliştirilmesi, yerel ve bölgesel ekonomilere destek olması, turizmin potansiyeli olan bölgelere en önemli katkılarından sayılmaktadır. Özellikle dünyada ve ülkemizde turizm potansiyeli olan alanları kalkındırmak, bu alanların gelişmesini ve tanıtılmasını sağlamak, aynı zamanda burada yeni iş kolları oluşturmak turizmin o bölgeye katkısı ve gelişimi için son yıllarda önem arz etmektedir.

Dünyada turizm türleri ve turist tiplerinin değişmesi, turizm anlayışının da farklılaşmasına neden olmuştur. Önceki dönemlerde kıyı turizmine duyulan ilgi günümüzde artık yerini farklı turizm türlerine bırakmıştır. Bu turizm türlerinden biri olan kültür turizmi, kültürlerarası etkileşimin artırılmasında, tarihi ve kültürel mirasın korunarak kültürel bir bilinç geliştirilip gelecek nesillere aktarılması ve paylaşılmasında, sürdürülebilir bir kalkınmanın gerçekleştirilmesinde en önemli turizm bileşenlerinden biridir. Günümüzde kültür turizmi; turistler için çekici gelen merkezlerin kültürel miraslarını, tarihi

kaynaklarını, sanatsal etkinliklerle ilgili deneyimlerini ve aktivitelerini ortaya koymaktadır (Pekin, 2011, s.13; Güngör, 2018, s.396). Birçok bilim insanı tarihi kaynakları kültürel kaynakların içine dahil ederek, kırsal ve şehirsal alanlardaki tarihi yapıları, mimari dokuyu, giyim-kuşamı ve yöresel el sanatlarını kültürel turizmin içinde ele almıştır. Kültürler arasındaki farklılaşmadan doğan kültür turizmi, diğer kültürleri görme ve öğrenmeye merak uyandırmaktadır (Özgüç, 2015, s.151). Özellikle kırsal alanlardaki kültür mozaiğinin şehirden daha yalın olması, farklı kültürleri ve yaşantıyı yansıtmaması bu alanlara olan ilgiyi de arttırmıştır. Kültür turizmi ile birlikte keşfedilmeyen tarihi yaşantı ve dokular, yörelerin gelişimine neden olarak tanınırlığını şüphesiz ki arttıracaktır. Bu nedenle kültür turizmi; öğrenmeyi ve tarihi dokuları yerinde görmek isteyen turist tiplerinin ilgisini çeken, tarihi-kültürel mekanları ve yapıları görmeye fırsat sunar. Kültür turizmi, eski dönemlerden kalan alanların ve kültürel yaşantıların görülmesine olanak sağlayarak, icra edildiği alanların gelişimine de katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle her türlü kültürel kaynağın korunması ve aktarılması son derece önem arz etmektedir. Kültür turizmi tarihi kaynakları da kapsadığı gibi aynı zamanda müzeler, tiyatrolar, sergiler gibi kültürel aktivitelerin yanında bir yörenin kırsal halk kültürünü, dil ve lehçesini, giyim-kuşamını ele alan karmaşık bir turizm çeşididir.

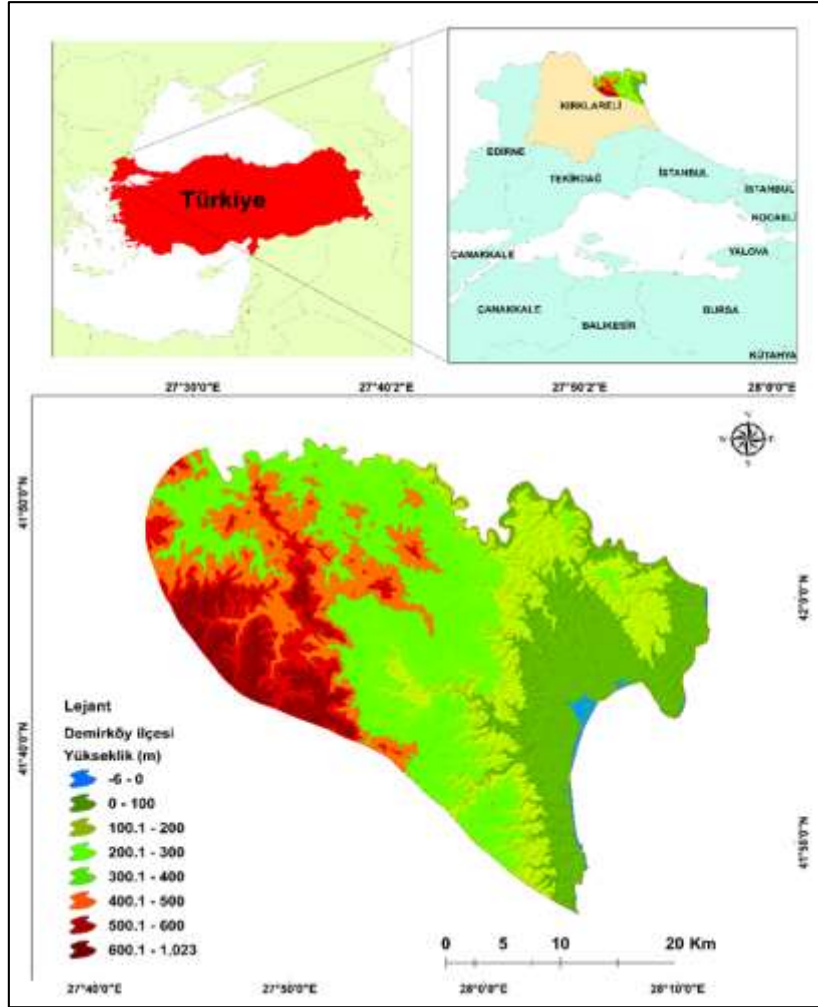
YÖNTEM

Araştırmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yöntemi kullanılarak, doküman inceleme modeli ile çeşitli kurum raporları incelenmiş, ikincil verilerin temininde çalışma sahasının turizm olanakları ile ilgili yapılan çalışmalar incelenerek literatür taraması yapılmıştır. Sahanın turizm potansiyelinin tespiti için belli aralıklarla arazi çalışmaları yapılmış tarihi ve kültürel unsurlar yerinde incelenmiştir. Arazi çalışmaları yanı sıra yörede yaşayan halk ile görüşmeler de yapılarak, veriler toplanmıştır. Çalışmaya ait haritaların yapımında ArcGIS 10.5 programı kullanılmıştır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Demirköy İlçesi Genel Coğrafi Özellikleri

Demirköy, Marmara Bölgesi'nin Istranca(Yıldız) Dağları bölümünün kuzeye bakan kısımlarında, Kırklareli il sınırları içerisinde yer almaktadır. Türkiye-Bulgaristan sınırında olan, Kırklareli'nin Karadeniz kıyısında bulunan ilçelerinden birini oluşturmaktadır. İlçe Doğu'da Karadeniz, batıda Kırklareli il merkezi, kuzeyde Bulgaristan, güneyinde Pınarhisar ve Vize ilçeleri ile komşudur (Şekil 1).

Şekil 1. Demirköy Konum Haritası

Araştırma sahamız olan Demirköy İlçesi'nin biri belde 15'i köy olmak üzere toplam 16 kırsal yerleşmesi bulunmaktadır. İlçenin tek beldesi İğneada'dır. Diğer kırsal yerleşmeleri ise; Armutveren, Avcılar, Balaban, Beğendik, Boztaş, Gökyaka, Hamdibey, İncesirt, Karacadağ, Limanköy, Sarpdere, Sislioba, Sivrilere, Yeşilce ve Yiğitbaşı köylerinden oluşmaktadır.

Araştırma sahasının jeolojik geçmişine bakıldığında masif arazilere sahip olduğu görülmektedir (Atalay, 2017, s. 3). Demirköy, Karadeniz İkliminin alt türü olan ve kıyı kesimlerde etkisi görülen Nemli ve Ilıman Karadeniz iklimi etkisi altındadır. Özellikle kıyı kesimlerinde bağıl nem ve bulutluluk oranı yüksektir. Buna bağlı olarak da yağış miktarı yüksektir (Atalay, 2021, s. 514). Demirköy, Istranca ormanlarının başlangıcı kabul edilir ve nemli ormanlarla kaplıdır (Asan & Yarcı, 1993, s. 29). Oldukça yoğun ve zengin floraya sahip olan, longoz ormanları bir çok canlı türü için de yaşam alanı oluşturmakla birlikte, turistik açıdan da son derece önemli bir yere sahiptir.

Demirköy ve beldesi İğneada çevresinde Yıldız Dağları'ndan kaynaklanan ve Karadeniz'e akan çok sayıda dere bulunmaktadır. Bu akarsuların en önemlileri Madra Deresi, Bulanıkdere, Deringeçit Deresi, Aftos Deresi ve Mavroça Deresi'dir. Dereler doğdukları yerlerde derin vadi ve yamaçlar oluşturmuştur. Bunun sonucunda oluşan göller; Erikligöl, Kocagöl (Mert Gölü) ve Sakapınar Gölü'dür. Bu göller İğneada Limanının Kuzeydoğu ve güney kısımlarında yer almakta ve hemen gerisinde İğneada Longoz ormanları bulunmaktadır. Bu göller yabani yaşam için çok önemli bir alana sahiptir (Ekizoğlu & Yıldırım, 2004, s. 39). İğneada Beldesi'nde yer alan Mert ve Erikli Gölleri ile çevresinde bulunan sulak alanlar "I. Derece Sit Alanı" olarak tescillenen alanları oluşturmaktadır.

Demirköy, beşeri coğrafya özellikler açısından incelendiğinde ise günümüzde Kırklareli'nin nüfus bakımından Kofçaz ve Pehlivan köy' den sonra en düşük nüfuslu üçüncü ilçesi olduğu görülür. Marmara

Bölgesi'nin en seyrek nüfuslu kesimini oluşturan Istranca Bölümü'nde bulunan ilçenin TÜİK 2022 yılı verilerine göre nüfusu 8.961 kişidir. Toplam nüfus miktarının; %54,8'i erkek, %45,2'si ise kadın nüfustan oluşmaktadır.

Tablo 1. Demirköy Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılışı (2022)

Yaş Grupları	Nüfus (Kişi)	%
0-14	1.165	13,00
15-64	6.072	67,76
65+	1.724	19,24

Kaynak: TÜİK Nüfus ve Demografi verileri (2022)

Kırklareli İl Yıllığı verilerine göre nüfusun üçte birinden fazlası ilçe merkezinde yaşamakta iken, nüfusun diğer önemli kısmı Demirköy'ün tek beldesi olan İğneada'da yaşamaktadır. 2000 yılından sonra köy nüfusları düzenli olmasa da ciddi anlamda düşüş yaşamıştır. İlçede en fazla köy nüfusu 527 kişi ile Sivrililer köyünde yer alırken, en az köy nüfusu İncesirt köyünde bulunmaktadır (Kırklareli İstatistik Yıllığı, 2021, s.50). İlçe nüfusunun yaklaşık %2,5'u okuma yazma bilmemekte ve çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. En fazla ilkökul mezunu bulunurken, en az Doktora ve Yüksek lisans mezunu bulunmaktadır. Nüfusun %10'a yakını yüksekokul veya fakülte mezunu olarak kabul edilebilir (Kırklareli İstatistik Yıllığı, 2021, s.74).

Çok eski tarihlerden itibaren yöre halkı, ormancılık ile uğraşmış ve geçimini bu sektörden sağlamıştır. Demirköy ve yöresindeki ormanlar uzun yıllar boyunca İstanbul ve Trakya'daki yerleşim yerlerinin yakacak odun ihtiyacını karşılamada önemli olmuştur (Ekizoğlu & Yıldırım, 2004, s. 39). İlçenin başlıca geçim kaynakları içerisinde başta ormancılık olmak üzere az da olsa tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle uğraşanlarda bulunmaktadır. İlçenin başlıca maden kaynakları bakır, molibden, wolfram, mermer, kurşun, çinko ve demir cevherleridir (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 2010). Ancak madenlerin bir kısmının tenorlarının düşük olması nedeniyle büyük bir kısmı işletilmemektedir. Bölgede bulunan maden kaynaklarından yalnızca mermer yatakları ve kum ocakları işletilmektedir (T.C. Kırklareli İl Özel İdaresi, 2014). Çalışma alanının sanayi sektörü ile bağlantısı ise son derece düşüktür. Yalnızca az sayıda kereste fabrikası ve odun ürünleri üreten yerel işletmeler bulunmaktadır.

Bu faaliyetlere ek olarak, son yıllarda Demirköy'ün turizm potansiyelini arttırmak üzere bazı projeler geliştirilmeye çalışılmaktadır. İlçenin bu potansiyelinin de harekete geçirilerek kısıtlı olan geçim kaynaklarında çeşitlenme sağlanarak halkın bir kısmının bu sektöre kaydırılması değerlendirilmektedir.

Demirköy İlçesinin Turizm Potansiyeli

Demirköy bulunduğu konum itibarıyla doğal güzellikleri, tarihi ve kültürel çeşitliliği son derece yüksek olan bir ilçedir. Sahip olduğu doğal güzellikler ile Istranca ormanları, köylere uzanan yürüyüş alanları, İğneada sahili, longoz ormanları ve çevresindeki gölleri, mağaraları, doğal sit alanları ve zengin ekosistemi bölgenin turizm potansiyelini arttırmıştır.

Demirköy'deki doğal sit alanları, longoz ormanları çevresindeki göller ile Dupnisa mağarası çevresinde yoğunlaşmıştır. Bu doğal sit alanları ise aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2. Istranca Dağları Ve Çevresinde Bulunan Doğal Sit Alanları

Konum	Doğal Sit Alanı
Saka Gölü Longoz Ormanları	1.Derece Doğal Sit
Sarpdere Köyü Dupnisa Mağarası	1.Derece Doğal Sit
Sivrililer Köyü Hamam Gölü ve Çevresi	1.Derece Doğal Sit
Sivrililer Köyü Pedina Gölü ve Çevresi	1.Derece Doğal Sit ve 1.Derece Arkeolojik Sit Alanı
İğneada Erikli Gölü ve Sahil çevresi	2.Derece Doğal Sit
İğneada Mert Gölü ve Çevresi	3.Derece Doğal Sit

Kaynak: Ünal, Çakır, Çakır & Çiftçi, 2012, s.5

Kırklareli'nin Karadeniz sahiline sahip iki ilçesi Vize ve Demirköy'dür. Deniz ve kıyı turizmi açısından önemli bir yere sahip olan İğneada Beldesi'nin Demirköy'de bulunması ilçenin kıyı turizmi açısından özellikle yaz aylarında tercih edilmesine neden olmaktadır (Foto 1). Trakya Kültür Koridoru içerisinde yer alan İğneada, kıyı turizmi açısından geliştirilecek alanlar içerisinde yer almaktadır. İğneada sahil kesimi aynı zamanda longoz ormanlarına da ev sahipliği yapması sebebiyle kıyı turizminin yanında kamp ve karavan turizmi, manzara turizmi, kuş gözlemciliği turizmi, botanik turizmi, yaban hayatı (fauna) gözlemciliği turizmi ve bisiklet turizmi gibi kırsal turizm türlerinin de yapılmasına olanak sağlamıştır. Limanköy ise balık türleri açısından son derece zengin olup, balıkçılık faaliyetlerinin geliştirilebileceği alanlardan birini oluşturmaktadır.

Foto 1: İğneada sahili

Istranca dağlarının bulunduğu alan endemik bitki çeşitliliği açısından son derece önemli bir bölgedir. Yıldız Dağları Biyosfer Projesi kapsamında yapılan envanter çalışmalarına göre Biyosfer Rezerv alanında 1377 yabancı bitki çeşidinin 16 tanesinin endemik olduğu tespit edilmiştir. İğneada Longozu su basar ormanlarda ise 4'ü endemik bitki keşfedilmiştir (Morgül, 2014, s.32; Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022). Demirköy, sahip olduğu biyoçeşitliliği ve longoz ormanları ile çok sayıda bitki türüne ev sahipliği yapmaktadır. Bölgenin sahip olduğu flora zenginliği botanik turizminin gelişmesine ve çekicilik kazanmasına olanak sağlamıştır. Longoz bitkileri, su ve bataklık bitkileri, kumul bitkileri ve soğanlı bitkiler olmak üzere birçok bitki türünü barındırmakta ve bölgenin turizmine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. İğneada Longoz ormanları Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye'nin 39. Milli Parkı ilan edilmiştir. Nadir görülen subasar ormanlar olarak anılan Longoz ormanları dünyada yalnızca 3 yerde görülmekte ve biri de İğneada'da bulunmaktadır.

Demirköy başta Dupnisa mağarası olmak üzere bir çok mağaraya da sahiptir. Trakya'da en çok bilinen ve 1. derece tescilli doğal sit alanı olan Dupnisa Mağarası (Foto 2), Bezirgan Mağarası, Kızlar Mağarası, Mermer Mağarası, Tirfez Mağarası, Çatalyol Mağarası, Maden Mağarası, Murgile Mağarası, Parnar Mağarası, Avcı Mağarası, Karlık Mağarası, Kaynak Mağarası, Yazılıtaş Mağarası ve Yeşillik Mağarası Demirköy'de bulunan mağaralardır (Özkan & Kubaş, 2012, s.151).

Foto 2: Dupnisa Mağarası

Demirköy İlçesi Sarpdere Köyü'nün yaklaşık 6 km güneyinde bulunan 2720 metre uzunluğundaki Dupnisa mağarası, yaklaşık 4 milyon yıl önce oluşmuştur. Büyük bir yeraltı sistemine sahip olmakla birlikte, içerisinde derinliği yaklaşık 2 metreyi aşan göller ve sürekli akışa sahip yeraltı nehri bulunmaktadır. Zengin damlataş oluşumlarına sahip olan mağarada, dev boyutlu sarkıt, dikit ve sütunlar yer almaktadır (Morgül, 2014, s.30)

Kırklareli ve özellikle İğneada'nın bulunduğu alan yaban hayatı ve kuşlar açısından zengin faunayı oluşturmaktadır. Bu nedenle İğneada ve çevresi turizm çeşitliliğine katkı sağlayarak, kuş gözlemciliği meraklıları ve yaban hayatı (fauna) gözlemciliği ile ilgilenen kişiler açısından çekici alanlardan biridir. İğneada'nın yanı sıra Dupnisa Mağarası Sulak Alanı'nda da kuş gözlemciliği yapılmaktadır (Kırklareli İli Tabiat Turizmi Master Planı, 2012, s. 205). Av turizmi açısından Demirköy'de onaylanmış olarak; Demirköy-Vize Karamanbayırı ve Demirköy Sislioba av sahaları bulunmaktadır (KİKTİM, 2022). Kara ve su avcılığı olanağına sahip olan bölge alan tanıtları ve belirli alanlarda tesislerin yer almasıyla av turizminin gelişebileceği alanlara sahiptir.

Foto safari (doğa fotoğrafçılığı) turizmi son yıllarda alternatif turizm kavramıyla birlikte gelişen aynı zamanda kırsal alanların da doğal güzelliklerinin ele alındığı bir turizm türüdür. Çalışma alanı kapsamında yer alan Demirköy, eşsiz doğaya ve güzelliklere sahip bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Nadir görülen İğneada Longoz ormanları, mağaraları, flora ve faunası, denizi ve Istranca ormanları ile doğa fotoğrafçılığı turizminin geliştirilebileceği alanlar arasında yer almaktadır. Demirköy'de doğa fotoğrafçılığı yapılabilecek başlıca alanlar; Istranca Dağları, İğneada Longoz Ormanları ve sulak alanları, Mert Gölü ve lagünü, Saka Gölü, Pedina Gölü, bölgedeki fauna zenginliğine bağlı hayvanlar, bölgedeki farklı ve endemik bitki türleri, çeşitli kuş türleri, akarsular (Madra Deresi, Bulanıkdere, Deringeçit Deresi), Dupnisa Mağarası ve diğer mağaralar, İğneada denizi (Limanköy ve Beğendik köyü sahili) olarak sıralanabilir.

Demirköy'de kamp-karavan turizmi ise genellikle İğneada çevresinde, Beğendik köyü ve Hamdibey köyü çevresinde yapıldığı görülmektedir. Kamp alanlarının çoğunun kırsalda yer alması burada bulunan yöre halkı için turizm faaliyetlerine dahil olma ve onların turizme bakış açısını şüphesiz ki etkilemektedir. Demirköy sahip olduğu doğal alanlar ile birçok turizm çeşidine son derece elverişli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. İlçenin mevcut doğal turizmine ek olarak tarihi ve kültürel turistik değerlerinin de eklenmesi, ilçenin mevcut turizm kaynaklarında çeşitlenme oluşturularak, ilçede turizm gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Demirköy'ün Tarihi ve Kültürel Kaynakları ve Turistik Potansiyelleri

Demirköy yukarıda değinilen doğal güzelliklerinin yanında turizme konu olabilecek tarihi ve kültürel kaynaklara da sahiptir. Sahip olduğu bu kaynakların tanıtımı ve geliştirilmesi neticesinde içerisinde yer aldığı il ve yakın çevresinin turizmine de katkıda bulunacaktır. Günümüzde Demirköy'ün kültürel dokusuna bakıldığında; çoğunlukla Türk, Boşnak, Rum, Bulgar ve Pomak kültürlerinden adeta bir kültürel bir motif oluşturduğu görülmektedir. Farklı kültürlerle ait; gelenek, görenek, giyim ve yemek vb. çeşitlilikler, festival turizmi kapsamında değerlendirilebilecek çilek festivali, yöresel ürünler, kaybolmaya yüz tutmuş yöresel el sanatları da göz önüne alındığında ilçenin bu yönde bir turizm için potansiyel oluşturduğu aşikardır.

Kültürel unsurlara ilaveten ilçe sahip olduğu tarihi yapılar açısından değerlendirildiğinde ise; Osmanlı'dan kalma Fatih Dökümhanesi, tarihi Rum evleri, Fransızlara ait İğneada Feneri, aynı zamanda dini turizme dahil edilebilecek Liman Baba türbesi, eski kalıntılara sahip kaleler ve dolmen kaya mezarları yer almaktadır. Tüm bu tarihi ve kültürel kaynaklar ilçenin doğal turizmini destekleyecek ve de geliştirecek kültürel turizm potansiyelini göstermektedir. Bu turistik kaynaklar tarihi ve kültürel kaynaklar başlıkları altında detaylandırılmıştır.

Tarihi Kaynaklar

Tarihi Kırsal Meskenler

Demirköy'ün kırsal alanları irdelendiğinde köylerin tarihsel süreçte gösterdikleri etnik yapı farklılığı dikkat çeker. Örneğin, Avcılar köyü, eski Türk köyü iken Beğendik köyü eski bir Yunan köyüdür ve bazı kesimlerinde o döneme ait köy evleri bulunmaktadır. Geçmiş dönemlerde Bulgarların yaşadığı bir sınır köyü olan Sislioba'da o dönemden kalma eski Bulgar evleri bulunmaktadır. Geçmişte daha çok Yunanlıların yaşadığı Hamdibey köyü'ne ise 1925 yılından sonra şu anda köyde yaşayan köy halkı göç etmiştir. Genellikle göçler Yugoslavya ve Romanya'dan olmuştur (Ünal, Çakır, Çakır & Çiftçi, 2012, s. 8). Hamdibey Köyü, Demirköy ilçesinin köyleri içerisinde kıyaslama yapıldığında kırsal turizm potansiyeli en yüksek olanıdır. Bu köyde yer alan tarihi evler kırsal mimari örneği göstermekle birlikte konutların çoğu yıpranmıştır ve halen günümüzde kullanılmaktadır (Foto 3). Kırsal turizm potansiyeli yüksek olan köydeki tarihi evler orijinalliği bozulmadan restore edilerek turizme kazandırılmalıdır. Hamdibey köyü Avrupa Birliği tarafından desteklenen Tarih Yoluyla Turizmi Etkileme ve Geliştirme (PATH) projesiyle doğal, kültürel ve tarihi mirasa sahip alanlardan biri olarak belirlenmiştir. Projenin amacı turistik cazibenin artırılması ve yörenin tanıtılarak turizme dahil olmasını sağlamaktır. Proje ile birlikte tarihi Rum evleri restore edilmiştir.

Foto 3: Hamdibey köyünde restore edilen Rum evleri

Demirköy (Samakocuk) Fatih Dökümhanesi

Tarihi anlamda büyük önem taşıyan Fatih Dökümhanesi, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethederken kullandığı topların dökümünün yapıldığı alan olarak bilinmektedir. Demirköy merkeze yaklaşık olarak

5 km uzaklıkta, Sivrililer Köyü yakınlarında bulunmaktadır. Dökümhane bir proje kapsamında ören yeri olarak düzenlenmeye başlanmış ve çeşitli arkeolojik kazılar yapılmıştır. Dökümhane’de bazı mimari kalıntılar halen varlığını korumaktadır. Fatih Dökümhanesi yaklaşık olarak 10 bin metrekarelik bir alanı kaplamakta ve iki ayrı kotta yer alan birimlerden oluşmaktadır. Surlarla çevrili üst kotta, avlu etrafında hamam, çeşme, mescit ve barınma birimleri yer alırken, alt kotta ise üretimle ilgili donanımlar yer almaktadır. Osmanlı sanayisini örnekleyen Dökümhane’de kazı çalışmaları sonucunda bazı mekanlar ortaya çıkarılmıştır. Üretim alanında demir ergitme ve indirgeme fırınları yer almaktadır. Demirköy Fatih Dökümhanesi, Osmanlı sanayi arkeolojisini örneklediğinden tarihi anlamda son derece önem kazanmakta ve turizm anlamında ziyarete açık bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Çakır, 2012, s.4; Metin, 2019, s. 83). Günümüze kalıntılarının yalnızca çok az bir kısmı kalan Fatih Dökümhanesi (Foto 4), Sivrililer köyü yakınlarında bulunması nedeniyle kırsal turizme dahil olmayı isteyen turistler ile tarihi ve arkeolojik alanları sevenler için Demirköy’de görülebilecek alanlar arasında yer almaktadır. Dökümhanenin karşısına faaliyete geçmeyi bekleyen kırsal turizmi destekleme amaçlı yöresel ürün pazarı kurulmuştur (Foto 5).

Foto 4: Demirköy Fatih Demir Dökümhanesi

Foto 5: Kırsal Turizm potansiyelini arttırma amacıyla Fatih Dökümhanesi’nin karşısına açılan yöresel ürün pazarı

İğneada Feneri

İğneada Beldesine bağlı Limanköy’de denize 50-60 metre uzaklıkta bulunan İğneada Feneri Sultan Abdülmecit döneminde 1866 yılında Fransızlar tarafından yapılmıştır. Bu nedenle halk arasında Fransız

Feneri olarak anılmaktadır. Aynı zamanda Karadeniz'in en batısındaki deniz feneridir. Dikdörtgen planlı bir idari bina ve silindirik fener kulesinden oluşmaktadır. Elektrik tesisatının olmadığı dönemde kurma koluyla kurulan fener ile gaz yağı kullanılarak denizin aydınlatılması sağlanmıştır. Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğüne koruma altında olan Fener ve gardiyan binası ulusal miras olarak kabul edilmiştir. Üç nesildir aynı aile tarafından işletilen fener günümüzde kapalı durumdadır (Trakya Bölgesi Turizm Master Planı, 2013, s.27; Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü, 2022). Limanköy'de bulunan tarihi İğneada Feneri, kıyı turizmi ve kültür turizmi amacıyla yöreye gelen turistler tarafından ziyaret edilen alanlardan biridir.

Foto 6: İğneada Feneri

Kaynak: kiyiemniyeti.gov

Limana Baba Türbesi

İğneada Beldesi liman bölgesinde yer alan Liman Baba Türbesi denizciler arasında hikâyelere konu olan bir yatırı yeridir. Rivayetlere göre Liman Baba'nın İstanbul'un en önemli yatırılarından Telli Baba'nın yedi kardeşinden biri olduğuna inanılmaktadır. Türbe, namazgah ve şadırvan olmak üzere üç binadan oluşmaktadır (Trakya Bölgesi Turizm Master Planı, 2013, s.27; Kırklareli Envanteri, 2022).

Kaleler ve Gözetleme Kuleleri

Demirköy ve çevresinde birbirine yakın konumlarda tarihi Geç Antik Çağ'a dayanan birden fazla küçük kale yer almaktadır. Orman içerisinde kalan kalelerin bir çoğu korunmuş ancak bir kısmı ise doğal tahribat nedeniyle zarar görmüştür (Ermiş, 2017, s. 941).

Günümüzde Demirköy'de tarihi turizm için potansiyel sunan, süreç içerisinde zamanın aşındırıcı etkisine maruz kalsa da henüz iyi durumda olan tarihi kaleler:

- Hamdibey Köyü Tepebaşı Kalesi,
- Gökyaka Köyü Kılıçtepe Kalesi,
- Sislioba Kale Tepe Kalesi,
- Sivrililer Kalesi'dir.

Bu tarihi kalelerin turistik ziyaretlere açılabilmesi için öncelikle; yeme, içme ve tuvalet gibi temel ihtiyaçların giderilebileceği mekanların oluşturulması önem arz etmektedir. Bu eksikliklerin giderilmesi halinde turizm için kullanılacak destinasyonlar haline geleceklerdir. Ayrıca kalelerin orman içerisinde yer alması hem tarihi hem de doğa turizm sevenleri için ilgi çekici olacaktır.

Foto 7: Sislioba Kale Tepe Kalesi

Kaynak: Kırklarelienvanteri.gov

Dolmenler (Kapaklı Kaya Mezarlar)

Tümülüsler yığma tepeler olarak oluşturulan anıt mezar tepeleridir. Dolmenler ise tümülüslerin erken safhası olarak kabul edilen kapaklı kaya mezarlardır. Türkiye'deki tümülüs gömülerinin en yaygın olduğu alanlardan birisi de Trakya'dır. Trakya'da genellikle Kırklareli'nin kuzey-kuzeybatı şeklinde uzanan dağların yamaçlarında ve bu yamaçlara yakın ova eteklerinde görülmektedir. Tümülüsler çeşitli mezar tiplerine göre ayrılırlar. Bölgede dolmenler, yassı iri taşlardan ve basit oda şeklinde yapılan anıt mezarlardır. Günümüzde yapılan araştırmalara göre dolmenlerin, Erken Demir Çağı (M.Ö. 1300 – 800) sürecinde oluşturulduğu düşünülmektedir (Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri, 2022; Kırklareli İli Tabiat Turizmi Master Planı, 2013, s. 80).

Demirköy içerisinde tespit edilen tümülüsler ise şunlardır: Beğendik Gümrük Sırtı Tümülüsü, Hamdibey Tümülüsü, İğneada Kasapçayı Tümülüsü ve Nekropolü, Sarpdere Kale Tepe Tümülüsü, Sivrililer Tümülüsleri, Tahir Ağanın Çifliği Dolmeni'dir (Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri, 2022). Özellikle geçmiş medeniyetlere karşı merakı olan turistler için ziyaret noktası olabilecek bu kalıntılar, diğer tarihi turistik kaynaklara çeşitlilik kazandırmaktadır.

Kültürel Kaynaklar

Günümüzde insanlar eski medeniyetlerin ya da kültürlerin izlerini görmenin yanı sıra kendi kültürleri dışındaki yerel kültürlere de ilgi duymaya başlamışlardır. Bu ilgi ve öğrenme isteği kültürel turizmin hızla gelişmesini sağlamaktadır (Emekli, 2006, s. 54). Yörenin kültürel turistik kaynakları içerisinde; festivaller, yöresel ürünler, yöresel yiyecekler ve el sanatları gösterilebilir.

Demirköy Çilek Festivali

Yılda bir defa yapılan ve genelde haziran ayı içerisinde gerçekleştirilen bu festival yöresel olarak üretimi yapılan Demirköy çileğinin tanıtımı amacıyla yapılmaktadır. Belediye yetkilileri tarafından düzenlenen festivalde çilek tanıtımı yanı sıra katılımcılar için çeşitli etkinlik ve eğlenceye dayalı faaliyetler de düzenlenmektedir. Festival günü gündüzleri tanıtım ve etkinlikler varken, gece ise konser düzenlenmektedir. Festival hem Demirköy çileğini tanıtmaya hem de bu faaliyetle uğraşanları teşvik etmektedir. Şu an festivale olan katılım daha çok yerelden gerçekleşmekte ve henüz turistik bir değer taşımamaktadır. Ancak daha büyük bir organizasyona dönüştürülebilir ve tek bir ürün yerine özellikle yerel gastronomik ürünlerde dahil edilebilirse bu yönde merakı olan ziyaretçiler için daha cazip olacaktır.

Dupnisa Doğa Şenliği

2009 yılında bir kez yapılan şenlik, bu tarihten sonra tekrar düzenlenmemiştir. Tek bir festival ya da şenlik çoğu defa daha uzak mesafeden turist çekmeyebilir. Bu nedenle bu iki etkinlik ilk gün çilek

festivali, akşamı konser, ikinci gün ise Dupnisa şenliği şeklinde birleştirilirse daha fazla katılımcı çekebilecektir. Çünkü tek bir turistik kaynağın çekim gücü daha düşüktür, bu sebeple kaynak çeşitliliği önem taşımaktadır. Bu yönde yapılacak yeni bir organizasyon yörenin tanınırlığının artırılması turizmin gelişmesi için yararlı olacaktır.

Yöresel Mutfak ve Ürünler

Demirköy'ün denize kıyısının bulunması hem taze deniz ürünlerine hem de orman ve meralara bağlı olarak kırmızı et ürünlerine dayalı bir yerel mutfağın gelişmesini sağlamıştır. Ayrıca ve temiz kaynak sularının varlığı da tatlı su balıklarına ulaşmayı mümkün kılmıştır. Dünya genelinde gıdalardaki doğallığın bozulması neticesinde gıda güvenliği ve katkısız yani doğal ürüne olan talep de dikkate alındığında yörenin mutfak ürünleri doğallıkları ile de önem taşımaktadır. Bu doğrultuda yöreyi ziyaret edenlerin tamamen doğal yollarla üretilmiş, ürünlere ulaşımı kolaydır.

Yörede balık ve kırmızı ete dayalı çeşitli yemeklerin yanı sıra süt ürünleri açısından da doğal yoğurt, peynir gibi ürünlerin üretimi yaygın olarak yapılmaktadır. Yöreye özgü ürünler irdelendiğinde ise; longoz fasulyesi ve zelenka balı yine Kırklareli'nin hemen her ilçesinde kendine özgü yapılışı olan Kırklareli köftesi, sucuğu, peyniri ve yoğurdu, pancar pekmezi, geleneksel hardaliye içeceğini görmek mümkündür (Trakya Bölgesi Turizm Master Planı, 2013, s.86; KİKTİM, 2022).

Istrancalar'ın yerli ırklarından olan ve Osmanlı Saray Mutfağına yöreden özellikle Demirköy ilçesinden gönderilen Trakya kıvrıcık koyun etine ayrı bir önem sahiptir. 18.02.2021 tarihinde Kırklareli Kıvrıcık Kuzusu Eti'nin Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından 680 no'lu Menşe Adı tesciliyle kayıt altına alınmıştır (www.trakyaagezi.com). Dolayısıyla bu koyun türüne dayalı et ve süt ürünleri yörenin turistik değeri açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Foto 8: Dupnisa Mağarası girişinde bulunan yöresel ürün pazarı

Yöresel El Sanatları

Eski dönemlerde Demirköy İlçesi'nin köylerinde koyun yapağından, keçi kılından yapılan şayak dokumalar oldukça yaygın olarak yapılmakta iken, günümüzde ise yapılmamaktadır. 2000'li yılların başında Armutveren Köyü'nde genç kızlar sipariş üzerine el tezgâhlarında halı dokumakta iken günümüzde ne yazık ki el tezgâhları da ortadan kalkmıştır (Kırklareli Envanteri, 2022). Bu durumun ortaya çıkmasında bu ürünlere yönelik istenilen düzeyde bir talep olmamasıdır. Ancak yörede turizmin gelişmesi bu el sanatlarına talep oluşturabileceği gibi, bu ürünler yörenin turistik ürün çeşidine katkı sağlayabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Demirköy, doğal güzelliklerinin yanı sıra tarihi ve kültürel kaynaklara da sahip bir ilçedir. Doğal turistik kaynak potansiyeline tarihi ve kültürel kaynakların da eklenmesi sayesinde yörenin turizm kaynakları çeşitlenecektir. Kırsal turizm potansiyeli yüksek olan Demirköy'ün tarihi ve kültürel kaynaklarının tanıtılması bölgenin turist ve günübirlikçi sayısının artmasına, aynı zamanda ekonomik olarak yörenin

kalkınmasına katkı sağlayacağı açıktır. Bu çalışmada yörenin doğal turizm potansiyeline katkı sağlayacak ve turizm cazibesini artıracak tarihi ve kültürel turistik değerler ele alınmıştır.

Demirköy, hali hazırda birçok turizm aktivitesine sahiptir. Şöyle ki; İğneada ile kıyı turizmine, longoz ormanları, gölleri ve mağaraları ile doğa turizmine, kırsal turizm türlerine (kuş gözlemciliği, yaban hayatı gözleme, bitki inceleme, kamp karavan turizmi vb. gibi birçok aktiviteye ev sahipliği yapmaktadır. Bu aktivitelere ek olarak ilçenin sahip olduğu tarihi ve kültürel unsurlar ise yöre turizmine tamamlayıcı etki yapacak potansiyel barındırmaktadır. İlçenin barındırdığı bu kırsal turizm ve kültür turizmi potansiyeli nedeniyle çeşitli projeler de geliştirilmeye başlanmıştır.

Demirköy, geçmişten günümüze; Türk, Boşnak, Rum, Bulgar ve Pomak kültürlerinin bir arada yaşadığı kültürel bir mozaiktir. Bu farklı kültürlerle ait; gelenek, görenek, eğlence, giyim ve mutfak gibi çeşitlilikler ilçenin kültür turizmi için büyük avantaj oluşturmuştur. Yine ilçede günümüze kadar ulaşan tarihi yapılar kültürel turistik değerler olarak varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla ilçenin sahip olduğu doğal yapı doğal turizmi desteklerken, ilçenin sahip olduğu bu kültürel kaynaklar ise doğal turizm yanı sıra kültürel turizm için de son derece elverişli bir destinasyon olmasını sağlamıştır. Yörenin kültürel turistik değerleri; tarihi meskenler, Fatih dökümhanesi, İğneada feneri, kaleler, kaya mezarlar, festivaller, yerel mutfak ürünleri ve el sanatları şeklinde sıralanabilir. Bu kültürel turistik kaynaklar içerisinde yerel mutfak ürünleri daha dikkat çekici ve çeşitliliktedir.

Yörede yürütülen arazi çalışmalarında kırsal turizmin gelişmesinin geçim kaynaklarının kısıtlı olduğu yörenin kalkınmasına katkı sağlayacağı görülmüştür. Daha çok tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlayan yerel halka ek gelir sağlayacağı aşikardır. Turizmin yöre ekonomisine sağlayacağı katkının bilincinde olan Demirköy Belediyesi ve Trakya Kalkınma Ajansı 2021 yılında “Üretimin Yeni Merkezi Demirköy” projesi ile tarımsal üretim, yöresel ürün ve gastro turizm merkezi kurma amacıyla bir proje imzalamışlardır. Tarihi kaynaklar içerisinde önemli olan Fatih Dökümhanesi tarihi turizm ve kırsal turizm ile birlikte yöreye kazandırılmaya çalışılmış, bu nedenle dökümhanenin karşısına yöresel ürün pazarı da kurulmuştur.

2019 yılında oluşturulan yöresel ürün pazarının geliştirilmesi ve planlı bir şekilde yürütülmesi özellikle kadın istihdamına katkı sağlayacak, bu da hane gelirine olumlu yansıtacaktır. Yörede seyrek olarak gerçekleşen turistik faaliyetlere yönelik kadınların yaptıkları yöresel ürünleri küçük pazarlarda satışa sundukları görülmüştür. Satışa sunulan bu yerel ürünler; yörede doğadan toplanan ürünlerle yapılan reçeller, pekmez, Kırklareli’ne özgü tescillenen hardaliye, boşnak böreği, boşnak mantısı, kaçamak, köy ekmeği gibi yöresel ürünler ve çeşitli el örmesi ürünlerden oluşmaktadır. Ayrıca Sislioba köyünde üretilen Sislioba balı, kaygana ve kortunaç gibi özgün ürünler ile bölgedeki hayvanlardan elde edilen doğal süt ve et ürünleriyle yapılan yöresel yemekler de pazarlanmaktadır. Arazi çalışmalarında yapılan görüşmelerde yöresel ürün pazarı projesinden yeterince verim alınmadığı, kurulan stantların küçük ve yetersiz olduğu, ayrıca tanıtım ve destek eksikliği gibi problemler yerel halk tarafından vurgulanmıştır.

Demirköy ilçesinin turizminin gelişmesi için yeterli potansiyeli olduğu açıktır. Ancak gerekli eksiklerinin giderilmesi önem taşımaktadır. Bunlardan birisi de turizmin üç temel unsurundan olan konaklamadır. İlçede yapımına başlanan bungalov ve taş evler bulunsa da konaklama kapasitesi henüz yetersizdir.

KAYNAKÇA

Asan, A. & Yarcı, C. (1993). Trakya'da Botanik Gezileri, Çevre Dergisi, (7): 28. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/237398790_TRAKYA%27DA_BOTANIK_GEZILERI.

Atalay, İ. (2017). Türkiye Jeomorfolojisi. (3. Baskı). İzmir: Meta Basım.

Atalay, İ. (2021). Uygulamalı Klimatoloji. (4. Baskı). İzmir: Meta Basım.

Çakır, A. (2012). Kırklareli Ve Burgas’ın Tarihi, Kültürel, Doğal ve Turistik Değerleri. Kırklareli: Aktif Matbaa. Erişim Adresi: http://79.123.216.35/xmlui/bitstream/handle/20.500.11857/1366/Kitap_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2012). *Kırklareli İli Tabiat Turizmi Master Planı*. Kırklareli. Erişim Adresi: <https://bolge1.tarimorman.gov.tr/Documents/menu->

EURASIA INTERNATIONAL CONGRESS OF LANGUAGE, HISTORY AND CULTURE

April 7-8, 2023 / Sanliurfa, Türkiye

[dosyalar/Do%C4%9Fa%20Turizmi%20Master%20Planlar%C4%B1/KIRKLAREL%C4%B0%20TTMP.pdf](#)

Ekizoğlu, A. & Yıldırım, H. (2004). Demirköy ve İğneada Çevresinde Orman-Halk İlişkileri. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 54 (1), 37-44. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jffiu/issue/18714/198763>

Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm, Ege Coğrafya Dergisi, 15, 51-59. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/56784>

Ermiş, M. (2017). Demirköy'deki Geç Antik Çağ Kaleleri: İşlevleri Üzerine Bir Değerlendirme. XX. Uluslararası Ortaçağ Ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Sakarya Üniversitesi, (2), 941-954. Erişim Adresi: <http://www.xxortacag.sakarya.edu.tr/pdf/60umermis.pdf>

Güngör, Y. (2019). Tarih Kültür Turizmi ve Kartepe. Uluslararası Turizm Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi, 2 (2), 395-401. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijtebs/issue/42202/508621>

Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri (2022). Sitler. Erişim Adresi: <https://kirklarelienvanteri.gov.tr/arama.php?isim=&envanerturu=2&ilce=3&yapituru=0>

Kırklareli Ticaret ve Sanayi Odası. (2018). Erişim Adresi: <https://kirklarelitso.org.tr/2018/07/11/demirkoy-cilek-festivali-gerceklestirildi/>

T.C. Kırklareli Valiliği. (2021). *Kırklareli İstatistik Yıllığı*. Kırklareli. Erişim Adresi: http://www.kirklareli.gov.tr/kurumlar/kirklareli.gov.tr/planlama/istatistikler/102_nufus.pdf

Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü. (2022). İğneada Feneri. Erişim Adresi: https://www.kiyiemniyeti.gov.tr/yer-detay/110/IGNEADA-FENERI#/kiyiemniyeti.gov.tr/Data/1/Files/Place/Images/5X/4Q/yi/Ss/Original/120_59013b14-c688-4d4a-8966-1c9099132708.png

Maden Tetkik ve Arama Müdürlüğü, (2010). Kırklareli İli Maden Ve Enerji Kaynakları. Erişim Adresi: https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgimerkezi/maden_potansiyel_2010/kirklareli_madenler.pdf

Morgül, Ş. (2014). Kırklareli İlinde Eko Turizm Olanakları . Ejevoc (Electronic Journal of Vocational Colleges) , 4 (4) , 27-38 . DOI: 10.17339/ejevoc.75153

Özgüç, N. (2015). Turizm Coğrafyası. (8. Baskı). İstanbul. Çantay Kitabevi.

Özkan, E. & Kubaş, A. (2012). Yıldız Dağlarında Kırsal Kalkınmada Ekoturizm Fırsatları . Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi , 2012 (1) , 149-153 . Erişim Adres: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kmusekad/issue/10214/125540>

Pekin, F. (2011). Çözüm: Kültür Turizmi Kültür ve Turizm Politikaları . Kültür Turizmi , 25 (4) , 11-15. Erişim Adresi: <http://iletisim.com.tr/Images/UserFiles/Documents/Gallery/110420123453.pdf>

T.C Kırklareli İl Özel İdaresi (2014). *T.C Kırklareli İl Özel İdaresi Stratejik Planı*, Kırklareli. Erişim Adresi: <http://www.sp.gov.tr/tr/stratejik-plan/s/159/Kirklareli+Il+Ozel+Idaresi+2010-2014>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022). *Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*, Kırklareli. <https://kirklareli.ktb.gov.tr/TR-93247/bitki-inceleme-turizmi.html>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022). *Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*, Kırklareli. <https://kirklareli.ktb.gov.tr/TR-93255/av-turizmi.html>

Trakya Kalkınma Ajansı. (2013). *Trakya Bölgesi Turizm Master Planı (2013-2023)*. https://www.trakyaka.org.tr/upload/Node/33089/xfiles/Trakya_Bolgesi_Turizm_Master_Planı.pdf

Ünal,A., Çakır,G., Çakır A., Çiftçi G. (2012). Istranca Dağları ve Çevresinin Kırsal Turizm Potansiyeli ve Alternatif Turizm Çeşitlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. II. Ulusal Kırsal Turizm Sempozyumu. Aksaray Üniversitesi, 20-22 Eylül 2012, Aksaray. Erişim Adresi: http://acikerisim.kirklareli.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.11857/1354/II.UKTK_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yazıcı Metin, N. (2019). Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı Lüle Buluntuları (2010-2015) . Sanat Tarihi Yıllığı, (28), 81-102. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/iusty/issue/46992/590110>

Fotoğraf Kaynakları

<https://kirklarelienvanteri.gov.tr/sitler.php?id=88>

https://www.kiyemniyeti.gov.tr/yer-detay/110/IGNEADA-FENERI#/kiyemniyeti.gov.tr/Data/1/Files/Place/Images/5X/4Q/yi/Ss/Original/120_59013b14-c688-4d4a-8966-1c9099132708.png

İnternet

<https://kirklarelienvanteri.gov.tr/halk-kulturu.php?id=43>

<https://www.trakyaka.org.tr/tr/45287/Demirkoy-e-Tarimsal-Uretim-Yoresel-Urunler-ve-Gastro-Turizm-Merkezi-Aciliyor>

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>

<https://www.trakyagezi.com/kirklareli-kivircik-kuzusu/>

TANG HANEDANI DÖNEMİNDE SHENCE ORDUSU VE GESHU HAN
SHENCE ARMY AND GESHU HAN DURING TANG DYNASTY PERIOD

Dr. Gökçen KAPUSUZOĞLU

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü

ORCID ID: 0000-0001-6188-1188

ÖZET

Çin'in Tang Hanedanı döneminde başkentte konaklayan ve hükümdar ile ailesini korumakla görevli olan orduya Hükümdarlık Ordusu denilmiştir. Zaman içerisinde farklı ordular ve farklı birlikler Hükümdarlık Ordusu olarak görev yapmışlardır. Tang Hanedanı'nın son dönemlerinde Hükümdarlık Ordusu Shence adı verilen ordu olmuştur. Shence Ordusu, Tang Hanedanı'nın orta ve geç döneminde Kuzey Garnizonu'na bağlı Hükümdarlık Ordusu'nun temel gücü olmuştur. Başlangıçta kuzeybatıda bir sınır ordusu olarak kurulmuşken; sonradan başkente girip Tang Hanedanı'nın en önemli Hükümdarlık Ordusu haline gelmiştir. Saray erkanını doğrudan kontrol eden önemli bir askerî güce dönüşmüştür. 754 yılında kurulan ordu, 903 yılında lağvedilmiştir, toplam 150 yıllık tarihî geçmişe sahiptir. Türgiş soyundan gelen Geshu Han tarafından kurulan Shence Ordusu'nun yönetimi hadımların elinde olmuştur. Bu sebeple Shence Ordusu ve hadımların yükselişi ile gerilemesi aynı dönemde meydana gelmiştir. Shence Ordusu, hadımların yönetimi altında zenginleşmiş ve asker sayısı yüz seksen bine çıkmıştır. Ancak ordu, aynı zamanda hadımların güç mücadelelerinde kullandıkları bir araca dönüşmüştür. Hükümdarların tahta çıkıp inmesi, üst kademedeki memurların öldürülmesi, devlet işlerine müdahale Shence Ordusu'nun işi haline gelmiştir. Ordu, başkentte ve başkent kuzeybatısındaki bütün ilçelerde garnizon kurmuş, Tang Hanedanı'nın son dönemlerinin başkenti koruyan, sınır saldırılarına direnen gücü olmuştur. Shence Ordusu, başlarda sağ kanat ve sol kanat olmak üzere tek bir ordu iken; 786 yılında ayrılarak Sağ ve Sol Shence Ordusu adı altında iki ayrı ordu olmuştur. Çalışmada öncelikle, Türgiş kökenli Geshu Han hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra, Shence Ordusu ile ilgili Çince kaynaklarda yer alan kayıtlardan örnekler verilmiş, ordunun kuruluş ve yıkılış aşamaları, süreç içerisindeki askerî başarıları ve Tang Hanedanı askerî yapısı içindeki konumu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eski Çin, Tang Hanedanı, Askerî Yapı, Shence Ordusu, Geshu Han.

ABSTRACT

During the Tang Dynasty of China, the army that stayed in the capital and was tasked with protecting the emperor and his family was called the Imperial Army. Over time, different armies and units served as the Imperial Army. In the late Tang Dynasty, the Imperial Army became the army called Shence. The Shence Army was the main force of the Northern Garrison's Imperial Army during the middle and late Tang Dynasty. Originally established as a border army in the northwest; It later entered the capital and became the most important Imperial Army of the Tang Dynasty. It turned into an important military power that directly controlled the palace officials. The army, was founded in 754, was abolished in 903 and has a total of 150 years of history. The Shence Army, founded by Geshu Han, a descendant of Turgish, was in the hands of the eunuchs. For this reason, the rise and fall of the Shence Army and the eunuchs occurred at the same time. The Shence Army prospered under the rule of the eunuchs and the number of soldiers increased to one hundred and eighty thousand. It garrisoned in the capital and all counties northwest of the capital, and was the capital-protecting force of the late Tang Dynasty, resisting the border attack. But it also became a tool used by the eunuchs in their power struggle. The ascending and descending of the emperor the killing of the high-ranking officials, the intervention in the affairs of state became the business of the Shence Army. While Shence Army was a single army, initially right wing and left wing; It separated in 786 and became two separate armies under the name of Right and Left Shence Army. This study examines, Geshu Han founder of Shence Army who was Turgish origin.

Besides it examines, examples from the records in Chinese sources about the Shence Army, the establishment and collapse stages of the army, its military successes in the process and its position in the Tang Dynasty military structure.

Keywords: Old China, Tang Dynasty, Military Structure, Shence Army, Gesu Han.

Giriş

Çin'in Tang Hanedanı döneminde başkentte konaklayan ve hükümdar ile ailesini korumakla görevli olan orduya, Hükümdarlık Ordusu denilmiştir. Zaman içerisinde farklı ordular ve birlikler Hükümdarlık Ordusu olarak görev yapmışlardır. Tang Hanedanı'nın geç dönemlerinde Hükümdarlık Ordusu Shence adı verilen ordu olmuştur.

Shence Ordusu, Tang Hanedanı'nın orta ve geç döneminde Kuzey Garnizonu'na bağlı Hükümdarlık Ordusu'nun temel gücü olmuştur. Başlangıçta kuzeybatıda bir sınır ordusu olarak kurulmuşken; sonradan başkente girip Tang Hanedanı'nın en önemli Hükümdarlık Ordusu haline gelmiştir. Saray erkanını doğrudan kontrol eden önemli bir askerî güce dönüşmüştür. 754 yılında kurulan ordu, 903 yılında kaldırılmıştır, toplam 150 yıllık tarihî geçmişi vardır.

Shence Ordusu'nun kuruluşu Çince kaynaklardan ZZTJ'de şöyle ifade edilmiştir:

“[754 yılında] sonbaharda yedinci ayda Gesu Han, Jiu Qu topraklarında Taoyang, Jiaohe bölgelerini ve Shence Ordusu'nu kurarak hükümdara sundu. Lintao Taishou'yu Cheng Rulin aynı zamanda Taoyang Taishou'yu [ve] Shence Ordusu Sorumlusu oldu” (ZZTJ: 6927).

Ordu, Tang askerî yapısı içinde görev yapan Türk kültür çevresinden gelen bir komutan tarafından kurulmuştur. Bu komutan Türkiş soyundan Gesu Han'dır. Hükümdar Xuanzong'un Tianbao yönetim döneminin on üçüncü yılında (754), Longyou Jiedushisi olarak görev yapan Gesu Han, Lintao'nun batısındaki Mohuan Vadisi'nde Tibet'in saldırılarını önlemek için Shence Ordusu'nu kurmuştur. Bu, Hükümdarlık Ordusu'na bağlı Shence Ordusu'nun ilk halidir.

Shence Ordusu (神策軍)

Shence Ordusu, ilk olarak Tang topraklarının kuzeybatı sınırlarında Longyou Jiedushisine bağlı 18 ordudan biri olarak kurulmuştur. Buna rağmen An Lushan isyanı sırasında yardıma giderek isyanı bastırma çalışmalarına dahil olmuştur. Daha sonra, eski bölgeleri Tibet tarafından işgal edildiği için sarayda kalmış ve yavaş yavaş gelişerek Tang Hanedanı'nın Hükümdarlık Ordusu'na dönüşmüştür.

763 yılında, Tibet Chang'An'a saldırdığında, [Hükümdar] Daizong Shan Zhou'a kaçmıştı, Yu Chaoen bu orduya (Shence Ordusu) Daizong'u korumalarını emretmiş, Chang'An'a girmişti. Bundan sonra [Shence Ordusu] Hükümdarlık Ordusu'na dönüşmüştür (Chen 2012).

784 yılında, Bölge Valisi Zhu Xi, tarihte Jingyuan Devrimi olarak bilinen bir isyan başlatmış ve Hükümdar Tang Dezong Fengtian'a kaçmıştır. Bu savaşta Shence Ordusu son derece cesurca bir performans sergilemiş ve tek başına savaşmıştır. Zhu Xi'yi öldürerek başkenti geri almışlardır. Tang Dezong hanedana geri dönmüş ve Tang Hanedanı huzura kavuşmuştur (Chen 2012).

Shence Ordusu, koruma görevindeki hizmetlerinden dolayı Tang Dezong'dan özel ilgi görmüş ve onlara çok cömert davranılmıştır. Shence Ordusu'nun önemi göz önüne alındığında, o zamandan beri hükümdarların hepsi onlara farklı bakmışlar ve birçok ayrıcalık tanımışlardır. Yaşam koşulları açısından Shence Ordusu'nun erzakları diğer orduların üç katıdır ve bazı ek gelirleri vardır; ne zaman af çıksa veya yeni bir hükümdar tahta çıksa, önce Shence Ordusu'nun ödüllendirilmesi gerekmiştir. Siyasi açısından, Shence Ordusu komutanlarının öncelikli nakil ve terfi hakkı vardır ve hatta istisnai olarak terfi ettirilebilmişlerdir (Chen 2012).

Sonraki süreçte, Shence Ordusu'nun yüksek statüsü ve gösterilen iyi muamele nedeniyle zengin ve güçlü ailelerin çocukları birbiri ardına orduya katılmıştır. Bunun üzerine Shence Ordusu da yavaş yavaş yozlaşmaya başlamıştır.

754 yılında kurulan Shence Ordusu'nun yönetimi hadımların elinde olmuştur. İlk kez hadım Yu Chaoen orduyu yönetmiştir. Graff, Shence Ordusu'nu hadımlar tarafından kontrol edilen, üyeleri denetçiler tarafından araştırılmayan ve soruşturulmayan devlet içinde bir tür devlet olarak tanımlamış ve Shence Ordusu'nun askerlerinin adam öldürmekten ve diğer pek çok durumdan kurtulabildikleri için ordunun, askerlikle ilgisi olmayan pek çok aceminin ilgisini çektiğini belirtmiştir (Graff 2017: 257, 258). Shence Ordusu, başlarda sağ kanat ve sol kanat olmak üzere tek bir ordu iken; 786 yılında ayrılarak Sağ ve Sol Shence Ordusu adı altında iki ayrı ordu olmuştur (XTS: 1333).

Shence Ordusu hakkında *Tang Huiyao*'da yer alan kayıtlar şöyledir:

“Tianbao [yönetim döneminin] başında Geshu Han, Lintao şehrinin batısına iki yüz küsur li mesafede Tibet'i yenilgiye uğratmıştı. Devamında onların topraklarında Shence Ordusu'nu [kurdu]. Saray, Cheng Ruqiu'yu Taoyang Taishou'u ve aynı zamanda Shence Ordusu Sorumlusu yaptı. Bu sırada An Lushan isyan etti. [Cheng] Ruqiu, komutanlarından Wei Boyü önderliğinde Shence Ordusu'ndan bin küsur kişiyi [görevlendirdi]. Ülkeyi kurtarmak için Xiang Zhou'a doğru gittiler, devletin ordusu Xiang Zhou'da yenilgiye uğradı. [Wei] Boyü askerlerini toplayıp, Denetleyici [unvanlı] Yu Chaoen ile birlikte Shan Zhou'u korudu. Bu sırada, batı bölgesi toprakları yok olmuştu. Böylece [Wei] Boyü'nün önderliğindeki orduya [ilahi plan anlamında?] Shence Ordusu denildi. [Wei] Boyü, ordu sorumlusu oldu. Shan Zhou Jiedushisi Guo Yingyi ile Shan [Zhou]'da garnizon kurdu. Guan Jun Rongshi [unvanlı] Yu Chaoen da oradaydı. [Wei] Boyü'ye askerleri doğu seferinde başarılı olduğu için Shence Ordusu Jiedushisi unvanını verdi. [Wei] Boyü saraya geri döndü. [Guo] Yingyi aynı zamanda Shence Ordusu Jiedushisine liderlik ediyor [ve] Pushe unvanının peşinden koşuyordu. Ordusu Guan Jun Rongsi'ya tâbi Guang Dechu tarafından yönetiliyordu. [Hükümdar] Daizong Shan [Zhou'a] geldi. [Yu] Chaoen, Shence Ordusu'na onu karşılamasını ve aynı zamanda arabasını korumalarını emretti. Bu sırada başkent sakin kalabiliyordu, [bu yüzden Yu] Chaoen'ın yönettiği ordu Hükümdarlık Ordusu'na gönderildi. Dali [yönetim döneminin] beşinci yılına gelindiğinde, [Yu] Chaoen suç işlediği [için] öldürüldü, komutanı Liu Xixian yerine geçti. O yıl, [Liu] Xixian de suç işledi, yerine [Yu] Chaoen'ın eski komutanı Wang Jiahe geçti. Jianzhong [yönetim döneminin] dördüncü yılında, Bai Zhizhen yerine geçti. [O sırada] Zhu Xi isyan etti. Dezhong Feng Tian'a geldi, [Bai] Zhizhen sürgün edildi. Li Cheng Shandong'dan [getirilerek] Shence Xingying Jiedushisi yapıldı. Xingyuan [döneminde, ülke] yeniden iyileşti. [Li] Cheng garnizondan çıkıp Feng Xiang'a [geldi]. İlk önce Shence [ordusunu] sağ [ve] sol kanat olarak ayırdı. Nei Guan [unvanlı] Dou Wenchang [ve] Wang Xiqian'e at ve askerleri iki kanata ayırmalarını emretti.

Zhenyuan [yönetim döneminin] ikinci yılının dokuzuncu ayının ikinci gününde, Shence sağ [ve] sol olarak ikiye [ayrıldı]. Sağ [ve] sol Shence Ordusu olarak adı değişti. Her orduda üçüncü dereceden iki Büyük Komutan [ile] üçüncü dereceden iki Komutan vardır. Sarayın önünde sağ [ve] sol kanat okçular vardı, sağ [ve] sol okçu ordusu olarak değiştirildi. Her birinde üçüncü dereceden iki Büyük Komutan, üçüncü dereceden iki Komutan [ve] beşinci dereceden iki Komutan vardı. Görevleri tarla, maaşlar, iş gücü, tahıl benzeri işlerdi [ve] Altı Ordu On İki Muhafız Birliği ile aynıydı. [Zhenyuan yönetim döneminin] üçüncü yılının dördüncü ayının on yedinci gününe gelindiğinde, Sağ [ve] Sol Okçular, Sağ [ve] Sol Shenwei Ordusu olarak değişti. Üçüncü yılda, Sağ [ve] Sol Orduya ikişer komutan eklenmesi emredildi. Altıncı yılın sekizinci ayında, Lan Tian [ve] Wei Qiao gibi yerlerde Garnizon Denetleme Sorumlularına mühür döküldü. Toplam yirmi üç tane... On dördüncü yılın sekizinci ayında Hükümdar, Sağ Sol Shence Ordusu'nun özellikle [hükümdara] yakın olanların Chong [Zhou'daki] Hükümdarlık Ordusu'nun orada garnizon kurmalarını emretti. Dereceleri [ve] maaş destekleri birden fazla olacaktı tıpkı Altı Ordu Garnizonu gibi.

Yirmi birinci yılın üçüncü ayında, Denetleme Sorumlusu Sağ Pushe [ve] Sağ Jinwu Büyük Komutanı olan Fan Xichao'a aynı anda Shence Ordu Sorumlusu [ve] Sağ Sol Shence başkent batısındaki bütün şehir ve kasabalardan sorumlu Jiedushisi [unvanı] tevdi edildi...

[Yuanhe yönetim döneminin] üçüncü yılının ilk ayında [Li Yong] Purun İlçesi Asker [ve] At Sorumlusu oldu. Sol Shence Ordusu'nda hizmet etti. Daha önceki ilçenin Asker [ve] At Sorumlusu oldu. Sağ Shence Ordusu'nda hizmet etti. Aynı ay, Sağ Sol Shenwei Ordusu iptal edilip, tek bir ordu olarak birleştirildi. Adına Tianwei Ordusu denildi. Sekizinci yıla gelindiğinde, Tianwei Ordusu lağvedilip atlı askerleri Sağ Sol Shence Muhafızı olarak ayırıldı...

Guangqi [yönetim döneminin] ilk yılının dördüncü ayında, Sağ Jinwu Muhafız Komutanı, Qi Devleti Beyi Tian Lingzi Sağ [ve] Sol Shence Ordusu Sorumlusu oldu... Sağ [ve] Sol Shence'nin her biri yirmi yedi bölgeye [ve] beş orduya ayrıldı..." (THY: Tom. 72).²

Eski Tang Kayıtları'nda ise şu bilgilere yer verilmiştir:

“Shangyuan [yönetim döneminin] ortasında Kuzey Garnizonu Sorumlusu Wei Boyü Shence Ordusu Jiedushisi oldu. Shan Zhou ilçesinde doğudan [gelen] işgale direndi. Zhongshi [unvanlı] Yu Chaoen Denetleyici olarak [Wei] Boyü'nün ordusunu denetledi...Guangde [yönetim döneminin] ilk yılında, Tibet başkente saldırdı. [Hükümdar] Daizong Di'lere kaçıp Shan [Zhou]'a vardı. [Yu] Chaoen Shence Ordusu'yla [onu] karşıladı. Yongtai [yönetim döneminin] ilk yılında, Tibet başkenti işgal edince [Yu] Chaoen Shence askerleriyle Wanzhong'da garnizon kurdu. Bundan sonra, Shence Ordusu düzenli olarak Zhongguan (中官) tarafından yönetildi. Jianzhong [yönetim döneminin] sonunda başkent yağmalandı, Dou Wenchang Shence Ordusu ile hükümdar için Shannan yolunu [düşmandan] temizledi” (JTS: 1904).

Shence Ordusu hadımların yönetimi altında zenginleşmiş ve asker sayısı yüz seksen bine çıkmıştır. Başkentte ve başkent kuzeybatısındaki bütün ilçelerde garnizon kurmuş, Tang Hanedanı'nın son dönemlerinin başkenti koruyan, sınır saldırısına direnen gücü olmuştur. Ancak aynı zamanda hadımların güç mücadelelerinde kullandıkları bir araca dönüşmüştür. Hükümdarın tahta çıkıp inmesi, büyük memurların öldürülmesi, devlet işlerine müdahale Shence Ordusu'nun işi haline gelmiştir. Bu da Fanzhen denilen askerî vesayet bölgelerinin isyan etmesi için bir bahaneye dönüşmüş ve onların isyan etmesiyle Shence Ordusu yenilgiye uğrayarak dağılmıştır (Shi 2014: 175).

Shence Ordusu ve hadımların yükselişi ve de gerilemesi aynı dönemde meydana gelmiştir. Shence Ordusu'nun gelişmesi, gerilemesi ve yok olması süreçleri hadımlar topluluğu ile yakından ilişkilidir (Li 2011: 1).

Hükümdar Zhaozong dönemine gelindiğinde, dışarıdaki saldırıları bastırmada yetersiz kalmış, içeride hükümete yönelik tehditler baş göstermiş ve Shence Ordusu kaldırılmıştır (WXTK: Tom. 58).

Shence Ordusu Yazıtı (神策軍碑)

843 yılında Hükümdar Wuzong döneminde Hükümdarlık Sarayı içerisinde boyutu bilinmeyen bir yazıt dikilmiştir. Cui Xuan tarafından yazılan yazıt, Liu Gongquan tarafından kazanılmıştır. Yazıtta, Uygur Kağanlığı'nın yıkılışı ve An Ji Mei Si'nin (安輯沒斯) teslim olması gibi önemli tarihî olaylar kaydedilmiştir. O dönemde Shence Ordusu, Hükümdar Wuzong'un tahta çıkışını destekleyen hadım Chou Shiliang tarafından komuta edilmiştir. Wuzong, Sol Shence Ordusu'nun karargâhına gittiğinde Chou Shiliang tarafından bir yazıt dikilmesi talep edilmiş, hükümdar da kabul etmiştir. Toplam 700 imden oluşan yazıtta, okunmayan yaklaşık 200 im daha vardır.

Geshu Han (哥舒翰 ? - 757)

Türgişlerin lideri olan Geshu (Koşu) boyundan gelen Geshu Han, Çince kaynaklarda özgür ruhlu, nezaket sahibi ve zengin biri olarak tanıtılmıştır. Babasının ölümünün ardından bir süre yas tuttuktan sonra Tang ordusunda rütbe almış, girdiği savaşların hemen hepsinden zaferle dönmüştür. Bunun yanında kaynaklarda Geshu Han ile An Lushan arasındaki sürtüşmeden sıklıkla söz edilmiştir. Nitekim Geshu Han 757 yılında An Lushan tarafından öldürülmüştür. Geshu Han'ın biyografisi *Eski Tang Kayıtları*'nda ve *Yeni Tang Kayıtları*'nda bulunmaktadır.³

Geshu Han'ın dedesi Geshu Lei ve babası Geshu Daoyuan de Çin ordusunda çeşitli rütbelere alarak görev yapmışlardır. Çince kaynaklar, Geshu Han için “içkiye ve kumara düşkün” ifadelerini kullanmıştır. Ancak bu durum kaynakların Çinli olmayanlara karşı genel tutumuyla ilgilidir. Geshu Han, Çin klasiklerini okumayı öğrenmiş ve edebî eğitimi sayesinde elit sınıfa dâhil olmuştur (Skaff 2000: 27). Tarih yazıcılarının yanlı tutumu sebebiyle Geshu Han'ın o dönemde Çin klasiklerinden *Han Kayıtları*'nı okuyup anlayabilen ender insanlardan biri olması göz ardı edilmiştir.

² Wenxian Tongkao adlı kaynakta da benzer içeriğe sahip bir kayıt tutulmuştur (WXTK: Tom. 58).

³ Geshu Han'ın biyografisi için bkz: (Kapusuzoğlu 2020).

Kaynaklarda Geshu Han'ın bir ev kulu olduğundan ve iş birliği halinde savaştıklarından söz edilmiştir. Bununla ilgili *Eski Tang Kayıtları*'nda geçen kayıt şöyledir:

“[Geshu] Han'ın [bir] ev kulu vardı. Adı Zuo Che (左車) idi. On beş on altı yaşlarında [olmasına rağmen vücudu] yapılydı. Mızrak kullanmada çok iyi olan [Geshu] Han [kaçan] Tibetlileri kovalarken, Zuo Che'nın omzuna mızrağını dayayıp [onlara] bağırdı. Düşman korkuyla etrafına bakındı. Mızrağı üç-beş chi⁴ aralığında yüksekliğe fırlatan [Geshu Han'ın atışıyla hepsi] devrildi, sağ kalan kimse yoktu. Zuo Che attan inip boyunlarını kesti, [onların iş birliği] artık sıradan bir şeydi” (JTS: 3212).

Shence Ordusu, Geshu Han tarafından kurulmuş olmasına rağmen Geshu Han'ın biyografisinin yer aldığı *Eski Tang Kayıtları*'ndaki metinde bu bilgiden söz edilmemiş, *Yeni Tang Kayıtları*'nda ise yalnızca Geshu Han'ın Shence adlı bir ordu kurduğu yazılmıştır (JTS: 3211; XTS: 4571).

Shence Ordusu, Geshu Han'ın kurduğu ilk ordu değildir. Kaynaklarda 748 yılında, Shence ordusundan önce, Shenwei (神威軍) adlı bir ordu kurduğu kaydedilmiştir (JTS: 3212). Shenwei Ordusu, sınır savunması için Longyou Jiedushılığı tarafından kurulan birliklerden biridir. Daha önce “Saray Önü Okçu Birlikleri” olarak bilinirken; sonradan değiştirilerek Sağ Shenwei Ordusu ve Sol Shenwei Ordusu adını almıştır (JTS: 1905). Ardından birleştirilip tek ordu haline gelmiş ve adı tekrar değiştirilerek Tianwei Ordusu (天威軍) olmuştur (THY: Tom. 72).

Kaynaklarda Geshu Han için diğer pek çok yabancı komutandan daha fazla yer ayrılmış ve onun için uzun bir biyografi kaleme alınmıştır. Uzun yıllar Tang sarayında kalan Geshu Han pek çok yüksek rütbeyle sahne olmuştur.

Sonuç

Tang Hanedanı'nın geç dönemlerinde hükümdarın korunmasından sorumlu olan ordu, Geshu Han tarafından kurulan Shence Ordusu olmuştur. Savaşlarda üstün başarılar gösteren ordu, hükümdarın gözdesi olmuş ve orduda görev yapanlara çeşitli alanlarda ayrıcalık ve öncelik tanınmıştır.

Türgişlerin yönetici boyu olan Geshu boyundan gelen Geshu Han, 754 yılında Longyou Jiedushısı olarak görev yaparken Tibet saldırılarını engellemek için Shence Ordusu'nu bir sınır ordusu olarak kurmuş ancak ordu zamanla genişleyerek Hükümdarlık Ordusu konumuna gelmiştir. Kuruluşundan itibaren hadımların kontrolünde olan ordunun kuruluş süreci hem Resmî hem de Harici Çince kaynaklarda anlatılmıştır. Önceleri başarılarıyla adından söz ettiren ordu, daha sonra askerlikle ilgisiz kişilerin dahil olmasıyla eski gücünü kaybetmiş ve ortadan kaldırılmıştır. Buna orduda görev alanların faydalandığı ayrıcalıkların sebep olduğu anlaşılmaktadır.

Kısaltmalar

JTS: Eski Tang Kayıtları

THY: Tang Huiyao

XTS: Yeni Tang Kayıtları

WXTK: Wenxian Tongkao

ZZTJ: Zizhi Tongjian

Kaynakça

CHEN, Liang 陈良 (2012). 神策军的蜕化 (Shence Ordusu'nun Yozlaşması), *Xuexi Shibao*.

GRAFF, D. A. (2017). The Reach of the Military: Tang. *Journal of Chinese History*, 1, 243-268.

SKAFF, J. K. (2000). Barbarians at the Gates? The Tang Frontier Military and the An Lushan Rebellion. *War and Society*, 18(2), 23-35.

⁴ 1 Chi (尺) yaklaşık 30, 7 cm'ye denk gelmektedir.

LI, Wei 李维 (2011). 唐代神策军的兴衰 (Tang Döneminde Shence Ordusu'nun Yükselişi ve Yıkılışı) Shaanxi Shifan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

LIU, Xun 劉詢 (1988). 舊唐書 *Jiu Tang Shu (Eski Tang Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.

SIMA, Guang 司馬光 (1988). 資治通鑑 *Zizhi Tongjian*. Pekin: Zhonghua Shuju.

SHI, Yuqi 石雨祺 (2014). 中国古代军队 (*Eski Çin Ordusu*). Pekin: Zhongguo Shanwu Chubanshe.

OUYANG, Xiu 歐陽修 (1988). 新唐書 *Xin Tang Shu (Yeni Tang Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.

WANG, Pu 王溥 (1955). 唐会要 (*Tang Huiyao*). Pekin: Zhonghua Shuju.

Wenxian Tongkao 文獻通考

<https://zh.wikisource.org/wiki/%E6%96%87%E7%8D%BB%E9%80%9A%E8%80%83> adresinden 1 Nisan 2023 tarihinde erişildi.

KURUMLARDA SWOT ANALİZİ
SWOT ANALYSIS IN INSTITUTIONS

Seda GÜL

MEB, Başarası Nesrin Demirtaş Bilgin Anaokulu
Okul Müdürü/ Okul Öncesi Öğretmeni, Söke, Aydın.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2489-3822>

Kadir ERMAN

MEB, Kisir İlk/Orta Okulu
Okul Müdürü/ Okul Öncesi Öğretmeni, Söke, Aydın.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7206-7464>

Burcu PAKALIN

MEB, Kıryarlar Özel Eğitim Uygulama Okulu
Okul Müdürü/ Özel Eğitim Öğretmeni, Söke, Aydın.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0940-862X>

Sercan PAKALIN

MEB, Behiye Hanım Ortaokulu
Beden Eğitimi Öğretmeni, Söke, Aydın.
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3636-8740>

ÖZET

SWOT Analizi bir müessesenin; yöntem becerilerinin, sürecin veya konumunun üstün(güçlü) ve zayıf istikametlerini belirlemekte ve dış durumlardan kaynaklanan fırsat vetehtitleri (tehlikelerini) tespit etmekte kullanılan bir yöntemdir. İşletmeler SWOTAnalizitespitinde ortaya çıkarılan öğeleri değerlendirerek mücadele ettikleri alanlarda başarılarını yükseltmek adına daha iyi olabilmeleri için kendilerine yeni bir izlem, yol haritası geliştirip uygulayabilirler. BuAnaliz’de iki ayrı etken vardır. Bunlar iç ve dış çevre etkenleridir. İç çevre etkenleri, işletmenin kendi içinde ve aynı kesimde mücadele eden rakiplerine göre daha üstün ve zayıf yönleridir. Dış çevre etkenleri ise çevresel faktörlerin işletme için oluşabilecek en uygun durum ve tehditlerdir. SWOT Analizi çalışılırken bu etmenler ortaya çıkarılarak bir SWOT matrisi üzerinde belirlenir ve karşılaştırma yapılarak kurum için en iyi değerlendirilme yapılır. Bu çalışmada kurumların SWOT Analizi yapılarak müessese için olumlu ve olumsuz bütün unsurlar ön plana alınarak üstünlük, zayıflık, fırsat vetehtitler gibi etmenlerin üzerinde durulmuştur. Bu faktörler birbirleriyle karşılaştırılarak kurum için en iyi değerlendirilme yapılarak Başarılarını ön sıralara taşıyabileceklerdir. Sonuç olarak bu Analiz’de üstünlükleri ile fırsatları birbirine uyumlu hale getirerek ve zayıflıkları ile tehditleri minimum seviyeye indirerek işletme için yeni bir yol haritası ve strateji geliştirilecektir. Böylece kurum, geliştirilen bu strateji ile önüne daha güvenle bakıp daha hızlı yol kat edecektir.

Anahtar kelimeler: Swot Analizi, İç Çevre Etkenleri, Dış Çevre Etkenleri, Zayıflık, Fırsat.

ABSTRACT

SWOT Analysis of an establishment; It is a method used to determine the superior (strong) and weak aspects of method skills, process or position, and to identify opportunities and threats (dangers) arising from external situations. By evaluating the items revealed in the SWOTA analysis, businesses can

develop and implement a new follow-up and roadmap for themselves in order to be better in order to increase their success in the areas they struggle with. There are two separate factors in this Analysis. These are internal and external environmental factors. Internal environmental factors are the superior and weaker aspects of the company compared to its competitors in the same segment. External environmental factors, on the other hand, are the most suitable conditions and threats that environmental factors may occur for the enterprise. While working on the SWOT Analysis, these factors are revealed and determined on a SWOT matrix, and the best evaluation is made for the institution by making comparisons. In this study, the SWOT Analysis of the institutions was made and all the positive and negative elements for the institution were brought to the fore and factors such as superiority, weakness, opportunities and threats were emphasized. By comparing these factors with each other, they will be able to carry their success to the forefront by making the best evaluation for the institution. As a result, in this Analysis, a new roadmap and strategy will be developed for the business by harmonizing the advantages with the opportunities and minimizing the weaknesses and threats. Thus, with this strategy, the institution will look ahead with more confidence and travel faster.

Keywords: Swot Analysis, Internal Environmental Factors, External Environmental Factors, Weakness, Opportunity.

GİRİŞ

Günümüzde gelişmeye değişmeye üretmeye, tüketmeye, veya benzeri konular hakkında bilgi edinmek, bilgilendirmek amacıyla araştırmalar yapılmaktadır. Araştırmayı var olan bir takım durumların incelenmesi olarak tanımlayabileceğimiz gibi oluşan problemlerin bilimsel açıdan çözümlendirilmesi olarak da tanımlayabiliriz. Günlük hayatımızda karşılaştığımız problem ve sorunların mevcut durumundan daha açık ve anlaşılır hale gelmesi problemin çözümüne ulaşmak demektir. Dolayısıyla bir kişi yaşantısındaki sorunların kaynağına ulaşmak ister. Bunun onucunda ise çözüme yönelik araştırmalar yaparak bazı yollar geliştirmeye başlar. Araştırmanın konusu bilimsel verilere dayanıyorsa çözüm üreten sayısal doğruluğu kanıtlanmış ve sistematik bir bilgi birikimi gerektirir. Bu yüzden farklı analiz teknikleri türetilmiştir. Bu analizleri; fütz analizi, swot analizi, step analizi, step analizi, şeklinde örneklendirilebilir. Tüm bu analiz çeşitleri kullanıldığı yerlere göre farklılık göstermektedir.

1.1.Swot Analizinin Kavramı

Swot analizi bir hedef doğrultusunda herhangi bir kuruluşun ayrıntılı bir şekilde planlamasının değerlendirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Kullanılmaya başladığı ilk aylara teknik, sosyal ve ekonomik modeller içinde oldukça önemli bir yeri vardır. Fakat gün geçtikçe kullanım alanı epeyseye genişlemiş ve bireysel kararlar vermek için bile pek çok kişi tarafından kullanılmaya başlamıştır.

Swot kelimesi dört İngilizce kelimenin baş harflerinin bir araya gelerek oluşturduğu kelimelerdir.

- Strengths (Güçlü Yönler),
- Weaknesses (Zayıf 9 Yönler),
- Opportunities (Fırsatlar),
- Threats (Tehditler).

Swot analizi kullanılarak elde edebileceğimiz mevcut durumun güçlü ve zayıf yönlerinin yanında çevresel (dış) faktörlerden kaynaklanan olası fırsat ve tehditlere karşı açık bir şekilde sağgörü sağlanabilir. Kuruluşlardaki devamlı dağılma, analizin bir projeyi ayrıntılı olarak planlamak, gün geçtikçe karmaşık bir hal alan ortamlarda daha net ve sağlam adımlar atmaktaki faydasını gösterir. Dolayısıyla elle tutulur bir kılavuz olmadan faydanın başarıya dönüşmesi de düşünülemez (4 Adımda Swot Analizi StefanoCalicchio) .

SWOT MATRİSİ MODELİ				
POZİTİF/ YÖNLER	OLUMLU	İÇ FAKTÖRLER		NEGATİF/ OLUMSUZ YÖNLER
		GÜÇLÜ BAĞLANTI NOKTASI	ZAYIF NOKTA	
		FIRSATLAR	TEHDİTLER	
		DIŞ FAKTÖRLER		

Tablo 1.1

2.Swot Kelime Anlamları

2.1.Strengths-Güçlü Yönler

Güçlü ve başarılı olmamın sırrı, çağdaş yenilikleri ve teknolojiyi yakından takip etmek ve alanlardaki buluşları çalışmalarında kullanmaktır. Bunun yanında bir işin her detayının bilinmesi ekstra bir avantajdır. Örneğin çıkan haberler, pazar fiyatları gibi konuların yakından takip edilmesi başarıyı olumlu yönde etkiler. (Conducting A SwotAnalysisReshanPerera).

Başarının püf noktalarından biri, ahlaki kurallar sınırları içerisinde uygulanmasıdır. İşletme sahibi olarak ilerleyeceğimiz yol kesinlikle toplumsal değerler ile aynı doğrultuda olmalıdır. Çünkü alıcı da toplumun ve dolayısıyla toplumsal değerlerin bir parçasıdır. Bu durum aynı zamanda, var olan alıcının da korunmasını vurgular. Alıcının beklentilerini, değerlerini önemsemeyen başka müşteri ya da farklı kriter de olan alıcıları müşteri edinme çabasına girilirse, işletme küçülmeye gidebilir. Fakat bu, riskten kaçmak gibi düşünülmemelidir. Tam tersine risk bazı durumlarda güce dönüşebilir. Genellikle ekonomik anlamda zorluk içerisine girildiğinde, bir takım durumlarda alına kararlar uygulamaya geçemeyebilir. Bunun deneyim, bilginlik ve cesur adımlarla önüne geçilebilir.

Öte yandan harcama ve giderlerin en aza indirilmesinin, piyasadaki yerin fazlaştırılması için uygulamalarda bulunulmasının, verim ve görev seçeneklerinin artırılmasının işletme açısından önemli etkileri olacaktır. Tüm bu ve benzer kriterlere bakıldığında bir işletmenin veya şirketin güçlü yönlerini ortaya koyabiliriz (Conducting A SwotAnalysisReshanPerera).

2.2.Weaknesses -Zayıf Yönler

Swot analizi yaparken elde edilen faktörlerden biri de zayıf yönlerdir. Zayıf yönleri belirlemek, işletmenin veya kurulun hedeflerini de olumlu yönde etkiler. Her koşulda işletmenin veriminde belirleyici olacak olan çalışanın tahsili ve becerisi ile alakalı unsurlar, gereğinden az disiplin, işletmeyi küçülten istihsal ve teknolojik problemlerdir (Perera, 2017).

11 İşletme, şirket ve ya kuruluş zayıf yönlerinin farkında olmalıdır. Zayıf yönlerin bilinmesi, hatayı gösterir ve davranışları/çalışma yapılarını yeniden yönlendirebileceğimiz anlamına gelir. Böylelikle zayıf yönlerin bilinmesi bir avantajla dönüşebilir (Perera, 2017)

Bir işletmenin zayıf yönlerini tespit edebilmek için işletmenin içindeki verilerden yararlanılmalıdır. Örneğin işletmenin bütün bölümlerinde yer alan doküman, yazanak ve bilgiler, kuruluştaki görev alan çalışanların tecrübeleri olabilir. Tabi ki işletmenin zayıf yönlerini bilmek yetmez. Yapılacak olan şey çözüm yolu aramak ve sorunu ortadan kaldıracak orijinal tedbirler almaktır (HankQuense, SwotInsights).

İşletmenin zayıf yönleri tespit edildikten sonra bu zayıf yönleri güçlü yöne dönüştürecek planlamalar yapılmalı yahut zayıf yönlerin işletmeye olan negatif etkisini minimize etmeye çalışılmalıdır. Bir işletmede karşımıza çıkacak en temel zayıf yönler şu şekilde olabilir;

- Disiplin,
- planlı çalışmanın yeteri kadar olamaması,
- Yetersiz bütçeden kaynaklanan düşük verim,

- Ürün seçeneklerinin az olması,
- Üretimin pahalıya mal olması,
- Alt yapının gelişmemiş olması,
- Piyasa da zayıf yönleri çok olan işletmelerle anlaşılması,
- Personelin düşük becerili ve tahsilli olmaması.

Burada vardığımız sonuç, tüm kurum ve kuruluşların kabul etmesi gereken zayıf yönlerinin muhakkak olacaktır. Önemli olan dezavantajı avantaja dönüştürmek için en iyi şekilde çalışmak ve çözüm yolları aramaktır (Conducting A SwotAnalysisReshanPerera).

2.3.Opportunities-Fırsatlar

Bir kuruluşta çalışma alanlarının kısıtlanması, çalışmanın yavaşlaması oldukça fazla görülen bir durumdur. Kuruluşun fırsatları değerlendirme noktasındaki hedefi, oluşabilecek olumsuz durumları engellemektir. Fırsatlar, kuruluşun yakınlarında bulunan ve kullanabileceği bir durumu değerlendirmesi gereken husustur. Birçok kuruluş için ortak fırsatlar bulunur. Bunlardan biri çapraz satıştır. Çapraz satış, alım-satım işlerinde müşterilerin gerçekleştirdikleri alımların meblağını fazlalaştırmak için uygulanan satış tüyolarından biridir. Gündelik yaşantımızda birçok alanda çapraz satışla karşılaşmaktadır. Çapraz satış herhangi bir malı alıcısına ulaştırırken bu malın yanında birbirini tamamlayan cihazları da alıcıya sunarak tek seferde birçok ürün satmaya yönelik yapılan bir tekniktir. Örnek verecek olursak bir tablet satıldığını varsayalım. Bunun yanında müşteriye ekran koruyucu, kılıf, kulaklık gibi yan ürünleri de olmasının önerilmesi, çapraz satış tekniğidir. Bu öneri satıştan önce gerçekleşmelidir. Böylelikle müşteri bizden fazla ürüne uygulanan indirimle beraber ödeyeceği ücreti de garipsemeyecektir. Bu da müşteriye ilaveten fırsat takdim etmek demek anlamına gelmektedir (Perera,2020). Bu tekniğin yararlı olabilmesini sağlayan etkenlerin biri de % 25 kuralıdır. Bu kuralda alıcıya çapraz satış ile önediğiniz ürünün ederinin alıcının ilk almak istediği ürünün ederinin çeyreği kadar olmalıdır (Perera,2020).

İnternet üzerinden satış yapan firmalar için de bu tekliflere, satın alınacak ürünler kısmında veya sepet kısmında da yer verilebilir. Bu tür satışları daha etkili kılabilmek için birbirini tamamlayıcı ürünleri de bundle yaparak sergilenebilir. Hatta bu bundlenin daha ilgi çekici olabilmesi için ürünlere kampanya uygulamak satış oranını arttırır. Ancak alıcıyı seçimlerin arasında boğmak onu satın alma eyleminden caydırabilir. Müşteriyi sıkmamak, fırsatı tehdiye çevirmemek için çok dıretmemek gerekir (Hofrichter, 2017).

2.4. Threats-Tehditler

Bir kuruluşun çevresel olgunlukları için oluşabilecek negatif durumlar, piyasadaki sürekliliğini sarsacak faktörler tehdittir. Kuruluş için dış çevre tehditleri kuruluşu zorlayıcı bir durum olarak belirtilir. Bu durumu ortadan kaldırmak için tedbirler alınıp, alınan tedbirler uygulanmazsa kuruluşun kar payı düşebilir (Perera, 2020).

Bu durumların aksine tehditlere karşı zamanında önlem alınır ve etkili çözümler üretilirse, bu tehditler geleceğe yönelik fırsata çevrilebilir. Bunun nedeni kuruluş için tehdit içeren faaliyetlerin hayata geçme ihtimali fazladır ve bu faaliyetlerin hayata geçmesi halinde kuruluşun itibarı sarsılabileceği gibi ekonomik ve diğer yönlerden de zarar görmesi söz konusu olacaktır (Perera,2020).

Bir kuruluş için başta gelen tehditlerinden biri, piyasada rekabet ettiği kuruluşlara yenisinin eklenmesidir. Bu durum yönetsel, maddi ve toplumsal vs. gibi konularda negatif etkilenmeye yol açar. Kuruluşun amaçladığı piyasa fazla hırslı, saldırgan ve kuvvetliyse tehdit eden kuruluşlardan birinin pazar alanını terk etmesi güçtür. Bu durumda birbirinin yerine kullanılabilen araçların belirmesi, maddi ve tanıtım rekabetine sebep olur (4 Adımda Swot Analizi, StefanoCalicchio).

Diğer taraftan yeni rekabetçilerin türemesi, birbiri yerine kullanılabilen ürünlerin meydana çıkması da bir başka tehditlerin biridir. Ayrıca birbiri yerine kullanılabilen ürünler artıkça, bir malın ederinin tayin edilmesi ve getiri payının güvence altına alınması da azalır. Bu da malın ederinin ve getirisinin azalması anlamına gelir. Başka bir pencereden bakıldığında alıcının ve kaynak sağlayıcının pazarlık etme yeteneği de tehdit unsuru olabilir. (4 Adımda Swot Analizi, StefanoCalicchio).

3.Swot Analizinin Amacı

Daha önce bahsettiğimiz üzere swot kavramı güçlü yönler, zayıf yönler, tehditler ve fırsatlar kelimelerinin İngilizcilerinin baş harflerinin birleşmesiyle oluşan bir kavramdır. Çevresel incelemelerle tespit edilen, farklı bölümlerde orta çıkan imkanlar ve tehlikelerin içsel incelemelerde belirlenen kuruluşun güçlü, geliştirmeye meyilli tarafları ile kıyaslanmasına swot deniyordu. Bu analiz uzun vadeli örgütsel planlamasından bu yana bir inceleme kuralı olarak da çalışanlara fikir örneği sunar (Stratejik planlama Süreci 2008).

Swot analizinin asıl amacı bu maddeler içindeki etkileşimi analiz ederek bu etkileşimlerden kuruluş için maksimum seviyede fayda sağlamaktır. Aynı zamanda hareket ve reaksiyona yön veren kişisel ve sosyal çevre etik ilkeleridir (Stratejik planlama Süreci 2008).

Swot analizinin detaylarına ait sınırları belirler. Tam anlamıyla bir kuruluşun bakış açısını tayin eden gayeler, çalışmalar ve planlamalar yapılarak bütünleşmesine katkı sağlar. Öte yandan bir kuruluş için ileri görüşlülük, amaç, görev ve prensipleriyle tamamlayıcı olması buna dayanarak çalışmaların geçerli olmasına yardımcı olur.(Stratejik planlama Süreci 2008)

Tüm bunlara dayanarak bir kuruluş için swot analizinin temel amacı; kurumsal veya bireysel fark etmeksizin piyasayı ve küresel maddiyatı tayin ederek kusursuz bir yol izlenmesidir. Çünkü kelimenin içinde ‘güçlü ve zayıf’ taraflarımız dahili unsurlardan oluşur. (Stratejik planlama Süreci 2008).

ANALİZ TABLOSU GÜÇLÜ VE ZAYIF TARAFLAR												
FAALİYET	AKTÜEL GRUPLANDIRMA						HEDEFLER					
	KÖTÜ	DÜZENLİ	İYİ	ÇOK İYİ	MÜKEM	MEL	KÖTÜ	DÜZENLİ	İYİ	ÇOK İYİ	MÜKEM	MEL
İNSAN KAYNAKLARI				X						X		
ALT YAPI			X	X						X		
ORTAM			X									X
AR-GE		X							X			
BİLGİ		X								X		
PAZARLAMA		X										X
SATIŞ	X											X
HİZMET			X							X		
OPERASYON					X							X

Tablo 1.2

ALTERNATİF BİR MATRİS		
	GÜÇLÜ NOKTALAR	ZAYIF NOKTALAR
FIRSATLAR	Saldırılarından en iyi şekilde yararlanmak.	Savunma-Rakipleri yakından incelemek
TEHDİTLER	Güçlü yönleri geri kazanmak.	Devamlılık için ilerlemeyi sürdürmek

Tablo 1.3

4. Swot Analizin Yararları

Swot analizi dahili ve harici yenilikleri gözden geçiren bir analiz çeşidi olduğundan piyasadaki yerinizi tayin etmede ve kalite belirlenmesinde yönlendirir. Swot analizi faktörleri pratikte düzgün ilerleme kat ettiğinde etraflıca bir değerlendirme süreci sonucunda müessesenin işleyişine ait bilgi birikimine ulaşmış olur. Böylelikle avantajlar daha görünür bir hale gelirken, gelişmemiş olan tarafları geliştirip

ilerletebilir. Kuruluşun bütün taraflarıyla beraber incelendiği için daha kendine güvenir bir şekilde rakiplerle yarışabilir. Rekabet halinde olunan firmaları yakinen bilindiğinden değişime doğru ilerlenebilir, eksik yönleri tamamlama ilkeleri tayin edilebilir. Sahip olunan örgütten elde edilen veriler sonucunda rekabet alanındaki yenilikler karşısında daha tedbirli olunabilir. Herhangi bir alanda başarıyı arttırmak ve devamlılığı sürdürmek için swot analizinden yararlanılabilir. Satış gücünü arttırabilir. Kısaca yararları özetleyecek olursak;

- İçine bulunulan durumun etraflıca analiz edilmesini sağlar,
- İstikrarı kolaylaştırır,
- Bütün ayrıntıları kavranabilir hale getirir (Hofrichter, 2017)

5.Swot Analizin Önemi

Bir kurum hakkında elde edilen analizlerin neticesinde varılan sonuçlarla yönetilen aşamada daha emin ilerleyebilir rekabet edilen firmaların atılımlarına yönelik tedbirler alınabilir ve çok daha kararlı gelişimler sağlanabilir (Perera, 2020) .

Bir kurumun zayıf yönleri belirlerken güçlükler ortaya çıkabilir, güçlü taraflar ise ulaşılabilecek hedeflerin üstünde olabilir. Avantajlar ve riskler tam anlamıyla doğru sonuçları yansıtmayabilir. Bu durumda tabi ki swot analizi iş görmeyecektir. Ehemmiyetli bir şekilde ilerleme planlanıyorsa başarı ve gelişime önem veriliyorsa, rakiplerden daha ön planda olmak isteniyorsa en pratik çözüm zayıf yönler ve tehditleri kabul etmekle başlar. Tam tersi bir durumda verilen çabalar sonuçsuz kalabilir. Çünkü göremediğimiz eksik bir yönü tamamlamak söz konusu olamaz. İşte tamda burada swot analizinin zayıf yönleri başlığında yola çıkarak tüm durumları en iyi şekilde kullanabilmek bir kurum için Swot analizinin ne kadar faydalı olabileceğini kanıtlar. (Perera, 2020)

6. Swot Analizinin Aşamaları

Swot analizi genellikle 4 aşamada gerçekleşir. Fakat tek tek kontrol edilmesine gerek yoktur. Bu aşamaların asıl görevi kanallara etmektir.

1- Swot analizine başlarken analiz edilen kuruluşun güçlü ve zayıf tarafları göz önüne alınmalı. Bu özellikler her kuruluşa göre farklılık gösterebilir. Başlangıç olarak kabul edilen aşamaya dahili analiz denir.

2- Piyasa ve dış faktörlerin analize edilmesi bir diğer aşamadır. Bu aşamada piyasadaki durum hakkında bilgilendirmekle beraber ne tür farklılıklar ortaya koymamız gerektiğini belirler. Bu aşamanın sonuna gelindiğinde rakiplerimize karşı daha kuvvetli olur ve fırsatları daha net görürsünüz.

3- Sırada ki aşama rakiplerle olan analizin aşamasıdır. Rakiplerle olan analiz sahip olunan kuruluşun izleminin neye göre şekillendiği, üretimlerin niteliği, daha çok yararlı olabilmek için verilen hizmetin ne yönde ilerleneceği belirlenebilir.

4- Son aşamada ise alıcı analizi yer alır. Buna dayanarak hedef kitle belirlenebilir ve gereksinimlerin neler olduğu saptanabilir. Dolayısıyla bir kuruluş hangi bölümler için simgelendiğini ve hangi alana doğru ilerlemek istediğini kendisi karar verebilir.

Bir örnek kuruluşun günlük yaşantıdan alınmış swot analizi yaparken izlediği aşamaları inceleyelim.

- 1-Tüm çalışanların görebileceği açık ve geniş bir alana Swot sistemi kuruldu ve tüm çalışanların okuyabileceği düzeyde küçük notlar alındı.
- 2-Yönetici pozisyonundaki çalışanların şirket hakkında ‘güçlü’ ve ‘zayıf’ bulduğu taraflarını not almaları rica edildi. Aynı zamanda kuruluş için tehdit oluşturabilecek durumların fırsata çevirebilmesi için fikirleri alındı.
- 3-Tüm çalışanların yorumlarından oluşan not kağıtlarıSwot sisteminin içinde yer aldı. Böylece swot sisteminin tamamı çalışanların fikirleriyle daraltıldı.
- 4-Çalışanların oluşturduğu topluluk kümelerine bölündü ve her bir küme şemadaki yerini aldı.
- 5-Daha sonra küme haline gelen çalışanlar sunulan fikirlere düzenleme yaptı.

- 6-Çalışanların oluşturduğu kümeler sunulan fikirlerin grafiğini oluşturdu ve grafikte en büyük veriye sahip unsur diğer unsurlar arasından en çok tekrar eden seçildi.
- 7-Her çalışan tehdit, zayıf, fırsat, güçlü alanlardaki fikirlerini belirtti ve bunun üzerine tartışıldı.
- 8-Yine tüm çalışanlar problem ve davranışlar hakkında konuştular ve bunun üzerine farklı düşünceler swot analizi başlıklarına eklendi.
- 9-Son olarak analizin tamamlanmasının ardından sonuçların hayata geçirilmesi ve uygulanması en önemli aşamadır. Önlemler alınmadığı takdirde, bu işleyiş kuruluşa bir şey katmamakla birlikte çalışanlarında zamanı boşa harcanmış olacaktır. Tabi ki bir işyeri tüm tehditlerden ve tüm olumsuzluklardan tamamen sıyrılmayabilir fakat o iş yerinin gereksinimleri doğrultusunda ilerlemesi akıllıca bir davranış olacaktır. Aslında yapılan tüm swot analizleri sonucuna bakacak olursak hepsinde iş yerinin davranışlarını ortaya koymak temel amaçtır.

FIRSAT VE TEHDİTLERİN İNCELENMESİ	
DIŞ ETKENLER	RAKİP ETKENLER
Ekonomik	Eğitim
Demografik	Kaynaklar
Yasal	Mülk
Siyasi	Pazar Segmentleri
Çevresel	Terfiler
Sosyolojik	Birbiri yerine kullanılan ürünler
Kültürel	Tedarikçi alıcıları
Teknolojik	Ürün Yaşam Döngüsü

Tablo 1.4

7. Hangi Durumlarda Swot Analizine Başvurulur?

- Beyin Fırtınası Oturumları
- Problem Çözme -Planlama
- Ürün Değerlendirmesi
- Rakip Değerlendirmesi
- Kişisel Gelişim Planlaması
- Karar Verme Süreci

6.1.Beyin Fırtınası Oturumları

Herhangi bir hususta ortada bir sorun varsa bu soruna çözüm üretmeye özgü bir toplantı esnasında özgünlüğü üst seviyelere çıkarmak amacıyla yapılan toplantılara beyin fırtınası denir. Bu metot probleme çare üretiminde çare tavsiyesi veya çarelerin analiz edilmesinin yanında mümkün mertebe fazla çözüm yaratılması ve belirlenmesidir. Çünkü bu metodu ortaya atan esas bu varsayımdan etkilenir. Toplulukta bir soruna ilişkin çözüm odaklı olmak ve bunun için mümkün mertebede düşünceleri dile getirmek fazlasıyla fikir sunmak sorunu ortadan kaldırmak için en yararlı sonuca ulaşılmasını sağlayacaktır. Beyin fırtınası oturumları gerçekleşirken bazı özellikler ön plana çıkar. Bunlardan biri de

topluluk münakaşalarında katılımcıların kaçınmadan ve eleştirilme tasası olmadan aklına gelen tavsiyeyi belirtmeleridir. Bir diğeri ise katılımcıların hiç birinin birbirinin fikrini ve tavsiyesini değerlendiremez, başka birinin düşünceleri hakkında yorum yapamaz. Çünkü beyin fırtınasında temel amaç olabildiğince tavsiye toplamaktır. Bir diğeri husus ise katılımcılara göre tüm düşünce ve fikirler bireysel değil topluluğa özgüdür ve topluluk tarafından genişletilerek faydalanılabilir. Bireysel düşüncelerin bir araya gelmesinden sonra düşünceler akılcı bir metot ile analiz edilir. Katılımcılar kendi fikir ve düşüncelerini belirtirken karmaşıklık olmaması açısından düşünceleri olumlu ve olumsuz iki başlık altında incelenebilir. Bu başlıkları düzenlerken swot analizi devreye girer. 'Güçlü, Zayıf, Fırsat, Tehdit, başlıkları altında katılımcılar tavsiye ve düşüncelerini belirterek daha anlaşılır, verimli bir beyin fırtınası gerçekleşmiş olur. Beyin fırtınasında swot analizin kullanılabilmesi çok önemlidir. Çünkü bir grup insanın hangi konuda hangi sebeple bir öneri sunacağını bilemeyiz. Bu sebeple swot analizinin başlıklarını kullanarak toplantının yöneticisi katılımlara 'şirketimizin fırsatları nedir' 'şirketimiz için olası tehditler nedir' gibi sorular sorarak herkesi aynı yönde düşünmeye teşvik edebilir. Böylece toplantının verimi artarken amacını da gerçekleştirmiş oluruz. (Osborn, 1960)

6.2. Problem Çözme

Herhangi bir konuda sorun, varılmak istenen neticeyi güç duruma düşüren yahut mani olan faktörlere problem veya sorun adı verilir. Bir organizasyon, kurum, kuruluş veya şirket için birçok problem ile karşı karşıya kalabiliriz. Bu çok olası ve doğal bir durumdur. Bunun için ise en önemli unsur bir probleme geçici, günü kurtarıcı yollar değil, ileriye yönelik, problemlerin tekrarlanmasını engelleyecek daimi çözümler yaratmaktır. Bunun için bir problemin detayına inmek, kaynağını belirlemek çözüm metodunu kavramak, analitik düşünmek, sorun çöme becerilerini ilerletmemiz gerekmektedir. Örneğin bir yiyeceği yemek açlık hissini gidermek için her ne kadar bir çözüm yolu gibi görünse de kalıcı bir yöntem değildir. Beslenme ihtiyacımızın karşılanması için gelir elde edip devamlı olarak yemek alabilmek kalıcı bir çözüm olabilir. Başka bir çözüm yöntemi düşünürsek olursak bir besini üreterek o besinden alternatif tarifler sayesinde beslenme ihtiyacımızı karşılamakta kalıcı bir çözüm olabilir. Bir iş içinde yapılması önerilen kesinlikle budur. Tam da bu sırada swot analizi devreye girebilir. Çünkü bir problemin çözümü veya oluşabilecek her problemin tedbiri swot analizi ile elde edilebilir. Swot analizinin görevi burada stratejik ve planlı ilerleyebilmemizi sağlamaktadır (Kalaycı, 2017).

6.3. Planlama

Bazı hedefler, eski bilgiler deneyimlerden yola çıkarak bazı kurallar çerçevesinde ileriye yönelik yargı belirlemektir. Kuruluşlar için kurumsal amaçlar doğrultusunda ilerlemek kuruluşlar için kurumsal amaçlar doğrultusunda ilerlemek kuruluşa has yararların yapacağı vazifeleri ve bu vazifelerin vaktini ayarlamaktır. Buradan 'yarar' ile anlatılmak istenen alışveriş icat edilen ürünler, ekonomi vs. bütün kurum araçlarını bir araya toplamada görevi olan araç, yapı, ekipman gibi faktörlerle personel bütünleştirilebilir. Bütün kuruluşlar bir plan ile ilerleme gereksinimi duyar. İleriye yönelik planı olmayan bir kuruluş bütün görev ve risklerini tesadüfen yapıyor anlamına gelir. Dolayısıyla bu kuruluşlar açısından bütün ilerleme ve gerilemeler beklenmedik bir durum olarak karşılanacaktır. Tabii ki planlamayı yaparken her başlık altında olduğu gibi burada da swot analizi yapmak tüm kurumları öne geçirir. Çünkü planlama yapmanın bir düzeni ve disiplini olmalıdır. Bunu da swot analizi ile gerçekleştirmek mümkündür. Bu sayede kurumun tehdit fırsat, zayıf ve güçlü yönlerinden yola çıkarak avantajları değerlendirilebilir ve gelecek riskleri kontrol altına alarak fırsata çevirebiliriz (Ersoy, 2001).

6.4. Ürün Değerlendirmesi

Satışa sunulan bazı ürün ve malların neredeyse tamamı istenilen ve beklenen performansta başarı elde edilmez. Birçok tecrübeli üreticiler dahi ürünü satın alacak topluluğun fikri ve düşüncesi alınmadan doğru adım atmakta güçlük çeker. Bir karar verici olarak kesin bir seçim arayışı veya tehlikeli bir görüşün faydalı olması ileri görülmelidir. Bir malı test etmek gayelere karşılık veren ve ulaşmak istenilen topluluğa ait bir düzen oluşturmaya yararlı olur. Malı veya ürünü test etmek, alıcının önemsendiği düşünceleri değerlendirebilir. Değişik üretme fikirleri içinden beğenilecek olanı kesin olarak ispatlanan fikirler elde edilebilir (Öztürk, Özata, Erol 2018).

6.5.Rakip Değerlendirmesi

Rakip değerlendirme, rekabet edilen firmaları ve malları planlama süreci incelenen bir izlemdir. Rakip değerlendirme, rekabet edilen firmaların doğru bir yol izleyip izlemediğini görerek avantaj yaratılmasına destek olur. Üretilen ürünün diğer ürünlere göre tercih edilme olasılığı artar. Kısaca rakip değerlendirme;

- Piyasadaki eksikleri tayin eder,
- Farklı mal ve mahsul üretilebilir,
- Piyasadaki yenilikleri belirler. Rakip değerlendirmesinin 3 farklı metodu bulunur. Bu metotlar ile ürünün piyasadaki yerini ayarlayarak gelişmek ve hedef edilen amaçlara erişilebilir. Bu metotlara bakacak olursak bir tanesi swot analizidir. (Özder, 2011)

6.5.1.Swot Analizi Metodu

Swotstrengths, weaknessesopportunities, threats Türkçesiyle güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar, tehditler kelimelerinin baş harfleriyle oluşan kelimeler olduğundan söz ettik. Firmanın başında olan kişinin güçlü ve zayıf taraflarını not ederek bu durumdaki fırsat ve tehditleri değerlendirme SWOT analizidir. Bu değerlendirme sonucu güçlü ve zayıf taraflar tayin edilerek zayıf taraflar giderilir ve tehdit, fırsatların farkında olunmasını sağlar.

6.5.2.Pest Analizi Metodu

Politik, ekonomik, sosyal ve teknoloji sözcüklerinin baş harflerinin birleşmesiyle PEST sözcüğünü oluşturulur. Rekabet edilen firmalar politik, ekonomik, sosyal, teknolojik yenilikleri ve kişisel gelişimleri bu değerlendirme metodu ile test edilebilir. SWOT analizi ile arasındaki fark ise biri rekabetçilerle olan ilişkiyi kavramayı temin ederken, PEST analizi işlevsel yetenekleri ve çevresel koşullara uyum sağlayıp sağlamadıklarını analiz etmeyi sağlar.

6.5.3.Rakip Dizisi Metodu

Rekabet edilen firmaların verimini kavramayı hedefleyen bir metottur. Bazı şartları yerine getirerek bu metot uygulanabilir. Bu şartlar şu şekilde sıralanabilir;

- Departmanı bilmek,
- Rekabetçileri belirlemek
- Ulaşmak istenilen topluluğu tanımak,
- Yükselmek için anahtar kavramları belirlemek,
- Rekabetçileri bölümlendirerek değerlendirme yapmak. Bu değerlendirme yöntemi ile rekabetçileri piyasaya kattığı faydalarla analiz edilebilir. Piyasa ve alışveriş taktiklerine bu durumlara göre yön verilebilir.

6.6.Kişisel Gelişim Planlaması

Günlük hayatta kişisel yöntemlerle erişmek için gaye ve hedef tayin etme durumudur. Kişisel gelişim planlaması bireyin kazanmak istediği yetenekleri olabildiğince yöntemsel ve kestirmeden edinebilmesi için organize edilen bir stratejidir. Sistematik bir düzende ilerler ve belirli bir süreçte gerçekleşir. Örneğin bir kişi yetkinlikleri doğrultusunda kendini geliştirmek isterse ve bunun için çalışır çabalarsa fakat emeklerinin karşılığını alamaz ise kişinin kendine hangi noktada yanlış yaptığını sorması gerekir. Buna bağlı olarak kişisel gelişim planlamasında hükmünü gözden geçirilmesinde fayda vardır. Böylece çabalara rağmen neden istenilen hedefe ulaşamadığını daha çabuk kavranabilir. Kişisel Gelişim Planlaması İçin Dört Ana Unsur;

1. Düşünceler muhakkak kaleme alınmalıdır.
2. Tüm uygulamalar çok ayrıntıya girmeden uygulanmalıdır.
3. Planlamanın abartılmadan ayrıntıya girmeden karmaşıklıktan kaçınmak için planlamanın süreci 1-2 hafta aralığında ve total de 8 saati aşmaması önemli hususlardır.

4. Yapılan plan faaliyete geçirilebilir olmalıdır. Doğru plan yapmak ve istikrarlı olmak koşulu ile hemen sonuç alınması güç olan bir durum olsa da belirli bir süreçten sonra sonuç alınabilir. Yalnızca planı hazır hale getirmek yeterli değildir. Çevresel unsurlar devamı değişmekte ve planlamalarda bu doğrultuda yeniden incelenmelidir (Çakmak,2016).

6.6.1 Kişisel Gelişim Ve Faaliyete Geçirme

Bireysel yaşam planlanırken temel unsur, nereden ve ne şekilde başlanacağını bilincinde olmaktır. İlk aşama ise geleceğe yönelik bir hedef ortaya koymaktır. İkinci aşama; Hedefi hayata geçirmek için gereken fark türleri tayin edilmelidir. Üçüncü Aşama: Esas hedefi hayata geçirecek küçük parçaların ve amaçların ortaya atılmasıdır. Sonuncu aşama ise faaliyete geçmektir. Gayenin ne olduğunu tam olarak bilinmesidir. (Çakmak,2016)

6.7. Karar Verme Süreci

İdarecilik etkinliklerinin nitelikleri göz önüne alındığında bir tanesi belirleme diğeri ise tatbiktir. Bu iki yöntemden biri düşünce ve hüküm belirtme, diğeri ise yürütme durumu ile anlatılmaktadır. İdareciliği belirleme etkinliği temel unsur olarak kullanma biçimi ile analiz eden Simon, belirleme etkinliğinin idarecinin kalbi olduğunu söylemiştir (Rue&Byers,2003) .

İdareci bir birey olarak normal bir bakış açısına sahip olabileceği gibi mesleki açıdan profesyonel bir bakış açısına da sahip karar verme süre zarfındaki en alakalı kişi konumundadır (Tosun, 1986).

Bütün idareciler aynı zamanda belirleyicidir. Aynı zamanda idareciler veya yönetici üretkenlikleri daha önceki deneyimlerine dayanarak aldıkları etkili kararlar ile test edilmektedir. Etkili ve doğru başlıkları altında sınıflandırılan kararlar idarecilerin şahsi olarak problemin giderilmesinde rol oynayacak doğru personeli veya elinde bulunan personelleri doğru alanlarda görevlendirme yeteneğine dayanır (Vroom, 1973).

İdarecilik etkinliklerinde ne gibi hedeflerin merkezine konulacağı, ne gibi fırsatların oluşturulacağı, ne gibi başlangıçların, hangi prensipler sınırlarında belirleneceği gibi hususların tamamı karar verme özelliği taşır (Varoğlu, 2000).

Bir şeyi belirleme yani karar verme ve problemlerin giderilmesi çoğunlukla yanlış kullanılabilir. Genel olarak ‘karar verme’ farklı seçeneklerin içinden tercih yapma durumudur. Problem ise, klasiklerden yada elde edilmek istenen başarının amacının değişmesidir. Problemi çözmek; rahatsız edici durumu ortadan kaldırmak için ihtiyaca duyulan davranıştır. Problemi çözme aşamasının içerisinde karar almayı barındırır; ama alınan her karar problemi çözme de çoğu çözüme odaklıdır (Rue&Byers 2003).

Problemler bireyi çare aramaya ve dolayısıyla karar vermeye teşvik eder. Bu nedenle karar verme ve çözüm üretme etkinlikleri bir bütün halindedir (Koçel 2003).

Karar Verme Etkinliklerinin Nitelikleri 1) İleri görüşlü olmayı gerektirir. Bir takım kararlar verirken ileriye yönelik bir kuşku duyulabilir. Çünkü ileride yaşanacak hiçbir şey belli değildir. Alınan kararlar sonucunda pozitif ilerlemenin beraberinde negatif olaylarla da karşılaşılabilir. Böylelikle doğru kararlar alınmış olur (Dinçer, Fidan 1996).

2) Ruhsal Parasal Zorluklar İçerir. Karar vermede ki süre zarfı gayret gösterme gereksinimi içerir. Devamlı değişkenlik gösteren unsurlar, yanlış veriler tereddüt ve fikirlerde çelişme bu süre zarfını daha çok güç hale getirir (Daft, 2003).

Bu yüzden bireyler genellikle karar vermeyi icap eden durumları sevmezler; böyle bir durumda karşılaşınca başka bir kişiye aktarırlar (Tosun, 1986).

Ruhsal açıdan bu süre, muhakeme durumudur. Bu durumda ruhsal ve düşünsel unsurlar rol oynar. Muhakeme durumunun tabiatını tayin eden ruhsal unsurlar incelendikçe karar verme sürecine ait veriler tamamlanmayacaktır (Tosun 1986).

3) Faaliyet ve Akılcılığa Dayanır. Bir durumu belirlemek akılcılıktan beslenmesi, karar alırken ve faaliyete geçirme sürecinde olası maddiyatın tahmin edilen seviyeyi aşmaması için çabalanmasıdır. Tüm alınan kararların bir ederi vardır. Zaman zaman bu durum ruhsal olarak da değişebilir. Yönetici bu ederin

değerini ileri görmelidir. Akılcı davranmak tüm kararların bir ederin olduğunu kabullenmek ve bunu tahmin edebilmektir (İmrek,2003).

4) Karar Bir Stratejidir ve İleriye Yönelik bilgi İster . Karar strateji ve belirleme arasında benzer ilişkiler vardır. Hepsı birbiriyle bağlantılı durumlardır. Tabi ki birbiriyle aynı olmamakla beraber bazı farklılıklar vardır. Biri daha detaya inerken diğeri daha genel bir durum olabilir (Tosun ,1986).

5) Karar, Bir Takım Bağımsız Tavır ve İtibar Olmasını İster. Bir karardan bahsedebilmek için herhangi bir konuda bağımsız tavır olmalıdır. Bireye bir kuruluş tarafından diğer kişilerin hareketlerini incelemesi için bir takım yetkiler verir. Kişisel karar ve hür isteklerinden söz edilirken kurumsal karar verme yönteminde ise idarecilerin yetkisi göz önüne alınır. Tüm kararlar bir takım yükümlülükleri de beraberinde taşır. Bu yükümlülüklerin gerçekleştirilmesin de karar ile bir çok hükümlerin sahlendirilmesi olasıdır. Karar yetki, yükümlülük kavramlarının bütünlüğü bir etkisi vardır. Yükümlülükler yetki ve fonksiyon çevresi dışına çıkarsa idareci karar almaktan kaçınır.

6) Karar Vermek Ekstra Masraf Ortaya Çıkarır İdareciler daha iyiye ulaşmak için bir tercih yapmak durumundadırlar. Seçilmeyen alternatifler fırsat ve tehlikeler göz önüne alarak vazgeçilir. Seçilmeyen alternatifin oluşturacağı avantajları da göz ardı etmenin de bir karşılığı olur. Bunun adı alternatif giderdir.

7) Karar Verme Süresi Problem Giderme Süresidir. Problem çözme, ihtiyaç duyulan faaliyetleri ya da elverişli yanıtları bulma durumudur.(Rue&Byars,2003) İdareci kararın bir kısmını problemi gidermeye odaklanarak verir. Problem giderme durumunda üç aşama söz konusudur. Birisi problemin ne olduğunu belirlemek, problemin kaynağının tayin edilmesi ve tedbirlerin alınmasıdır (Tosun,1986)

8) Kararların Alınması ve faaliyete geçirilmesi bir sürece bağlıdır. Karar aşamasının başlangıcından faaliyete geçirilmesinin aşamasının bitimine denk olan süreç esnasında, kararın subjektif faktör olan nedenler ile objektif faktör olan şartlarda mühim bir değişikliğin belirlenmesi, kararın performans açısından gereklidir (Tosun, 1986).

Karar veren kararı alma sürecinde varmaya çalıştığı neticeyi hangi durumda ulaşacağı tam anlamıyla açıklamaz ve iş yeri meçhule düşebilir. Bu da personel için isteksizliğe neden olur (Daft, 2003). Bu nedenle karar verirken zamanlama doğru olmalıdır. Bu kararın neticenin faaliyetlerine de etkisi olur.

9) Karar Aşaması Maliyetlidir. Kararı veren kişiler, aktif bir karara varabilmek için doğru verilere gereksinim duyar. Ancak veriyi elde etme aşaması fazla maliyetli ve meçhuldür. Çünkü veriyi elde etme aşamasının ne zaman biteceği belirsizdir (Hammond,Keenney,Raiffa 1999). Öte yandan veri elde edebilmek ve analiz etmek çoklu bir çalışma ekibi ve ekipman olması gerekir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

SWOT Analizi, kurumların rekabet ettikleri ortamdaki fırsatlar ve tehditleri ile güçlü ve zayıf alanlarını tespit etmek ve alternatif bir strateji geliştirmesi için yapılması gereken bir analizdir. SWOT Analizi yardımıyla kurumlar, mevcut durumlarındaki şartlarını değerlendirme olanağı bularak gelecek zamana da güvenle bakar. SWOT Analizi'nde kurumların koşullarını en gerçekçi bir durumla belirlenmesine yardımcı olarak, etkin bir şekilde de üretim stratejilerinin ve kurumun koşullarının geliştirilmesine olanaksızlamaktadır. Planlama kurumlar için bir süreçtir. Kurumlar hedeflerini belirleyip amaçlarına ulaşabilmesi için ileride kimlerle, ne zaman, neden, nasıl ve neler yapması ile önceden belirler. Kurumlar, uzun dönem içinde en az kayıpla var olabilmek için güçlü (üstün) ve zayıf yönlerini iyi bilmeli ve çevreye uyum sağlayabilmek için stratejiler geliştirmelidir. Bu stratejilerin amacı ; işletmelerin tehditlerine karşı en iyi seviyeye gelebilmesi ile ilgili seçenekler arasında en iyi kararlar alınarak kurumun huzur refahı ve bütünlüğü sağlama olmalıdır. Sonuç olarak ; üretim ve kazanım nitelikleri ve aralarındaki ilişki dikkate alındığında ,bu iki işletme fonksiyonu ile ilgili kaynakların zayıf edilmesinin önlenmesi, piyasa fırsatlarının değerlendirilmesi ve kurumun bir bütün olarak rekabet üstünlüğü sağlama için uygun stratejilerin geliştirilmesi gerektiği görülmektedir. (Cebecioglu, 2006).

SWOT Analizi, kurumun zayıf ve üstün yönlerini belirlenerek olabilecek ve olası muhtemel fırsat ve tehditlerin tespit edilmesini sağlayarak kurum adına en iyi strateji geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Bu sayede kurumda verilen eğitim kalitesinin en üst seviyeye çıkarılması hedeflenirken. Olası zayıf

yöner, azaltılmaya, tehditleri de ortadan kaldırmaya veya tehditleri en az seviyeye indirmeye yönelik tedbirler alınarak.

KAYNAKLAR

- Al-Jamail, A. F. (2019). Social And Political Satire In Selected Plays. *Doktora Tezi*. Isparta, Türkiye.
- Calicchio, S. (2020, 06 27). 4 Adımda Swot Analizi. Portekiz.
- Cebeciöglü, C. (2006). Swot Analizi ve Bir İşletme Üzerine Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*. Gebze: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Çakmak, V. & Aktan, E. (2016). Öğretmen Öğrenci İletişiminin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi . *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 15-56
- Çetin, F., & Varoğlu, A. K. (2009). Özellikler Bağlamında Girişimcinin Beş Faktör Kişilik Örüntüsü. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 51-66.
- Daft Richard L. (2003). *Management Dryden Press Series in Management*. Thomson Learning/South-Western Yayın.
- Diotaiuti, P., Valente, G., Mancone, S., & Grambone, A. (2020). Bir Alternatife Direnmek veya Teslim Olmak: Seçimde Maliyet, Değer ve Pışmanlığın Karar Sonrası Değerlendirmeleri. *Psikoloji*.
- Hofrichter, M. (2017). *Analise Swot*. Simplissima.
- İmrek, M. K. (2004). *Yöneticiler İçin Karar Verme Teknikleri El Kitabı*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Karcioğlu, F., & Alioğulları, Z. (2012). Çatışmanın Nedenleri Ve Çatışma Yönetim Tazrları İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 215-237.
- Küçüksüleymanoğlu, R. (2008). Stratejik Planlama Süreci. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 403-412.
- Mango, E. (2018). Liderlik Teorilerini Yeniden Düşünmek. *Open Journal of Leadership*.
- Nas, K., & Temel, V. (2019). Antrenörlerin Karar Vermede Öz Saygı Ve Karar. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.
- Özata, F. Z., Erol, F., & Öztürk, S. A. (2019). Tüketici Düşmanlığının Ülke İmajı, Ürün Değerlendirme ve Yabancı. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 76-101.
- Perera, R. (2020). *Conducting A Swot Analysiz* . Nerdynau .
- Quense, H. (2021). *Swot Insights*. Strange Worlds Publishing.
- Tosun, K. (1976). *İşletme Yönetimi- Genel Esaslar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Vroom, V. H., & Yetton, P. W. (1973). *Liderlik ve Karar Verme*. University of Pittsburgh Press.

1930'LU YILLARDA DOĞU TÜRKİSTAN'DA MİLLİ MÜCADELE VE EDEBİYATA
YANSIMASI

NATIONAL STRUGGLE IN EAST TURKISTAN IN THE 1930S AND ITS REFLECTION ON
LITERATURE

Mehmet BULUT

Dr. TC Millî Eğitim Bakanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6137-096X>.

ÖZET

Doğu Türkistan'ın Çinlilere karşı bağımsızlık mücadelesi 1750'lerde başlayarak bugüne kadar gelmiştir. Bu tarihten itibaren Türkler kırk iki kez bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Bu isyanlardan bazıları şunlardır: Büyük-Küçük Hocalar İsyanı, Üçturfan İsyanı, Ziyavdin Hoca İsyanı, Cihangir Hoca İsyanı, Yusuf Hoca İsyanı, Yedi Hoca İsyanı, Velihan Töre İsyanı, Kuçar ve Döngenler İsyanı. Bu mücadele esnasında birçok eser de yazılmıştır. Biz bildirimizde bunlardan Jarring Prov. 472'ye kayıtlı olanlarını Türkiye Türkçesine aktarıp bu şanlı mücadelenin duygusal ve tarihî tarafına bakacağız. Ayrıca şiirlerden birinden yola çıkarak Doğu Türkistan'ın bağımsızlık mücadelesine Türkiye'nin katkısını şiir bağlamında görmüş olacağız. Bu şiir "Altay Dağlarında" diye başlamaktadır. Yayımlayacağımız şiirler arasında sadece bu şiir daha önce Alimcan Buğda tarafından Türk Yurdu dergisinde yayımlanmıştır. Diğerleri ilk kez gün yüzüne çıkacaktır. Türkiye'de herkesin İzmir Marşı olarak bildiği marşın o günkü Doğu Türkistan coğrafyası ve şartlarına Mahmud Nedim tarafından uygun hale getirilmesiyle oluşmuştur. Aslında bu marşın Kafkasya Marşı olduğunu Türk Kurtuluş Savaşı sırasında İzmir Marşı olarak uyarlandığını biliyoruz. Ancak bu marşın güfte yazarının kim olduğunu bilmiyoruz. Bestecisi hakkında da farklı görüşler vardır. Bu şiirin Doğu Türkistan'a ulaşmasının kahramanı ise İttihat ve Terakki tarafından Doğu Türkistan'a öğretmen olarak gönderilen Ahmet Kemal İlkul olabilir. Bir başka ihtimal ise Türk askerî personeli tarafından ulaştırılmasıdır. Çünkü buraya geliş tarihleri Kafkasya Marşının bestelenmesinden kısa bir süre sonrasındır. Metinde üç adet şiir verilmiştir. Bunlar Kumul, Kaşgar ve Altay yer adlarını ihtiva ederek buralarda kazanılan zaferleri ifade etmektedir. Şiirlerin teknik açıdan mükemmel olduğunu söylemek zor. Ancak burada zor şartlar altında yazılan bu şiirlerden bunu beklemek de pek doğru sayılmaz. Bu tür şiirlerde önemli olan bağımsızlığa ve zafere olan vurgudur. İşte bu şiirler bu ruhu taşımaktadır.

Anahtar Kelime: Doğu Türkistan, Uygur, şiir, bağımsızlık.

ABSTRACT

East Turkestan's struggle for independence against the Chinese began in the 1750s and has continued until today. Since then, Turks have fought for independence forty-two times. Some of these revolts are as follows: Big-Small Khoja Rebellion, Üçturfan Rebellion, Ziyavdin Khoja Rebellion, Cihangir Khoja Rebellion, Yusuf Khoja Rebellion, Seven Khoja Rebellion, Velihan Töre Rebellion, Kuçar and Döngenler Rebellion. Many works were written during this struggle. In our paper, we will translate the ones registered in Jarring Prov. 472 into Turkey Turkish and look at the emotional and historical side of this glorious struggle. In addition, based on one of the poems, we will see Turkey's contribution to East Turkestan's struggle for independence in the context of poetry. This poem begins with "In the Altai Mountains". Among the poems we will publish, only this poem was previously published by Alimcan Buğda in Türk Yurdu magazine. The others will come to light for the first time. The anthem, which everyone in Turkey knows as the İzmir Anthem, was formed by Mahmud Nedim by adapting it to the East Turkestan geography and conditions of that day. In fact, we know that this anthem was the Caucasus Anthem and was adapted as the İzmir Anthem during the Turkish War of Independence. However, we do not know who the author of the lyrics of this anthem is. There are also different opinions about its composer. The hero of this poem reaching East Turkestan could be Ahmet Kemal İlkul, who was sent to

East Turkistan as a teacher by the Committee of Union and Progress. Another possibility is that it was delivered by Turkish military personnel. Because the date of their arrival here is shortly after the composition of the Caucasus March. Three poems are given in the text. These poems contain the place names of Qumul, Kashgar and Altai and express the victories won in these places. It is difficult to say that the poems are technically perfect. However, it would not be right to expect this from these poems written under difficult conditions. What is important in such poems is the emphasis on independence and victory. These poems carry this spirit.

Key Words: East Turkistan, Uighur, poem, freedom.

INTEREST IN READING STUDENTS AT SD NEGERI 3 LIMBANGAN

Hana Dwi HANDAYANI

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-3808-4372>

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

Faculty of Islamic economics and business, UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

ABSTRACT

The purpose of this study was to describe the condition of students' interest in reading at SD Negeri 3 Limbangan. This research method uses a literature review approach that originates from books and journals related to efforts to increase elementary school students' reading interest. The results of this research literature review concluded that interest in reading is a tendency to understand language patterns to obtain information that is closely related to will, activity, and feelings of pleasure which potentially allow individuals to choose, pay attention to, and accept something that comes from outside themselves. Students' interest in reading is very diverse, some don't care and some are interested in reading which is marked by being interested in print media, enjoying and listening to a story, being able to tell a story well, likes looking at pictures in books, being able to tell something from pictures, and borrow books from school to take home. Interest in reading at SD Negeri 3 Limbangan is good because the library facilities at SD Negeri 3 Limbangan are adequate and the books in the library are complete.

Keywords: Sekolah Dasar, Minat Baca, Pembelajaran.

PRESERVATION OF REGIONAL CULTURE IN INDONESIA

OKTAFIA SAFINA

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/>

0009-0003-8866-5962

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

Ade GUNAWAN

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

Ria Anisatus SHOLİHAH

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

ABSTRACT

Local culture is the local values that are cultivated by the people of an area, the culture that is owned by the community is different from the culture that is owned by the community who is in a place or in another area. This culture grows and develops over time and its existence is recognized and owned by the local community. The future generations of the nation must be able to protect and preserve the culture they have, because if they cannot preserve it, the local culture may become extinct. The occurrence of these extinctions is also of course caused by various problems that occur at this time, one of which is the entry of foreign cultures into Indonesia, local people know more about outside cultures so that the local culture they have is as if they have been forgotten. Therefore, this paper aims to analyze the importance of local culture to be preserved especially by the generations of the nation, the data collection in the preparation of this article was compiled using literature research that was quoted from various types of references and of course seen from the current state of education.

Keywords: local culture, extracurricular.

**EURASIA INTERNATIONAL CONGRESS OF LANGUAGE,
HISTORY AND CULTURE
April 7-8, 2023 / Sanliurfa, Türkiye**

**(CASE STUDY OF SMES SELLING INDIVIDUAL RICE BOXES)
ANALYSIS OF THE APPLICATION OF SIMPLE FINANCIAL STATEMENT
PREPARATION FOR SMES**

Karina OKTAVIANI

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-8899-4822>

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

Faculty of Islamic economics and business, UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

ABSTRACT

Application of Preparation of Micro Small Business Financial Statements Based on SAK EMKM (Case Study on SMEs selling individual rice boxes), abstract assignments of Sharia Accounting Study Program to meet the assessment of Academic writing courses. This research was conducted on SMEs selling rice boxes which belonged to one of the UIN Abdurrahman Wahid students. This study aims to determine the application of preparing financial statements based on Financial Accounting Standards for Micro, Small and Medium Entities (SAK EMKM) in these SMEs. The type of research used in research is a qualitative descriptive approach. The results of this study show the understanding of individual rice box sales business owners regarding the preparation of financial statements applied by business owners who still use a simple system of recording and preparing financial statements based on the understanding of business owners. The application of the preparation of EMKM SAK-based Financial Statements in SMEs selling rice boxes has a positive impact on business, where with the implementation of the preparation of EMKM SAK-based Financial Statements so that business owners understand and know that there are standards that are used as guidelines in recording financial statements for business development.

Keywords: SMEs, financial statements, and simple financial statements.

ISLAMIC ECONOMIC REVIEW ABOUT E-MONEY

Afidah Rozi ANTI

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3332-6520>

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

Ali MUHTAROM

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3070-8638>

SUSMININGSIH

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9620-4221>

ABSTRACT

This study aims to analyze the Islamic economic review of e-money. This research uses research literature study data obtained indirectly. Sources of data needed in this research are books, journals and documents relevant to this research. The results of the study concluded that E-money in the perspective of Islamic Economics has now become part of technological advances in society, so it is lawful and has fulfilled the principles of Islamic law as a means of transaction and muamalah. This halalness is based on the rules and the existence of demands for human needs for electronic money, and consideration of the many benefits that exist in it, both for the benefits to the users of the electronic money themselves and the parties concerned. In addition, with electronic money, people can get security and comfort in carrying money. If it is associated with gharar and maysir, it is clear that this electronic money does not contain gharar or maysir aspects. This is because the nominal value that can be used is exactly the same as that deposited. As for administration fees, in this context, it is a service that is permissible because of the services that are obtained by the holder of the electronic money. Regarding the cost of making a card and administrative costs, this is actually an optional value. Not the value stated on the card. In addition, organizers must be based on retail payment needs which demand faster and more efficient transactions to avoid maysir.

Keyword: E-Money, Transactions, and Islamic Economics

ZƏNGƏZUR VƏ TARİXİ HƏQİQƏTLƏR

Məmmədov Əbülfəz Xəliq oğlu

Sumqayıt Dövlət Universiteti

Elmi rəhbər: Qasımova Nailə Zaman qızı

XÜLASƏ

Zəngəzur tarixi baxımdan qədim Azərbaycan torpağıdır. Tarixən yeddi rayonu özündə birləşdirən Zəngəzur mahalının dörd rayonu, Gorus, Qarakilsə, Məğri və Qafan hazırkı Ermənistan ərazisində yerləşir. Zəngəzurun bir hissəsini əhatə edən Qubadlı, Zəngilan və Laçın isə Azərbaycan ərazisidir. Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə 7 iyul 2021-ci ildə yaradılan Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu bir daha bu tarixi torpaqlarımıza yeni nəfəs vermiş oldu. Şərqi Zəngəzur və ümumiyyətlə bütöv Zəngəzur nəinki Cənubi Qafqazda, hətta dünya üçün siyasi, iqtisadi, ekoloji olaraq strateji bir bölgədir. Bu bölgə həm də Azərbaycan ilə Naxçıvanı birləşdirməklə yanaşı, Azərbaycanla Türkiyəni də birləşdirir. Qeyd etdiyim kimi, tarixi baxımdan Azərbaycan torpağı olan Zəngəzur hazırda Ermənistan ərazisi hesab edilərsə də, bir çox tarixi faktlar-türk mənşəli toponimlər, yer adları, XX əsrə kimi ərazisində yaşayan azərbaycan türklərinin say çoxluğu Zəngəzurun qədim Azərbaycan torpağı olduğunu sübut edir. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, Zəngəzurun Ermənistanla verilməsi səbəb və məqsədi bir daha aydın olur; Azərbaycanla Naxçıvanı və Türkiyəni ayırmaq, Naxçıvanı blokadada saxlamaq, gələcəkdə sovet Rusiyası tərəfindən bölgəyə ermənilər vasitəsilə tam nəzarət etmək və s. Prezident İlham Əliyev istər məcburi köçkünlərlə görüşündə, istərsə də, digər mötəbər tədbirlərdə Azərbaycan türklərinin tarixi torpaqlarına qayıtmalı olduğunu vurğulayırdı. 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra dövlətimiz nəinki Zəngəzur, ümumilikdə tarixi Azərbaycan torpaqları olan bölgələrin sakinlərinin köçürülməsi siyasətini elan edərək sözügedən torpaqlar haqqında aydın təsəvvür formalaşdırdı. Azərbaycan ordusu 44 gün ərzində öz qəhrəmanlıqları ilə Zəngəzur torpaqlarının da tarixini yazdı. Vətən müharibəsindən sonrakı müddətdə geosiyasi vəziyyət regionda çox əhəmiyyətli şəkildə dəyişmişdir. Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun yaradılması, yüksək səviyyədə bərpa-quruculuq işləri, Prezident İlham Əliyevin Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna daxil olan Kəlbəcər, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı və Laçına tez-tez səfəri, bu səfərlər əsnasında görülən işlərlə şəxsən tanış olması, bir çox layihələrin təməlinin şəxsən özü tərəfindən qoyulması bir daha dövlətimizin Zəngəzur siyasətinin mahiyyətini ortaya qoyur. Bu baxımdan, beynəlxalq səviyyədə Azərbaycanın sərhədlərinin tanınması reallıqların yaranmasına zəmin yaratdı. Xüsusən Zəngəzur dəhlizinin açılması türk dövlətlərinin coğrafiyasını daha yaxın edir. Eyni zamanda Zəngəzur dəhlizi regional və strateji tərəfdaşlığın təməlini qoyur. Qlobal geosiyasətdə Zəngəzur dəhlizinin yeri və rolu çox önəmlidir. Qədim Azərbaycan torpağından keçəcək Zəngəzur dəhlizi yalnız Qafqaz üçün deyil, daha geniş yanaşsaq geosiyasi məkanda əsas strateji əhəmiyyətə malik olacaq. Təbii ki, bu da səbəbsiz deyil, çünki həm tarixi aspektdə, həm də Cənubi Qafqazda sülh və əməkdaşlığın bərpasında prinsipal əhəmiyyət kəsb edir. Beynəlxalq layihələrdə Azərbaycan ərazisi sözün əsl mənasında regionun nəqliyyat qovşaqlarının strateji məkanıdır.

Açar sözlər: Zəngəzur, Cənubi Qafqaz, Geosiyasət, Beynəlxalq layihə

Azərbaycanın tarixi torpaqlarından biri olan Zəngəzur ərazisi tarixin müxtəlif çağlarında müxtəlif adlara malik olub. Bölgənin qədim və ilk adı ilə bağlı müxtəlif fikirlər olsa da, Sünik olması ehtimalı daha güclüdür. Bu məsələni aydınlaşdırmaq üçün Azərbaycanın görkəmli akademiki, mərhum Ziya Bünyadov tərəfindən tərcümə edilən Musa Kalankatlinin "Alban tarixi" əsərinə müraciət etmək qərarına gəldik. Və aydın oldu ki, tarixçi öz əsərində "Sünik" adından bəhs edir. Sünik indiki Gürcüstan, Azərbaycan və Ermənistan ərazisini əhatə edən Albaniya dövlətinin dörd böyük vilayətindən biri sayılırdı. Sünik adının fars variantı hesab edilən Sisak adına ilk dəfə VI əsr Suriya salnaməçisi Zaxari Ritorun əsərində rast gəlinərsə də, bu bölgənin Ərməniyyə ilə heç bir əlaqəsinin olmadığını vurğulamışdır. Musa Urud "Zəngəzur" adlı kitabında qeyd edir ki, "Zəngəzur" toponimi bu ərazilərdə yaşayan, öz igidliyi və cəngavərliyi ilə seçilən, ərəblərə qarşı axıradək mübarizə aparmış Zəngi tayfalarının adı ilə

bağlıdır. Aydınır ki, erməni “tarixçiləri” özlərinə yaraşan şəkildə tarixi həmişə təhrif etməyə çalışırlar. Əslində, abırlı bəzi erməni alimləri bu sözü “Zange+dzor” şəklində izah ediblər. “Dzor” ermənicə “dərə” deməkdir. Yəni Zəngi dərəsi. Amma onu qeyd etmək lazımdır ki, toponimin ikinci hissəsində “dzor” sözü yoxdur. “Sur” sözü var, yəni Zur, bu da ərəbcə, daş-divar və qala deməkdir. Ümumiyyətlə, Zəngəzur bölgəsi ilk insan məskənlərindən biri sayılır. Bunu bir çox faktlar sübut edir. Bu faktlardan biri də Qarakilsə rayonunun Şəki kəndində tapılan Şəki qayaüstü təsvirləridir. Erməni “tarixçisi” Pavel Safoyan həqiqəti inkar edərək dünyanı çaşdırmağa çalışmışdır. Belə ki, o, digər qayaüstü təsvirlərə dair 3 cild foto-albüm düzəldərək, Şəki qayaüstü abidəsinin ermənilərə məxsus olmasını iddia etmişdir. Hətta, onları bir neçə dilə də tərcümə etmişdir. Onun iddiasının əksinə olaraq, sözügedən qayaüstü təsvirin yarandığı yerlər qədim türk boyu olan sakların və zəngilərin adı ilə bağlıdır. Bunu türk tayfalarının ən qədim inanclarından biri olan tibet öküzünlə Şəki qayaüstü təsvirlərində öz əksini tapması sübut edir. İkinci fakt isə türk xalqlarının ilk dəmir aləti kimi işlətdikləri dəmir uclu oxluqların qayaüstü təsvirlərində təsvir olunmasıdır. Zəngəzurun qədim yaşayış məskənlərindən olmasını təsdiq edən ikinci fakt kimi Nüvədi kitabələrini göstərə bilərik. Həməzə Vəli “Nüvədi kitabələri” kitabında 1985-ci ildə Nüvədi kəndində Qarqadaşı dağında naməlum yazı həkk olunmuş daş parçasına rast gəldiyini, daşın bir hissəsinin sınaq itdiyini, itən daş parçasını axtarmağa başladığını bildirərək, nəticədə altı belə yazılı kitabəni tapdığını yazır. Qarqadaşlı adlı abidə Azərbaycan xalqının ən qədim əcdadlarından olan qarqarlara məxsusdur. [1, 20] Bildiyimiz kimi, XI əsrdə Azərbaycana həm şimaldan, həm də cənubdan türk axınları başladı. XI-XII əsrlər bu axınlar nəticəsində Qafqazda yaşayan prototürklərlə axın edən türklərin qaynayıb qarışması nəticəsində Azərbaycan türk etnosunun formalaşmasının başa çatdığı dövrdür. 1065-ci ildə səlcuq hökmdarı Sultan Alp-arslanın Azərbaycana yürüş edərək Süniki öz hökmlərini altına alması ilə Zəngəzurdə 150 illik səlcuqlu hakimiyyəti başladı. Səlcuqlu imperiyasında gedən taxt davaları Səlcuqlu dövlətini zəiflətməmişdi. 1118-ci ildə hakimiyyətə gələn Sultan Səncərin dövründə dövlət öz tənəzzül dövrünü yaşayırdı. 1136-cı ildə Azərbaycanda Eldənizlər dövləti yarandı. Zəngəzur vilayəti isə bu dövlətin tərkibinə daxil edildi. Lakin Gürcü çarları ilə daima mübarizədə olan Eldənizlər dövləti XIII əsrin əvvəllərində zəifləməyə başladı. 1203-cü ildə Gürcü ordusu Azərbaycanın bir çox torpaqlarını, eyni zamanda, Zəngəzuru ələ keçirdi. Lakin gürcülərin Zəngəzurdə ağılığı 1236-cı ilədək davam etdi. [2, 57]

Aydınır ki, Zəngəzur XII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ərazisində yaranan müxtəlif dövlətlər üçün strateji əhəmiyyət kəsb edib. Biz istəyirik ki, Çar Rusiyası və Sovet Rusiyasının Zəngəzurun siyasətinə geniş nəzər yetirək. Müasir dövrümüzün araşdırmalarında geniş yer verildiği və xüsusən də dövlətimizin mövcud Zəngəzur siyasətinə uyğun gəldiyi üçün əsas məqsədimiz Zəngəzurun və digər qədim Azərbaycan torpaqlarında Azərbaycan türklərinin daima yaşadığını və oranın məcburi şəkildə ÇAR və Sovet rejimi tərəfindən erməniləşdirilməsini faktlarla sübut etməkdir. Bu gün qədim Azərbaycan torpaqlarında yaranan Ermənistan dövləti İrəvan və Zəngəzur bölgələrində ermənilərin ta qədimdən yaşadığını, heç vaxt Azərbaycan türklərinin bu torpaqlarda yaşamadığını faktlar gətirmədən sübut etməyə çalışır. Təbii ki, bu çabalar əbəsdır, çünki sözügedən bölgələrdə Azərbaycan türklərinin yaşamadığı haqqında heç bir fakt yoxdur. İndi bizim təqdim edəcəyimiz faktlar isə Ermənistan kimi monoetnik dövlətin yalanlarını alt-üst edəcək. Çar Rusiyası Şimalı Azərbaycanı işğal etdikdən sonra kütləvi şəkildə ermənilərin köçürülməsi siyasətini həyata keçirməyə başladı. Məqsəd özlərinə bölgədə xristian dayağı yaratmaq idi. İlk öncə, indiki İran ərazisində yaşayan ermənilər qədim Azərbaycan yurdlarına köçürülməyə başlandı. Onu da vurğulamaq lazımdır ki, ermənilərin köçürülməsi prosesinə hazırlıq hələ Türkmənçay müqaviləsinin imzalanmasından bir əvvəl, 1827-ci ildən başlamışdı. Bu da onu deməyə əsas verir ki, bu prosesin həyata keçirilməsi əvvəlcədən planlaşdırılmışdır. Çar Rusiyasının birinci məqsədi Azərbaycan torpaqları üzərində ağılıq idisə, ikinci məqsədi mütləq ki, erməniləri köçürməsi ilə burada özünə dayağ yaratmaq idi. O zamanlar Qacarlar dövlətində çox sayda ermənilər yaşayırdı. 1828-ci ilin 10 fevral tarixində İran və Çar Rusiyası arasında Türkmənçay müqaviləsi imzalandı. Azərbaycan türklərini ikiyə parçalayan Türkmənçay müqaviləsinin imzalanmasından bir neçə gün sonra rus qoşunlarının baş komandanı Paskeviç İrəvan müvəqqəti idarəsinə göndərdiyi təlimatda ermənilərin köçürüldəndən sonra rahat həyat şəraiti qurmaları üçün göstəriş verir. Köçürülmə 4 ay müddətində həyata keçirilmişdir. Bu müddət ərzində İrəvan, Naxçıvan və Qarabağ əyalətinə 8249 xristian ailəsi köçürülmüşdür ki, onlardan cəmi 100-ə qədəri aysor, qalanı isə erməni ailələri olmuşdur. Bildiyimiz kimi, məqsədli köçürülmənin davam etdiyi müddətdə, yəni 1828-ci ilin martın 21-də məqsədli şəkildə İrəvan və Naxçıvan vilayətləri hesabına “Erməni vilayəti” yaradılmışdı. Bu ailələrdən

6949-u Naxçıvan və İrəvan vilayətləri hesabına yaradılmış erməni vilayətində yerləşdirilmişdir. Qalan 1300 ailə isə Qarabağa və Zəngəzura köçürülmüşdür. 1905-1906-cı illərdə Qafqazda, xüsusən də indiki Ermənistan ərazisində Azərbaycan türklərinə qarşı Qafqaz canişinliyinin yüksək rütbəli erməni və ermənipərəst məmurları tərəfindən silahlandırılan erməni dəstələri Gəncədə Naxçıvanda, İrəvanda, Tiflisdə, Zəngəzurda və başqa yerlərdə Azərbaycan xalqına qarşı qırğınlar törətdilər. Erməni silahlı dəstələri tərəfindən törədilən qırğınların məqsədi bu ərazilərdə yaşayan Azərbaycan türklərinin sayını azaltmaqla, ermənilərin say üstünlüyünə nail olmaq idi. Zəngəzur qəzasında 43 müsəlman kəndi dağıdılmışdır. Erməni silahlı dəstələri təkcə 1906-cı ilin avqust ayında Zəngəzur qəzasının Saldaşlı, Oxçu-Şəbədək, Guman, İyilli-Sənali, Zürul, Pürdavurd, Züllü, Yeməzli, Xələc, Karxana, İncəvar Bucağıq, Fərcan, Qalaboyun kəndlərində azərbaycanlı əhaliyə qarşı qırğınlar törədərək, kəndləri yerlə yeksan etmişdilər. [3, 136]

Ümumiyyətlə, XX əsrin əvvəllərində erməni silahlı dəstələri tərəfindən törədilən vəhşiliklərdən ən çox ziyan gören qəzalardan biri Zəngəzur qəzası idi. 1918-ci ildə Zəngəzur qəzasında general Andranikin yaxşı təşkil edilmiş ermənilərdən ibarət nizamı qoşunun olması qırğınların törədilməsini daha da asanlaşdırırdı. Andranik bu qoşun və silahlı dəstələr hesabına Zəngəzur qəzasına soxularaq guya bu ərazinin Ermənistan Respublikasına daxil olduğunu bildirərək, əhalidən ya Ermənistan hökumətinə tabe olmağı, ya da qəzanın ərazisini tərk etməklərini tələb edirdi. Ermənilərin törətdikləri vəhşiliklər haqqında Şahidlərin ifadələri var. Şahidlərin dediyinə görə, qəzanın Vaqudu adlı kəndində erməni əsgərləri tərəfindən zorlanmış 15 azərbaycanlı qız bu namussuzluğa dözməyərək intihar etmişdir. Sözügedən kənddə 400-dən yuxarı azərbaycanlı əhali vəhşi ermənilərin vəhşiliklərindən məscidə sığınırırlar. Ermənilər Müsəlmanların müqəddəs ibadət yeri olan məscidi mühasirəyə alaraq, məscidə əl bombası atır, sonra isə od vuraraq insanları yandırır. 1918-ci ildə Zəngəzur qəzasında Andranikin başçılığı ilə törədilən soyqırımlar nəticəsində qəzanın 100-dən çox müsəlman kəndi vəhşicəsinə dağıdılmışdır. Öz yurd-yuvalarından didərgin düşmüş azərbaycanlı əhaliyə 1 milyard manata yaxın maddi ziyan vurulmuşdur. Erməni millətçilərinin azərbaycanlı əhaliyə qarşı törətdiyi vəhşiliklər 1919-1920-ci illərdə də davam edirdi. 1920-ci il yanvarın 6-da Azərbaycan Cümhuriyyəti Dövlət Müdafiə Komitəsi “Zəngəzurun müsəlman kəndlərinin ermənilər tərəfindən dağıdılmasının davam etməsinə qarşı tədbirlər görülməsinin zəruriliyi haqqında” daxili işlər nazirliyinin məlumatını müzakirə edir və qərara alınır ki, ermənilərin dinc əhaliyə qarşı bu hərəkətlərinin qarşısının alınması üçün tədbirlər görülsün. Ararat Respublikası bu işlərdən xəbəri olmadığını bildirərək günahını ya Andranikin, ya da Zəngəzurda yaradılmış erməni təşkilatlarının üzərinə atırdı. Amma aydın idi ki, Zəngəzurda baş verən hadisələrdə erməni silahlı dəstələri ilə yanaşı, Ararat Respublikası da birbaşa iştirak edirdi. Yanvar ayının 21-də Şuşadan və Cəbrayıldan Azərbaycan Parlamentinə teleqram daxil olur. Hər iki teleqramdan ermənilərin Zəngəzurda yenidən qırğına başladığı aydın olur. Zəngəzur qəzasından olan millət vəkili Cəlil Sultanov yanvarın 24-də Azərbaycan Parlamentinə göndərdiyi son teleqramda ermənilərin öz qüvvələrini Cəbrayıl qəzasının sərhədlərində-Həkəri çayı ətrafında cəmləşdirdiyini bildirərək təcili tədbirlərin görülməsinin zəruriliyini vurğulayır. Elə həmin gün Azərbaycan Demokratik Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən Qarabağın general-qubernatoru Xosrov Sultanova gizli məktub göndərilir. Məktubda Dövlət Müdafiə Komitəsinin qərarı ilə daxili işlər orqanlarına Zəngəzurda yerli əhalidən müdafiə dəstələri yaratmaq üçün 5 milyon manat vəsait ayrıldığı general-qubernatorun diqqətinə çatdırılır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hərbi nazirliyinin Xankəndi qarnizonunda və Gəncədə olan əsgəri qüvvələri Cəbrayılə yönəldilir. Daxili işlər naziri Mustafa Vəkilov Qarabağın general-qubernatoru Xosrov Sultanova Zəngəzura hərbi yardım məqsədilə digər yerlərin əhalisindən təşkil olunmuş min nəfərlik müdafiə dəstəsi yaradaraq bölgəyə gətirilməsini tapşırırdı. Dondarlı və Qubadlı əməliyyatlarında uğur qazanan Cəbrayıl və Zəngəzur partizanlarının Azərbaycan Ordu birləşmələri ilə apardıqları əməliyyatların nəticəsi olaraq bir neçə kənd azad edildi. Azərbaycan XI Qırmızı Ordu tərəfindən işğal edildikdən sonra Zəngəzurun Sovet Rusiyası tərəfindən Ermənistana verilməsi istiqamətində addımlar atılmağa başladı. İlk olaraq 1920-ci il 10 avqust tarixində Rusiya Kommunist Partiyası Qafqaz Bürosu Azərbaycanın bolşevik rəhbərliyinin razılığı olmadan Qarabağ və Zəngəzuru “mübahisəli ərazi” elan etdi. Həmin ilin noyabrın 30-da Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Siyasi və Təşkilat bürolarının birgə keçirdiyi iclasda Zəngəzurla bağlı qəbul etdiyi qərar elan olundu. Qərara əsasən, Zəngəzur iki yerə-Qərbi Zəngəzur qəzası və əhalisinin guya kürdlərdən ibarət olduğunu əsas götürərək Şərqi (Kürdüstan) qəzasına bölündü. Qeyd etmək lazımdır ki, Kürdüstan qəzasında əhalinin 92,5%-nin ana dili türk dili idi. Bu fakt Kürdüstan qəzasının

yaradılmasında Sovet Rusiyasının başqa məqsədinin olduğunu aydınlaşdırır. Dekabrın 1-də Bakı Sovetinin Ermənistanda Sovet hakimiyyəti qurulması münasibətilə keçirilən iclasında İnkilab Komitəsinin rəhbəri Nəriman Nərimanov Zəngəzurun Sovet Ermənistanına verilməsi barədə bəyanatla çıxış etməyə məcbur edildi. Bu bəyanat “Nərimanovun bəyanatı” kimi tarixə düşdü. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə “Nərimanovun bəyanatı”ı haqqında yazırdı: “Ermənistanda dəxi bolşevik hökuməti təsis edər-etməz rus siyasəti Nəriman bəyin səxavətəkar ağzı ilə iki gün əvvəl müdafiə eylədiyi Zəngəzur ilə Naxçıvan qəzasını təntənəli bir sürətdə Ermənistanına hədiyyə etdi”. Beləliklə tarixi torpağımız olan Zəngəzurun Ermənistanına verilməsi nəticəsində Azərbaycanın Türkiyə ilə, Türkiyənin isə türk dünyası ilə quru əlaqəsi kəsildi. Aydındır ki, Sovet Rusiyasının birinci məqsədi bu idisə, ikinci məqsədi Ermənistanın SSRİ-yə daxil olmasına nail olmaq idi. [3, 235, 6, 84]

Ermənistan SSRİ-yə daxil olanda ərazilərindəki demoqrafik vəziyyət Azərbaycan türklərinin lehinə idi. Ermənistan mövcud demoqrafik vəziyyəti öz xeyrinə dəyişmək üçün deportasiya üsuluna əl atdı. Azərbaycan tarixində Azərbaycan türklərinin öz dədə-baba torpaqlarından-İrəvandan, Zəngəzurdan köçürülməsi iki dövrə bölünür: 1) 1948-1953 2) 1988-1989. 1945-ci ildə Ermənistan SSR Dağlıq Qarabağa yenidən ərazi iddiaları irəli sürməyə başladı. Elə həmin ilin noyabr ayında SSRİ hökuməti xaricdə yaşayan ermənilərin Sovet Ermənistanına köçürülməsi işinin təşkili haqqında qərar verdi. Dağlıq Qarabağla bağlı bu dəfə də məqsədinə nail ola bilməyən Ermənistan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi Arutinov 1947-ci ilin payızında “vətənlərinə” dönmək üçün on minlərlə ermənin yerləşdirilməsi ilə bağlı məsələnin təcili həll edilməsi barədə Stalinə müraciət etdi. Həmin ilin dekabrın 23-də Stalin Sovet Ermənistanının əhalisinin çox hissəsini təşkil edən Azərbaycan türklərinin dədə-baba torpaqlarından köçürülməsi haqqında fərman imzaladı. Bu fərmanda köçürülmənin könüllük prinsipi əsasında aparılması göstərilisə də, bu belə olmadı. Beləliklə, 1948-1953-cü illərdə baş tutan deportasiya nəticəsində 150 min əhali yaşadığı torpaqlardan məcburi şəkildə Azərbaycan SSR-nin ərazisinə köçürüldü. Məcburi köçürülmənin ikinci mərhələsi olan 1988-1989-cü illərdə eyni siyasət həyata keçirildi. Maraqlıdır ki, bu dəfə də deportasiya başlamamışdan əvvəl Ermənistan tərəfindən Azərbaycan SSR-nin ərazisi olan Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinə ərazi iddiaları irəli sürüldü. Ermənistan SSR ərazisində yaşayan Azərbaycan türklərinin sayını az göstərməyə çalışırdı. 1989-cu ildə verilən rəsmi məlumatlara görə, guya Ermənistan SSR-də 84 min 860 Azərbaycan türkü yaşayır. Bu məlumatın saxta olduğunu sübut edək: Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin arxivində 1988-ci ilin sonuna aid verilən rəsmi məlumatda göstərilir ki, həmin ilin noyabr ayının 28-dən dekabrın 1-dək Ermənistan SSR ərazisindən Azərbaycan SSR ərazisinə 230 min nəfərdən ibarət Azərbaycan türkü sürgün edilmişdir. [4, 98]

Tarixi Azərbaycan torpağı Zəngəzur Azərbaycan xalqına görkəmli şəxsiyyətlər, görkəmli dövlət xadimləri bəxş edib. Bu şəxsiyyətlərdən biri də Azərbaycan ordusunun general-mayoru Mayis Bərxudarovdur. 1976-cı il 20 aprel tarixində Qubadlı rayonunun dəmirçilər kəndində anadan olub. 1993-cü ildə Cəmşid Naxçıvanski adına hərbi liseyə daxil olub. Düşmən arxasında hərbi tapşırığı uğurla yerinə yetirdiyinə görə 1998-ci ildə Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən “Azərbaycan bayrağı” ordeni ilə təltif edilib. Bu onun baş leytenant olaraq ilk uğurlarından biri idi. 2014-cü ildə İkinci Ordu Korpusunun komandiri təyin edildi. Mayis Bərxudarov 2016-cı ilin aprel döyüşlərində polkovnik rütbəsində iştirak edib. Aprel döyüşlərində Lələtəpənin azad olunmasında göstərdiyi şücaətə görə Prezident, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyev tərəfindən general-mayor rütbəsi verilib. 44 günlük Vətən müharibəsində hərbi birliyin komandiri kimi iştirak edərək Füzuli rayonunun, Cəbrayıl rayonunun, Zəngilan rayonunun və Xocavənd rayonunun erməni işğalından azad edilməsinə görə medallarla və “Qarabağ” ordeni ilə təltif edilib. Mayis Bərxudarov Ali Baş Komandan İlham Əliyevin 4 noyabr 2022-ci il tarixli sərəncamı ilə general-mayor rütbəsinə layiq görülüb. Şair, [4, 105]

Azərbaycanın ilk hərbi naziri, Qarabağın general-qubernatoru olmuş Xosrov bəy Sultanov 1879-cu ilin mayın 10-da Laçın rayonunun Qasımusağı kəndində anadan olub. 1918-ci ilin mayın 27-də keçmiş Cənubi Qafqaz Seyminin Azərbaycan fraksiyasının iclasında Milli Şuranın üzvü seçilmişdir. Mayın 28-də Hərbi nazir vəzifəsinə təyin edilir. Bununla da Azərbaycanın ilk hərbi naziri kimi tarixə düşür. Hərbi nazir vəzifəsini qısa müddətə icra etdikdən sonra növbəti hökumət kabinetlərində Əmək, Əkinçilik, Torpaq naziri olmuşdur. 1919-cu il 13 yanvar tarixində Azərbaycan hökumətinin keçirdiyi iclasda Qarabağ quberniyasının yaradılması haqqında qərar qəbul olundu. Quberniyanın general-qubernatoru isə Xosrov Sultanov təyin edildi. Onun rəhbərliyi ilə həmin ilin fevral ayının 15-17-də ictimai

xadimlərin və qəza rəislərinin iştiraki ilə ümumbölgə müşavirəsi keçirildi. Müşavirədə Andranikin başçılıq etdiyi quldur dəstənin bölgədən çıxarılması qərara alınıb planlar cızılmışdı. 1923-cü ildən Xosrov bəyin həyatında mühacirət dövrü başladı. O, Almaniyada, İranda, Fransada, Türkiyədə mühacir olaraq yaşamışdır. XVII əsrdə daha çox bayatları ilə tanınan Sarı Aşiq Laçın rayonunun Güləbird kəndində anadan olub. Sarı Aşığın əsl adı Nəbidir. Onun haqqında Zəngəzur qəzasının sonuncu qazısı, ədəbiyyatşünas Bəhlul Behcətın araşdırmalarında daha çox məlumatlara rast gəlirik. Bəhlul Behcət Sarı Aşiq haqqında yazdığı məqalələrində onun Qaraman boyundan olduğunu bildirir. Osmanlı dövlətinə üsyan etdiyi üçün başqa ərazilərə sürgün edilən Qaramanlılar arasında Aşiq Nəbi də var idi. [4, 198]

Qubadlı rayonunun Eyvazlı kəndində dünyaya gələn Valeh Bərşadlı 1991-ci ildə müstəqilliyini bərpa etmiş Azərbaycanın ilk Müdafiə naziri olmuşdur. Onun mənsub olduğu nəslin nümayəndələri, doğma və yaxınları 1905-1920-ci il ermənilərin törətdiyi qırğınlarda qətlə yetirilmişdir. 14 yaşında könüllü hərbi xidmətə gedən Valeh bəy 18 yaşında ilk hərbi təhsilini Bakı Zenit Artilleriyası və Qırmızı bayraqlı Kiyev Özüyəriyən Artilleriyası Məktəbində almışdır. SSRİ Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının Akademiyası tarixində ilk azərbaycanlı olaraq təhsil almışdır. O, Müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk prezidenti Ayaz Mütəllibov tərəfindən 5 sentyabr 1991-ci il tarixində Müdafiə naziri təyin edilmişdir. Cəmi 3 ay Müdafiə naziri vəzifəsini icra edən Valeh Bərşadlı 1999-cu ilin may ayının 15-də vəfat etmişdir. Azərbaycan haqlı savaşında-44 günlük Vətən müharibəsində işğalçı Ermənistan üzərində qələbə qazandı, 30 illik işğala son qoyuldu. Artıq regionda yeni reallıqlar yaranıb. Ermənistan, xüsusən də fəvqəldövlətlər bu reallıqlarla barışmaq məcburiyyətindədirlər. Möhtəşəm qələbədən bir neçə ay sonra-2021-ci il 7 iyul tarixində Prezident İlham Əliyev “Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında” fərman imzaladı. Bu fərmanla Azərbaycanda iqtisadi rayonların sayı artırılaraq 14-ə çatdı. Yeni yaradılan iqtisadi rayonların sırasında Kəlbəcər, Qubadlı, Laçın, Cəbrayıl və Zəngilan rayonlarını əhatə edən Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu da var. Bu fərman nəticəsində Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun yaradılması Zəngəzur adının siyasi və coğrafi anlamda bərpası deməkdir. Onu da qeyd etməliyik ki, fərmanın imzalandığı tarix keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin yarandığı günə təsadüf edir. Bu da uzaqgörən siyasətçi, Prezident İlham Əliyev tərəfindən Ermənistan və onun havadarlarına bir mesaj olaraq dəyərləndirilir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur düşmən tapdağından azad edildikdən sonra bu ərazilərdə geniş bərpa-quruculuq işlərinə start verildi. Vətən müharibəsi bitdikdən bir neçə gün sonra Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyev ilk dəfə Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna daxil olan Cəbrayıl rayonunun Xudafərin kəndinə və Cəbrayıl şəhərinə səfər etdi, Xudafərin körpüsü üzərində Azərbaycan bayrağını qaldırdı. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna daxil olan ərazilərə səfər etdikdə burada gedən bərpa-quruculuq işləri ilə tanış olur, yeni layihələrin təməlini qoyur. Xüsusi nümayəndəlik institutu Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda gedən mühüm işlərə təkan verir. Xüsusi nümayəndəlik yeni idarəetmə modeli kimi ilk dəfə mədəniyyətimizin paytaxtı Şuşa şəhərində tətbiq edildi. Şərqi Zəngəzurda isə ilk dəfə 2022-ci ilin 4 may tarixində Zəngilan rayonunda tətbiq edilib. Nümayəndəlik institutu Zəngilan rayonunda özünü doğrultduğu üçün Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun digər rayonlarına-Cəbrayıl və Qubadlı rayonlarına da tətbiq edildi. Xüsusi nümayəndəliyin fəaliyyət istiqamətləri, vəzifə və hüquqları Prezident İlham Əliyevin 2021-ci il 4 fevral tarixli fərmanı ilə müəyyən edilib. Hazırda Xüsusi nümayəndəlik institutunun Azərbaycanın digər rayon və şəhərlərinə də tətbiq edilməsi gözlənilir. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Azərbaycan regionda yeni reallıqlar yaradıb. Bu reallıqlardan biri də Zəngəzur dəhlizi reallığıdır. Dəhliz Vətən müharibəsi bitdikdən sonra Azərbaycan tərəfindən haqlı olaraq gündəmə gətirildi. Bildiyimiz kimi, müharibəyə son qoyan Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan liderlərinin imzaladığı 10 noyabr üçtərəfli bəyanatın 9-cu bəndində Ermənistanın Azərbaycan Respublikasının qərb rayonları ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında nəqliyyat əlaqəsinin təhlükəsizliyinə zəmanət verdiyi yazılır. Azərbaycan Avropa və Asiyanın qovşağında yerləşdiyi üçün bu iki qitəni birləşdirən beynəlxalq dəhlizlərin bir çoxu ərazisindən keçir. Hər iki qitənin aparıcı dövlətlərinin etibarını qazanan, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri kimi bir neçə qlobal layihənin müəllifi olan Azərbaycan bu dəfə də dünyanın yeni nəqliyyat xəritəsini formalaşdıracaq bir layihə ilə çıxış edir. Zəngəzur dəhlizi regional və qlobal əhəmiyyətə malikdir. Region ölkələrinin iqtisadi inkişafına böyük təkan verəcək. İlk öncə qeyd etmək lazımdır ki, bu dəhliz Azərbaycanla Naxçıvan Muxtar Respublikasını və Türkiyəni, Türkiyə ilə bütün türk dünyasını quru yolla birləşdirəcək. Bu da uzun müddətdir ki, birlik ola bilməyən türk dünyası üçün bir fürsətdir. Hətta, Türkiyə türkləri Zəngəzur dəhlizinə Turan yolu da deyirlər. Artıq Türkiyədən Azərbaycana gələn yüklərin İran və Gürcüstan

üzərindən tranzit yolu ilə deyil, bu dəhliz vasitəsilə rahat şəkildə və əks istiqamətdə tədarükü asanlaşacaq. Rusiya üçün bu dəhlizin əhəmiyyəti böyükdür. Belə ki, Rusiyanın Cənubi Qafqaz ölkələri olan Azərbaycan və Ermənistanla yanaşı, Türkiyə ilə də ticarət əlaqələrində yeni səhifə açılacaq. Həm də Rusiya Türkiyə vasitəsilə Yaxın Şərqi alternativ çıxış əldə edəcək. Ermənistanla İran arasında iqtisadi əlaqələrin genişlənməsinə səbəb olacaq Zəngəzur dəhlizi Mərkəzi Asiya və Çin üçün də böyük əhəmiyyətə malikdir. Çinlə Cənubi Avropa arasında qısa quru marşrut olacaq. Çindən Azərbaycana daxil olan yüklər bu marşrut vasitəsilə Türkiyəyə, Türkiyədən isə Avropaya və əks istiqamətdə çatdırılması mümkün olacaq. [5, 127]

Hələ 1989-cu ildə Qərbi Azərbaycandan olan qaçqınların problemini həll etmək üçün Azərbaycan Qaçqınlar Cəmiyyəti yaradılmışdı. Sözügedən Cəmiyyət 2022-ci ilin avqust ayında Qərbi Azərbaycan İcmasına çevrildi. Hazırda İcma 1988-1991-ci illərdə Qərbi Azərbaycandan qaçqın olan Azərbaycan türkləri barədə faktların və sənədlərin toplandığı və saxlandığı yeganə ictimai qurumdur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev keçən ilin dekabrın 24-də Qərbi Azərbaycan İcmasının inzibati binasında yaradılan şəraitlə tanış olmuş, Qərbi Azərbaycandan olan bir qrup ziyalı ilə görüşmüşdü. Görüşdə İlham Əliyev geniş nitq söyləyərək Qərbi Azərbaycan haqqında tarixi faktlar söyləmiş, Qərbi Azərbaycana Qayıdış Konsepsiyasını irəli sürmüşdür. Bu tarixi görüşdən sonra Qərbi Azərbaycana Qayıdış Konsepsiyası hazırlanıb təsdiq edilmişdir. Prezident İlham Əliyev həm 44 günlük Vətən müharibəsindən əvvəl, həm də sonra, bir çox çıxışlarında Azərbaycan xalqının İrəvana, Zəngəzura qayıdacaqlarını vurğulayırdı. Prezident İlham Əliyevin Qərbi Azərbaycan İcması ilə görüşü aydın təsəvvür formalaşdırdı. Bu görüş və orada söylənilən fikirlər, təkliflər Azərbaycan dövlətinin və xalqının Qərbi Azərbaycanla bağlı strateji məqsədlərinin olduğunu göstərdi. Qərbi Azərbaycan İcmasının yaradılması, Qərbi Azərbaycana Qayıdış Konsepsiyasının hazırlanması, bir çox ictimai və dövlət qurumlarının, media subyektlərinin Qərbi Azərbaycanla bağlı bir çox məsələlərə cəlb edilməsi bunu bir daha sübut edir. Azərbaycan dövlətinin əsas hədəfi tarixi ədaləti bərpa etmək, Qərbi Azərbaycanlıları öz dədə-baba torpaqlarına qaytarmaqdır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Bayramov İ. “QƏRBİ AZƏRBAYCANIN TÜRK MƏNŞƏLİ TOPONİMLƏRİ”, Bakı-2002, “ELM” nəşriyyatı, 346 səh
2. Əliyev V. “ZƏNGƏZURDA QALAN İZİMİZ”, Bakı-2004, PREZİDENT KİTABXANASI, 102 səh
3. Urud M. “ZƏNGƏZUR UZAQ KEÇMİŞDƏN MÜASİR DÖVRƏ QƏDƏR”, BAKI-2016, “NURLAR” nəşriyyatı, İSN: 9-789952-508819, 479 səh
4. Musayev İ. “AZƏRBAYCANIN NAXÇIVAN VƏ ZƏNGƏZUR BÖLGƏLƏRİNDƏ SİYASİ VƏZİYYƏT VƏ XARİCİ DÖVLƏTLƏRİN SİYASƏTİ”, Bakı-1998, “BAKİ UNİVERSİTETİ” nəşriyyatı, 211 səh
5. Nərimanoğlu H. “ZƏNGƏZUR 100 SUAL, 100 CAVAB”, Bakı-2019, “QHT NƏŞRİYYATI” MMC, İSN: Zəngəzur Cəmiyyətləri İctimai Birliyi, 182 səh
6. Rəsulzadə M.Ə “Azərbaycan Cümhuriyyəti”, Bakı-Elm-1990, 116 səh
7. <https://president.az/az/articles/view/50530>

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF CULTURAL HERITAGE AS A STRATEGIC
ECONOMIC RESOURCE IN THE DEVELOPMENT OF CROATIA'S CREATIVE CITIES
(ON THE EXAMPLE OF ZAGREB AND ILICA)

Polya YORDANOVA

chief assistant, doctor of economic and social geography,

Faculty of History, Department of Geography,

University of Veliko Tarnovo "St. St. Cyril and Methodius", Bulgaria

ABSTRACT

The aim of this study is to draw attention to the importance of cultural heritage for individual cities, as well as to preserve national identity and to prove that it is a key strategic resource in shaping creative cities. Cases from the creative cities of Graz and Zagreb are good examples of the extent to which the creative industries facilitate the creation of a symbolic, cultural and socio-economic identity of the two cities, not only for their residents but also for a much wider audience, thanks to their wealth of cultural heritage. As the backbone of the values of memory, heritage “becomes an element that contributes to the formation of national identity. The strong presence of culture and the tourist accent as a basis, but also as a goal, helps to revive and develop urban conditions and environments and shapes identities to develop the recognizability of individual creative cities.

Keywords: Cultural, heritage, national, identity, creative cities, memory, urban, environments

Introduction: The purpose of the present study is to draw attention to the importance of cultural heritage for individual cities, as well as for the preservation of national identity and to prove that it is a key strategic resource in shaping creative cities. Cultural heritage can be analyzed from an interdisciplinary perspective, but its main connotation is a common resource of humanity in all its particularity and diversity...

Research and findings: The complexity of the concept of cultural heritage is proven by the existence of two approaches to the valorization and definition of cultural heritage: the cultural and the economic approach. Heritage can also be seen as part of the creative industries. According to Yakovlevich (2000), the city is a complex product, with each value seeking its place in the city's identity. Social, political and economic changes in the modern globalization world are a threat to the city's identity. Cities and urban areas are losing their local identity and new social structures are emerging in their place. The inhabitants of the city feel the need to identify their personal identities and even more the need to identify the common identity. There are three constituent elements that shape the collective identity of a city: an awareness of common space, an awareness of common history, and an awareness of common culture. Creative industries play an important role in defining the identity of a creative city, helping to preserve and strengthen the city's identity through cultural heritage and all other sectors. UNESCO defines creative industries as industries rooted in individual creativity, skills and talent that represent a potential for profit, creation of new jobs and exploitation of intellectual property. As one of the sectors of the creative industry, cultural heritage is important for the development of the creative urban concept, together with the revitalization and regeneration processes of cities. Case studies from the creative cities of Graz and Zagreb are good examples of the extent to which the creative industries facilitate the creation of a symbolic, cultural and socio-economic identity of the two cities, not only for their residents but also for a much wider audience, thanks to their wealth of cultural heritage. As the backbone of memory values, heritage "becomes an element that contributes to the formation of national identity" (Vecco, 2007, 17-18). Accordingly, cultural heritage is “a form of overall activity of the human spirit recorded in a materialized object or a reflection of the spirit in a materialized object preserved in the flow of time; a reflection of what is spiritually important and true for humanity, through which it wonders about its identity, its origin and its direction, and for this reason this reflection has a lasting value for humanity”

(Vuković, 2011, 97). Cultural heritage must continually be preserved so that we can learn and preserve the truth of who we are... It is "actually a living image of past reality and it is transmitted as reflected-living-past-things; it must be alive and active, because only life and living things are sustained and deserve to be preserved" (Vuković, 2011, 105). The levels of association between cultural heritage and a particular settlement are global, national, local and personal" (Jelinčić, 2010, 18). Global heritage is a well-known factor in the sense of a market economy that attracts large masses of tourists from all over the world. In the context of creative cities, cultural heritage is the basis for building the creative city concept. Cultural heritage is a starting point in creating the creative urban concept that will be attractive from a marketing point of view. This makes heritage the most important sector of the creative industry and the generator of the development of local life in the modern community. Heritage valuation and valorization are not synonymous: they are two separate processes of value allocation, where valuation refers to the appreciation of existing value and valorization to the addition of new value. Cultural and economic valorization of heritage are complete opposites. The cultural approach starts by identifying the heritage through professional evaluation and then moves to conservation, through which it develops a range of related products and services, and ends with valorization (eg information, marketing, advertising ...) and heritage management. The economic approach uses valorization and management to develop products and services that can be generated from the "cultural resource" and preserved only to the extent and in the manner necessary for the economic use of the heritage. In the modern era, heritage protection is a strategic issue in the development of society and its identity. Cultural and creative industries rest primarily on the act of creation and contribute to new ways of surviving heritage. "One of the most common definitions of creative industries is that of the UK Department for Culture, Media and Sport (DCMS, 1998), which defines them as: those activities which have their origin in individual creativity, skill and talent and which have the potential to wealth and job creation through the generation and exploitation of intellectual property" (Buljubašić, Borić, Tolić, 2016, 111). Šola defines them as "industries originating from individual creativity, skills and talent that have the potential to generate income and business through the creation and exploitation of intellectual property" (Šola, 2014, 27). The creative industry is part of the creative economy. Nives Tomasevic systematically describes the development of the creative industry, which is now in its stage of institutionalization in Croatia, driven by the global environment. The main and characteristic of this relatively new sector is that "it is based on copyright and brings together cultural and creative potentials of a larger number of creative stakeholders" (Tomašević, 2015, 17). The creative economy is an evolving concept that uses creative potential as a key factor in generating economic growth and development. As such, it "promotes the generation of profit and the creation of jobs, covers economic, cultural and social aspects in interaction with technological and intellectual resources, represents a set of economic activities with a dimension of development at the micro and macro level of the overall economy and is a factor in development, promoting innovation and a multidisciplinary approach" (Tomašević, 2015, 38-39). Every city, as an integral phenomenon of cultural heritage, develops as a conditional structure. Such a structure is the characteristic of the historical city, which must be seen as a continuous process that continues today and is an integral part of the current structure. Cities have memory and are a reflection of past events. Heritage institutions within cultural and creative institutions help to develop the identity and form of the creative city by protecting and recognizing the messages of the past that are the cultural heritage of today (Maroević, 1989, 191-196; Maroević, 1996, 65-72). Creative cities is a concept popularized by its namesake Charles Landry in 2000, whose author emphasized that cultural resources are the key to innovation in cities. Creative cities are gaining popularity among competitors from the globalized world because they are dynamic cities offering diverse opportunities for creative professionals, cities that offer jobs and promote cultural and socio-economic development; in other words, cities suitable for every person to live - cities of the future. There are many definitions of creative cities, but UNESCO defines them as centers that use creative industries to promote social, economic and cultural development in developed and underdeveloped countries and as social and cultural clusters connecting different social and cultural communities to build a healthy urban environment. Creative cities are urban environments that typically possess the following: "heavier infrastructure, such as educational and research institutes, a cultural offer and a high level of communication channels; capacities that enable policies to transform the city's history into an image; urban culture, value systems and lifestyles suitable for creativity within a city; receptivity; openness to learning and responsibility among citizens and their public and private cultural organizations; and the existence of cultural or even experimental spaces to explore and foster

cultural innovation' (Cooke and Lazzaretti, 2008, 27). A number of other definitions of creative cities emphasize the creative industries through the presence of the live arts and cultural sector and through the ability to create work opportunities and deliver results in the service and creative industries (Hartly, 2005, 333).

Figure 1: Monitor of cultural and creative cities

The Cultural and Creative Cities Monitor (2017), B Composite Indicators (2017), c. 17,

An example of a creative city in Croatia is Zagreb. It represents an innovative network of representatives of local governments and communities, as well as professionals from creative and cultural industries with a unique identity, bringing together models for managing cultural and creative resources, for launching local economies and investment opportunities. A good example can be Biograd na moru, with the development of tourism, fishing and agriculture as a prerequisite for its transformation into a creative city (according to Draganova, 2021, p. 799). The Creative Cities in Croatia project is a new concept first developed in April 2018. The project was launched because its founders realized the importance of creative cities as important drivers of urban revitalization thanks to their wealth of cultural heritage and existence of creative and cultural industries, leading to a number of benefits such as: creating a long-term sustainable, inclusive and smart development model, with specific impact and measurable results;

- building networks of cities through content and projects;
- systematic training of employees in cities and exchange of ideas;
- active communication and increased "visibility" of the member cities;
- creation of new innovative approaches to projects and services;
- greater recognition of cities in Croatia and in the EU; integrated access to funds;
- development of a general strategy for the development of the network of creative cities;
- development of urban identity and diversity (heritage culture) and their continuation;
- development of shared projects with other EU networks and cities to apply for EU funds.

One of the objectives of the project is to find an appropriate management model or resources from the creative and cultural industry, from the historical heritage, which will allow local communities to activate the economic resources of individual urban units to serve the goals of their own social - economic development through participatory models that promotes the organic development of urban centers in Croatia. The strong presence of culture and tourism emphasis as a basis, but also as a goal, helps to revitalize and develop urban conditions and environments and shapes identities to develop the recognition of individual creative cities. Heritage and local creative and cultural potentials are understood as resources that the local community can use to preserve specificities and cultural diversity, as well as to generate new values - increasing and opening new jobs in the economic, creative and tourism sectors and increasing of the quality of life for city dwellers. Zagreb is the first Croatian creative city to include creative industries in it. The city is defined as creative in the "Strategy of the Cultural and Creative City" for the period 2015-2022. The aim of the Strategy for Cultural and Creative Development of the City of Zagreb is to "empower and develop the arts and culture", but also to contribute to the development of the creative industries during this eight-year period in order to improve

the quality of life of the city's residents, to the better regional development and for international recognition of the arts, culture and creative industries of the city "(Strategy of Cultural and Creative Development of the City of Zagreb, 2015, 4). A number of events and projects organized to raise public awareness of the importance of the project are: "Zagreb as a cultural product" since 2010, creation of the first Croatian cluster for competitiveness of culture and creativity "Industries 2013", the project "Attractive Industries" for a creative city", the creation of the Network of Creative Cities of Croatia in 2018, the Month of Creative and Cultural Industries in 2016, and the project "Ilica: Q'art - City Center Revitalization" in 2018. The latter project includes the revitalization of the heritage center in the city of Ilica and maps the cultural and creative industries in the city of Zagreb. Attractive industries were implemented from September 2013 to April 2014 by the Institute for Development and International Relations in collaboration with UNESCO. The project presents Zagreb as a creative city, with a heritage subtext, in the scope of cultural and creative industries. Entrepreneurial activity in the cultural and creative city is expressed in the fact that the city government is not only responsible for the development policy, but its role is to create an adequate business environment and connect creative professionals with companies that will develop business-oriented models, in which the approach to cultural/creative industries policies is concentrated on the sector itself. Zagreb is a European creative city with an active and open urban scene, with cultural and creative industries improving the urban space, revitalizing heritage, improving the quality of life of citizens and increasing the competitiveness of the city. The project in the city of Ilitsa was launched in 2017. It was first called "Readymade", but in 2018 it changed its name to "Q'art - Revitalization of the city center". It is a festival of culture and creativity, restoring life to the city center and reviving the urban heritage of Ilica. Active participants in it are the Academy of Arts, the city of Zagreb and the Croatian cluster for competitiveness of creativity and culture. Its organization involves the Ministry of Culture, the Ministry of State Property, the University of Zagreb and the Tourist Board of the City of Zagreb, which also act as sponsors. The goals of the project are to develop a platform for cultural content as a multiplier of tourism and economic development of the city; culture as an "antibiotic" of the city; expanding the city center in terms of content and quality; activation of neglected spaces (heritage spaces - sleepers) by developing a model for sustainable use; improving the quality of life of the local population and the tourist offer of the city; sustainable development through the validation of craft and entrepreneurial projects, connecting them with creative and cultural industries; raising awareness of the historical development and importance of the longest and formerly very busy shopping street - increasing the "visibility" of Ilica and Zagreb by activating spaces; a solution to environmental and energy problems of the population and tenants, which will lead to an indirect increase in the value of real estate (Ilitsa Project - Revitalization of "City Center", 2017, 9). The Ilica project is an excellent example of the revitalization of the city's urban center, in individual fragments, streets and squares, to become again full of "certain values important to the local population and community. They are treated emotionally and thus become "our places" associated with personal experiences and adventures "(Klosek-Kozlovska, 2002, 88). From the point of view of protecting historical city centers, streets or urban cultural heritage, such values have an important socio-economic meaning and functions and are therefore worth identifying, preserving and promoting by using an innovation concept for cultural and creative industries, mentioned above above.

Conclusions and recommendations: This contributes to the population's satisfaction with their daily life, identification with their birthplace, preservation of individual and collective memory, as well as local traditions, and plays an important role in culture and the creative transmission of values across generations. The phenomena of heritage and creative cities are facing new challenges arising from globalization and the development of modern society and technology. Cultural heritage builds and protects national identity through the development of creative cities. Missionary responsibility to improve cultural, artistic and heritage creativity in the name of necessity and continuity in relation to the binding cultural-historical heritage is the focus of the creative city, within the concept of cultural and creative industries. The cultural identity of a city is the basis of its urban identity. Socially significant values associated with urban places represent their unique, individual characteristics and build the balance between urban material and social resources, as an important element of heritage within the public experience of city dwellers. The role and importance of heritage as a strategic resource in the development of creative cities is indisputable. The path to the creation of the creative city is a complex and long, gradual, not easy process. To receive the title, cities must meet requirements such as existence

**EURASIA INTERNATIONAL CONGRESS OF LANGUAGE,
HISTORY AND CULTURE
April 7-8, 2023 / Sanliurfa, Türkiye**

of cultural and creative industries, creation of conditions for creativity of professionals to find work, rich cultural heritage and many others. Zagreb, as an example of a creative city, prospered after receiving the creative title. It strengthened its identity on the creative map of cities and became popular and globally recognizable, thanks to a number of events and projects for the urban revitalization of parts of its respective cultural heritage, which led to significant and socio-economic development. The creative name of the city "waters" it with a spirit of creativity and culture, influencing the long-term development of the city's cultural identity. Creative urban revitalization of cultural heritage objects protect the historical identity of Croatia and the social memory of the city. Heritage objects therefore offer the potential to develop an incubator for cultural and creative industries. Edward Soja emphasizes that "space may have existed before, but the organization and meaning of space is a product of social interpretation, transformation and experience" (Soja, 2003, 80). And we can only add that this process is the perspective for the new cities...

LITERATURE

- Draganova, T. 2021 Biograd na moru - one of the little-known tourist pearls of Northern Dalmatia. Collection of reports from the International Scientific Conference "Tourism and Global Crises", organized by the "Tourism" Department of the Faculty of Economics of VTU "St. St. Cyril and Methodius", April 21, 2021. I&B Publishing House, Veliko Tarnovo, 2021, pp. 795 - 809.P.799.ISBN:978-619-7281-73-6.
https://drive.google.com/file/d/1f1A60TOwhZZM3obmmPLF_TbIBOJz0T84/view
- Yakovlevich V. (2000) The city as a product of cultural heritage, Ed. Smolensk, - IS., 123-205.
- Brendsfera(2017):<http://brendsfera.com/project/kreativnigradovi-hrvatske/> (accessed 09 March 2019). Kreativni gradovi Hrvatske.
- Buljubašić, I.; Borić, M.; Hartmann Tolić, I.(2016):The impact of promotion in creative industries – the case of musean attendance, Econviews, Vol 23., No. 1/2016, pp. 109-124
- Cooke, P.; Lazzaretti, L. (2008): Creative Cities, Cultural Clusters and Local Economic Development, Edward Elgar Publishing, Cheltenham
- Cool industrije za kreativni grad (2013), in IrmoUnesco (2013), <http://irmounesco.azurewebsites.net/Nav/PageZagrebAbout?Length=3> (accessed 10 March 2019)
- Dešman, M. (2011): Rog et cetera: introduction: uvodnik, in: AB. Arhitektov bilten, god. 41, No. 190/191.
- Graz UNESCO City of Design, Monitoring Report (2017) 2011 – 2016, in Unesco.org, https://en.unesco.org/creative-cities/sites/creativocities/files/monitoring_reports/graz_cod_monitoring_report_2017_en_screen.pdf (accessed 11 March 2019)
- Hartly, J. (2005): Kreativne industrije, Clio, Beograd
- Jakovljević, R. (2002): Grad kao proizvod, Dvijetisuće d.o.o. – International design center, Zagreb
- Jelinčić, D.A. (2010): Kultura u izlogu, Meandarmedia, Zagreb
- Klosek-Kozłowska, D.(2002): The protection of urban heritage: The social evaluation of the space in historic towns - Local intangible values in a globalised world, Estrategias relativas al patrimonio cultural mundial. La salvaguarda en un mundo globalizado. Principios, practicas y perspectivas. 13th ICOMOS General Assembly and Scientific Symposium (Actas. Comité
- Kreativni gradovi Hrvatske (2017), in <http://kreativnigradovi.net/kreativni-gradovi-hrvatske/>(accessed 09 March 2019)

**EURASIA INTERNATIONAL CONGRESS OF LANGUAGE,
HISTORY AND CULTURE
April 7-8, 2023 / Sanliurfa, Türkiye**

- Maroević, I. (2003): Nacionalno određenje kulturne baštine, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, p. 12.
- Maroević, I.(1989): Povijesni grad kao dokument, in: Radovi Instituta za povijest umjetnosti, No. 12-13., pp. 191-196.
- Maroević, I.(1996): Identiteti povijesnoga grada: sustavski pristup vrednovanju naslijeđene urbane strukture, in: Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline, god. 5 No. 1., pp. 65-72.
- Projekt Ilica – City Centre Revitalisation, 2017, project material, on Projekt Ilica.com, <http://projektilica.com/> (accessed 5 March 2019)
- Rihelj, G. (2018): Projekt Ilica – Q'art kao odličan festival kulturne i kreativne industrije vraća život u centar grada, in HrTurizam.hr, <http://hrturizam.hr/projekt-ilica-qart-kao-odlicanfestival-kulturne-i-kreativne-industrije-vraca-zivot-u-centar-grada/> 2018, (accessed 10 March 2010)
- Soja, E. (2003): Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory, Verso, New York
- Strategija kulturnog i kreativnog razvitka grada Zagreba 2015.- 2022., in Zagreb.hr, pp. 4,<https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/04%20Strategija.pdf> (accessed 10 March 2019)
- Šola, T. (2014): Javno pamćenje: čuvanje različitosti i mogući projekti, Zavod za informacijske studije, Zagreb Švob-Đokić, N.;
- The Cultural and Creative Cities Monitor (2017), in Composite Indicators (2017), pp. 15, 17 <http://hkkki.eu/dokumenti/c3monitor2017.pdf>, (accessed 09 March 2019)
- Tomašević, N. (2015): Kreativna industrija i nakladništvo, Zagreb, Naklada Ljevak
- UNESCO (2005): Basic Texts of the 1972, World Heritage Convention – Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 2005, pp. 9, <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-562-4.pdf>, (accessed 05 March 2019)
- Uršič, M.(2011): Utilization Concepts Draft of Rog Centre of Contemporary Arts – Analysis of Focus Groups (Summary), Second Chance Project, City of Ljubljana: Department for Culture, Ljubljana
- Vecco, M.(2007): L'evoluzione del concetto di patrimonio culturale, Franco Angeli, Milano
- Vukić, F. (2013): Grad kao identitetski sustav, Prema metodi sustavnog projektiranja identiteta zajednice, Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet, Studij dizajna, Zagreb
- Vuković, M. (2011): Pogled na međudnos baštine, kulture i identiteta, Arhivski vjesnik, God. 54, No. 1., pp. 97-105

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA AYDIN HALK TEMASI BAĞLAMINDA REŞAT
NURİ GÜNTEKİN'İN ANADOLU NOTLARI

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'S ANADOLU NOTLARI WITHIN THE CONTEXT OF THE
FOLK CONTACT OF INTELLECTUAL IN THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC

İlhan KAROĞLU

Dr., Şehit Öğretmen Gürhan Yardım Ortaokulu, Türkçe Öğretmeni Ph. D., Trabzon/Türkiye.

Martyr Teacher Gürhan Yardım Secondary School, Turkish Teacher

ORCID ID: 0000-0002-7853-4526

ÖZET

II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in ilk yıllarına değin edebiyatımızda Anadolu'yu ele alışıta ciddi bir ivme yakalanır. 1889'da İstanbul'da doğan Reşat Nuri Güntekin, Cumhuriyet modernleşmesine engel teşkil ettiğini düşündüğü yapı ve anlayışları eserlerinde eleştirel tonda ele alan, yüzünü Anadolu'ya çevirmiş yazarlarımızdan biridir. Babasının görevleri gereği henüz çocuk yaşta Anadolu'yla tanışan Güntekin, 1913'te başladığı öğretmenliği sonrası 1927'de atandığı Milli Eğitim Müfettişliği sayesinde Anadolu'nun kendine özgü yanlarını, insanının hayat anlayışını ve yaşam biçimini gözleme şansı bulmuştur. Güntekin, bu gezilerin kendisinde bıraktığı izlenimleri Anadolu Notları adıyla yayımlar. Bir müfettişin, uzun yıllar İstanbul'da yaşamış bir aydının taşranın kasaba ve kentlerinde kısa süreli konaklama ve yolculukları neticesinde oluşan Anadolu Notları'nda taşra insanının dünyasına sızma çabası hâkimdir. Sınırlı bir zaman diliminde, ekonomik imkânların konforuyla taşrada bulunmak ise yazarın; halkla temasını, mekâna ve kültüre özgü zorlukları anlama ve içselleştirmesini hayli güçleştirmiştir. Bu nedenle Anadolu Notları'nda halkın arasına sınırlı düzeyde karışmasına rağmen duygu ve düşünce değişimleri yaşayan bir aydın ile ona dünyasını açan halkın birlikteliği resmedilir. Bu çalışmada Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu Notları'ndan hareketle Anadolu'nun farklı coğrafyalarını geçici bir süre gözleme şansı bulan bir yazarın; halkla teması, onları anlama çabası irdelenerek Cumhuriyet'in ilk yıllarında halk-aydın ilişkisinin boyutları ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Reşat Nuri Güntekin, Anadolu Notları, gezi yazısı, halk, aydın.

ABSTRACT

II. From the Constitutional Monarchy to the first years of the Republic, a serious momentum is gained in our literature in dealing with Anatolia. Reşat Nuri Güntekin, who was born in Istanbul in 1889, is one of our writers who has turned his face to Anatolia, critically approaching the structures and understandings that he thought hindered the modernization of the Republic. Güntekin, who met Anatolia at a young age due to his father's duties, had the chance to observe the unique aspects of Anatolia, the understanding of life and lifestyle of its people, thanks to the National Education Inspectorship he was appointed in 1927 after he started teaching in 1913. Güntekin publishes the impressions of these trips under the name Anadolu Notları. An effort to infiltrate the world of the rural people dominates in the Anadolu Notları, which are composed as a result of an inspector's short stays and journeys in the towns and cities of the provinces of an intellectual who has lived in Istanbul for many years. Being in the countryside with the comfort of economic opportunities in a limited time period is the author's; It has made it very difficult for him to understand and internalize his contact with the public, the difficulties specific to the place and culture. For this reason, Anadolu Notları depicts the union of an intellectual who experiences changes in feelings and thoughts despite his limited involvement with the public, and the people who opened his world to him. In this study, based on Reşat Nuri Güntekin's Anadolu Notları, an author who had the chance to observe different geographies of Anatolia temporarily; the contact with the public and the effort to understand them will be examined and the dimensions of the public-intellectual relationship in the first years of the Republic will be revealed.

Keywords: Reşat Nuri Güntekin, Anadolu Notları, travel writing, public, intellectual.

CREATION OF METAPHORS AND PROVERBIAL LANGUAGE WITHIN TRADITIONAL
HEALING CONTEXT IN THE BAPEDI CULTURE AND THE ROLE OF MUSIC IN THE
DIVINATION PROCESS

Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka

*University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Humanities and Social Sciences,
Department of Creative Arts, South Africa*

ORCID NO: 0000-0002-4652-9490

ABSTRACT

Within traditional healing context in the Bapedi culture, various methods of divination are used by traditional healers (*dingaka*) and the most common method being the utilization of a set of divination bones. Divination bones, dreams and music serve as the vehicle of communication between traditional healers and their personal ancestors. The intention of traditional healers in creating metaphors and proverbial language while interpreting divination bones is to educate the diagnosed patients to take care of themselves and their loved ones (families). This study presents preliminary insights about metaphors and proverbial language used by traditional healers to interpret divination bones. To address the objectives of the study, the following primary research question was considered: How do traditional healers create metaphors and proverbial language to interpret their divination bones? Contextual approach was employed, and data was collected through observations, interviews, and video recordings of traditional healing processes. Relevant sources to the context of this study in the form of published journal articles, book chapters, books and theses were also consulted to compare and complement data collected from the field research. Closer investigation has revealed that divination bones are teaching bones. They are more educational than for purposes of diagnosis. It was concluded that in the Bapedi culture, like in other cultures in Africa, traditional healing is a systematic process informed by the concept of ‘ancestor veneration’ as a social experience as well as an agency for the management of people and society.

Keywords: Bapedi culture, divination, traditional healers, traditional healing, metaphors, proverbial language.

**EURASIA INTERNATIONAL CONGRESS OF LANGUAGE,
HISTORY AND CULTURE
April 7-8, 2023 / Sanliurfa, Türkiye**

**EFL PREPARATORY STUDENTS' OPINIONS ABOUT THE USAGE OF MOBILE
DEVICES IN LANGUAGE LEARNING**

Mehmet ASLAN

Dr. Lecturer, Van Yüzüncü Yıl University

ORCID ID: 0000-0003-0190-4274

ABSTRACT

The use of technological devices in language education is a necessity because it is almost impossible to perform listening and speaking skills independently of technology. In this study, the answers of 25 students studying at the School of Foreign Languages in the 2021-2022 academic year at Van Yüzüncü Yıl University to a questionnaire which is prepared with Google Forms and contains five open-ended questions were analysed with the MAXQDA 2020 program. As a result of the analysis made, in line with the opinions of the preparatory students, it is concluded that the use of mobile devices in language education accelerates language learning and thus saves time, the learned information is more memorable, these devices are a significant source of resources, they make learning fun, they enable practice, and they enable ubiquitous learning. In addition, it has been understood that the students mostly use the *Tureng* dictionary which is from Turkish to English and English to Turkish in the classroom, followed by applications of *Cambridge* and *Oxford* dictionaries. Despite the fact that none of the students use a paper-based dictionary in the classroom, it is a surprising result of this study that nearly half of the participants state that the printed dictionary is more advantageous than the online dictionary. Furthermore, it was found that outside of classroom, students who are studying a foreign language spend the majority of their language-developing time using dictionary apps, followed by *YouTube*, *Cake*, and *Duolingo*.

Key Words: Mobile learning, mobile devices, Internet-based dictionary

**ABOUT THE BONE OBJECTS RECORDED FROM PAŞATEPA MONUMENT
(JALILABAD DISTRICT OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN)**

Vafa Mahmudova

Baku

ABSTRACT

Pashatepe monument is located 22 km from the center of Jalilabad city, 3 km from Uchtepe village, 19 km from Bilasuvar-Jalilabad road, on the right bank of Jalilabad road, near the village. They mainly depend on us, the needle, the pin and the needle. The study of the bones of the Pashatepe monuments provides all the information about the natural-geographical conditions and fauna of the Mughan zone of Azerbaijan.

Keywords: monument, expedition, Neolithic-Eneolithic, bone, zoomorph, anthropomorph.

Paşatepa monument is located 22 km from the center of Jalilabad city, 3 km from Uchtepe village, 19 km from Bilasuvar-Jalilabad road, on the right bank of the road from Jafarkhanli village to Jalilabad city, near the village cemetery.

"Mugan Neolithic-Eneolithic Expedition" was on an expedition to the Paşatepa monument on August 7-September 6, 2022. Both the comparative analysis method and the conducted C14 radiocarbon analysis indicate that the monument belongs to the Neolithic period.

In the first season, 8 graves, a potter's bowl, a farm well, a few figures, ornaments, tools, weapons and 3138 ceramic fragments from the monument, of which 187 seats, 23 anthropomorphs, 6 small and medium-sized handles, 241 the throat part of the vessel was discovered.

All material and cultural remains obtained from the monument were analyzed according to the groups they belong to. The results of the paleontological analyzes prove that the materials that would be considered a sensation for today have been discovered. Several interesting examples of hanging ornaments have been obtained from the monument. One of them is made of bone. Its length is 4x1x0.2 cm. The decoration is made of the barrel bone of the bird. A large hole is opened at the top of the thoroughly polished pendant for hanging. The available ornaments were recorded from the grave.

Bone objects of the monument show that the fauna of this place is rich. The bone objects found in the cultural layers of the monument were analyzed for research.

Bone objects of the monument show that the fauna of this place is rich. The bone objects found in the cultural layers of the monument were analyzed for research. According to the analyzes of T. Heybatov, director of the Natural History Museum named after H. Zardabi, doctor of biological sciences, the following animals mainly lived in these areas.

1. Horse (gulan ???) (*Equus caballus*)
2. Fragment of upper jaw of camel, several teeth, small camel (*Camelus* sp.)
3. Teeth of a large camel, a large camel (*Camelus* sp.)
4. Bones of small horned animals (sheep, goat) (*Ovis aries*; *Capra hircus*)
5. Black cattle (*Bos Taurus*)
6. Pig (*Sus scrofa domesticus*)
7. Jackal (*Canis aureus*)
8. Full (*Ovis tarda*)
9. White goose (*Anser albifrons*)

10. Bazgak (Tetrax tetrax).

Bone tools were used for various purposes. They were used as a decorative tool as well as a tool for making decorations.

Table 1.

Serial No.	Name of Item	Number	Type	Location	Dimensions	Attribution
1	pin	1	Rib	0.85cm, A(-2)	31x2.8x0.7	Bird's barrel the bone
2	Bones and needles	9	Ribs, barrel bones		1) 6.2x1.6x0.9 2) 7.2x1.4x0.7 3) 6.5x2.5x0.4 4) 4.61.5x1.4 5) 5.61x0.1 6) 5x0.5x0.5 7) 6.9x0.7x0.2 8) 4.5x2.6x0.6 9) 5.4x0.7x0.2	
3	tools	1	Jaw bone	A(1)1.67		
4	hangers	1	rib		4x1x0.2	
5	Teeth	8		Various		Horse, camel, pig, dog and sheep

The study of the bones of the Pashatepe monument provides comprehensive information about the natural-geographical conditions and fauna of the Mughan zone of Azerbaijan.

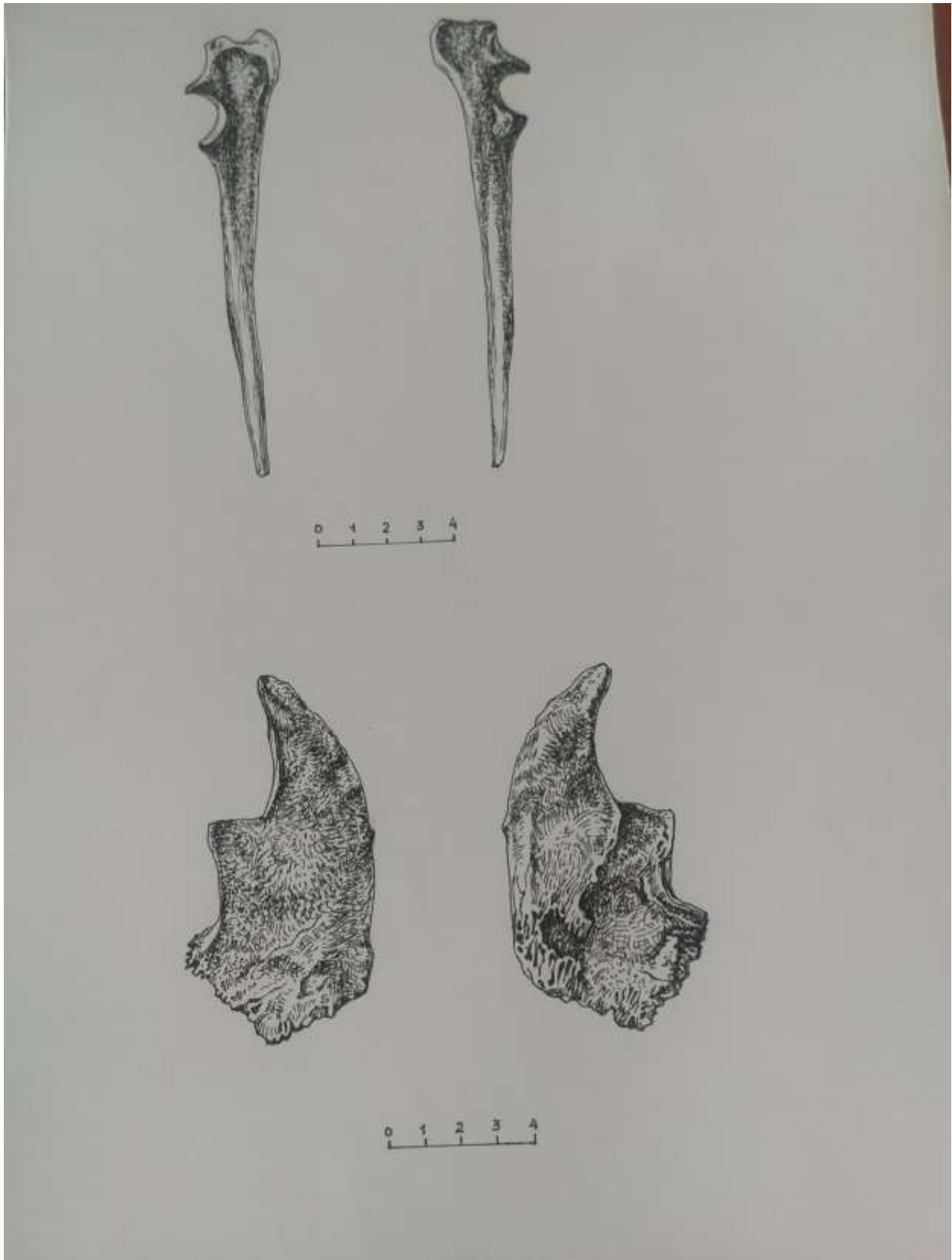

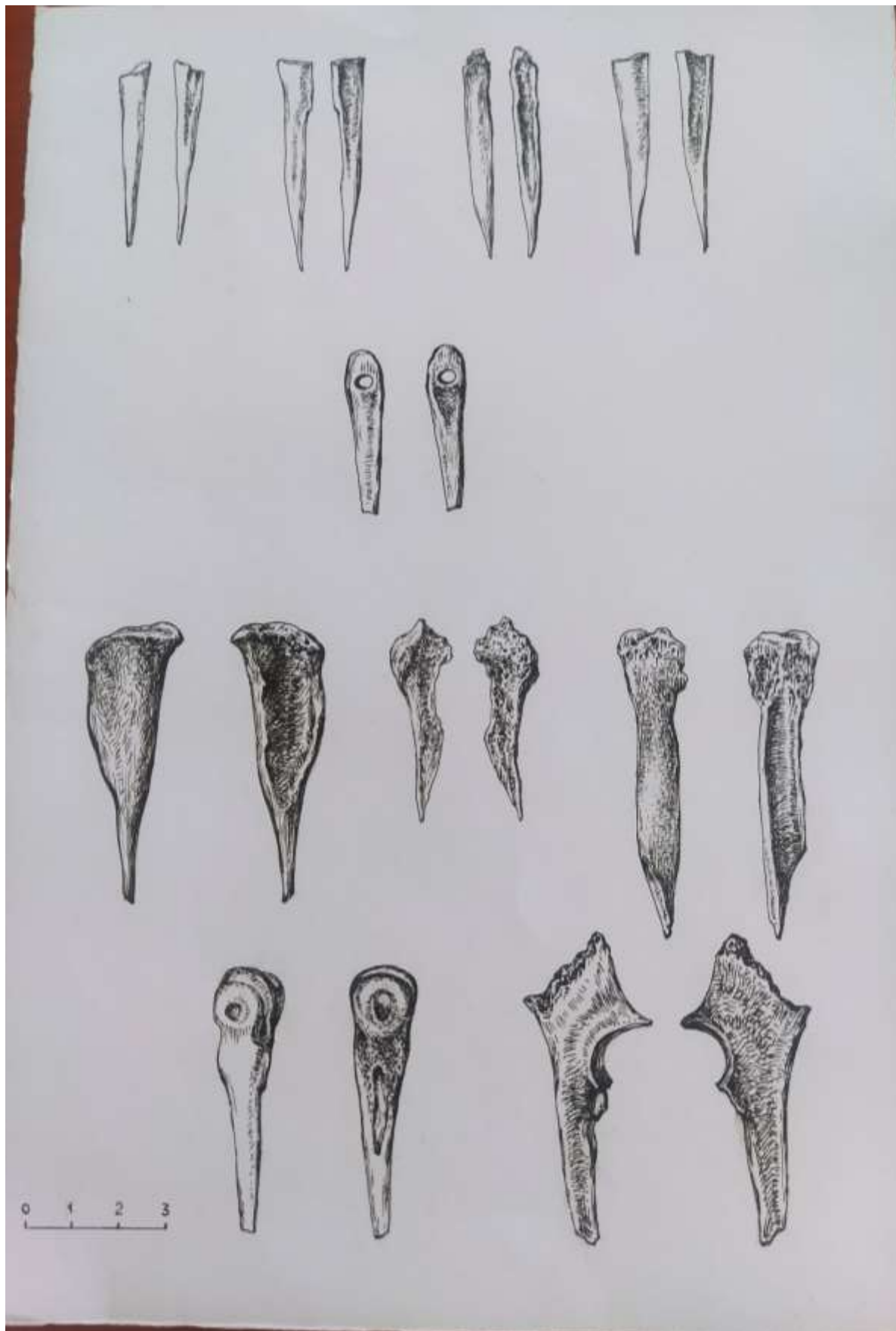
Table 1.

Table 2.

Graphic drawing 1

Graphic drawing 2

PAKISTAN ENGAGED JAM-PACKED THE PROFICIENT WORK FORCE FOR IT AND AI
SPECIALIZATION

MUHAMMAD FAISAL

Director (HRIMS), Ministry of Human Rights Commission, Pakistan.

ORCID ID: 0000-0002-5797-766X

ABSTRACT

The specific business requires unquestionably gifted and risky capacities. The IT business has its finger on the beat of the times and subsequently the capacities of the workforce ought to be constantly invigorated. The IT business' reliance on capacity certainly requires more affirmation than standard associations. Likewise, the progression of the IT business is successfully dependent upon the openness of outstandingly skilled work. Around 26,500 IT graduates enter the Pakistani work market reliably, likewise outfitting the Pakistani IT industry with the genuinely fundamental work supply. The advancement of Pakistan's IT industry is worked with by keeping the cost of IT business low in light of various elements like insignificant cost of work, work and inspirations. The typical yearly cost of a specialist in Pakistan is one-fifth of that in the US and Europe. This is basic to ensure the improvement of Pakistan's general IT industry and quick expansion of the value chain. The development business requires specific and wide capacities to convey the quality IT things and the board significant for the world's greatest associations. It likewise needs inventive cash administrators who can face troubles and can work at the super front of advancement and quickly moving procedures. The need essential moreover is to guarantee that Pakistan can give organized work supply to the IT Business according to its necessities. For this to happen successfully, there should strong regions for me and joint effort between IT industry, the quick world and other basic public and mystery substances. Pakistan besides needs to help and empower tech undertaking in the business among the adolescents of the country as ordinary industrialists are, if all else fails, hesitant to preamble to new areas of progression and the indistinguishable is significant for the more pre-arranged business visionaries. Pakistan essentials to make, perpetually support a culture of progress.

Keywords: capacities, invigorated, reliance, insignificant, insignificant, visionaries.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMI ETKİNLİK KİTABI'NDA YER ALAN
ETKİNLİKLERDE OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARINA YER VERİLME DÜZEYİ
THE LEVEL OF INCLUDING OUT-OF-SCHOOL LEARNING ENVIRONMENTS IN THE
ACTIVITIES IN THE PRESCHOOL EDUCATION PROGRAM ACTIVITY BOOK

Dr. Merve Şepitçi Sarıbaş

Bağımsız Araştırmacı

ÖZET

Çocuklar, yaşamın ilk altı yılında hızlı bir şekilde büyümekte ve gelişmektedirler. Bu dönemde verilen eğitim, çocukların gelişimlerinde etkili olmakta ve tüm yaşamlarını şekillendirmektedir. Eğitim, en genel anlamıyla kişilerin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla istendik yönde değişiklikler meydana getirme süreci olarak ele alınmaktadır. Okul öncesi dönemdeki çocukların eğitimleri ise okul öncesi eğitim kurumlarında sistemli bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu kurumlarda verilen eğitimlerle çocuklar, farklı şeyler öğrenmekte ve öğrendiklerini uygulama fırsatı bulmaktadırlar. Öğrenme; formal, informal ve non-formal öğrenme olmak üzere üç şekilde gerçekleşmektedir. Formal öğrenme, belirlenen amaçlar doğrultusunda okul sistemi içerisinde planlı ve sistemli bir şekilde yapılan uygulamalar sonucundaki öğrenmeyi ifade etmektedir. İnformal öğrenme; okul dışında, plansız bir şekilde kendiliğinden oluşan durumlarda gerçekleşen öğrenmeleri kapsamaktadır. Non-formal öğrenme ise okul gibi formal öğrenme ortamlarının dışında kalan yerlerde gerçekleşen amaçlı, planlı ve sistematik öğrenmeleri içermektedir. Non-formal öğrenme kavramı, literatürde “okul dışı öğrenme” olarak ele alınmaktadır. Okul dışı öğrenmenin gerçekleştirilebilmesinde ise “okul dışı ortamların” etkili olduğu belirtilmektedir. Bu noktada okul dışı ortamlar, çocukların yeni şeyler öğrenmelerinde okulların destekleyicisi olduklarından önemli görülmekte ve incelenmesi gereken başlıklardan biri hâline gelmektedir. Buradan hareketle araştırmada, Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı'nda yer alan etkinliklerde okul dışı öğrenme ortamlarına yer verilme düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada, doküman incelemesi tekniği kullanılmış ve bu doğrultuda 2019 yılında Millî Eğitim Bakanlığınca öğretmenler için hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı'nda yer alan 341 etkinlik incelenmiştir. Etkinlikler kapsamında “Etkinliğin Adı ve İçeriği”, “Etkinlik Çeşidi”, “Kazanım ve Göstergeler”, “Materyaller”, “Kavramlar”, “Sözcükler”, “Değerlendirme”, “Bunların Haricinde”, “Desteklenen Değerler”, “Aile Katılımı” “Öneriler”, “Belirli Gün ve Haftalar”, “Uyarılma” ve “Ekler” adlı bölümlere yer verildiği görülmüş, bu bölümler değerlendirilmeye alınmamıştır. Etkinliklerin “Öğrenme Süreci” bölümlerinden elde edilen verilerin analizinde, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Etkinlikler, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Okul Dışı Öğrenme Klavuzu'nda yer alan okul dışı öğrenme ortamları (devlet kurumlarına ait tüm müzeler ile tescilli özel müzeler, kamu kurumlarına ait bilim ve sanat merkezleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenmiş tarihi ve kültürel alanlar, kamu kurumlarına ait kütüphaneler ile edebiyat müze kütüphaneleri, doğal sit alanları ve ören yerleri, teknoparklar, ziyarette açık endüstriyel kuruluşlar, üniversiteler, tematik park ve bahçeler) kıstas alınarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, Etkinlik Kitabı'ndaki 341 etkinlikten 5'inde (%1.47) okul dışı öğrenme ortamlarından yararlandığı görülmüştür. Ayrıca bu etkinliklerdeki okul dışı öğrenme ortamlarının kütüphane, müze, postane, orman ve cami olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğretmenlere yön vermesi için hazırlanan etkinlik kitaplarında okul dışı öğrenme ortamlarına daha çok yer verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı, okul dışı öğrenme ortamları

ABSTRACT

Children grow and develop rapidly during the first six years of life. The education given in this period is effective in the development of children and shapes their whole lives. Education, in the most general sense, is considered as the process of bringing about desired changes in the behavior of individuals through their own experiences. The education of children in the pre-school period is carried out in a systematic way in pre-school education institutions. With the trainings given in these institutions, children learn different things and find the opportunity to practice what they have learned. Learning; It takes place in three ways as formal, informal and non-formal learning. Formal learning refers to learning as a result of planned and systematic practices within the school system in line with the determined objectives. Informal learning; It includes learning that takes place outside of school, in unplanned, spontaneous situations. Non-formal learning includes purposeful, planned and systematic learning that takes place outside of formal learning environments such as schools. The concept of non-formal learning is discussed as "out-of-school learning" in the literature. It is stated that "out-of-school environments" are effective in realizing out-of-school learning. At this point, out-of-school environments are considered important as they are supportive of schools in children's learning of new things and become one of the topics that need to be examined. From this point of view, it is aimed to examine the level of including out-of-school learning environments in the activities included in the Preschool Education Program Activity Book. In the study, in which the qualitative research method was adopted, the document analysis technique was used and in this direction, 341 activities included in the Preschool Education Program Activity Book prepared for teachers by the Ministry of National Education in 2019 were examined. Within the scope of the activities, "Name and Content of the Activity", "Type of Activity", "Achieving and Indicators", "Materials", "Concepts", "Words", "Evaluation", "Others", "Supported Values", "Family Participation" It was observed that sections named "Suggestions", "Specific Days and Weeks", "Adaptation" and "Appendixes" were included, and these sections were not evaluated. The descriptive analysis method was used in the analysis of the data obtained from the "Learning Process" sections of the activities. Activities include out-of-school learning environments (all museums belonging to state institutions and registered private museums, science and art centers belonging to public institutions, historical and cultural areas determined by the Ministry of Culture and Tourism, public institutions, literature museum libraries, natural sites and historical sites, technoparks, industrial establishments open to visit, universities, thematic parks and gardens) were evaluated. As a result of the research, it was seen that out of school learning environments were used in 5 (1.47%) of the 341 activities in the Activity Book. In addition, it has been determined that the out-of-school learning environments in these activities are the library, museum, post office, forest and mosque. In this context, it is recommended to include more out-of-school learning environments in the activity books prepared to guide teachers.

Keywords: Preschool education, Preschool Education Program Activity Book, out-of-school learning environments